

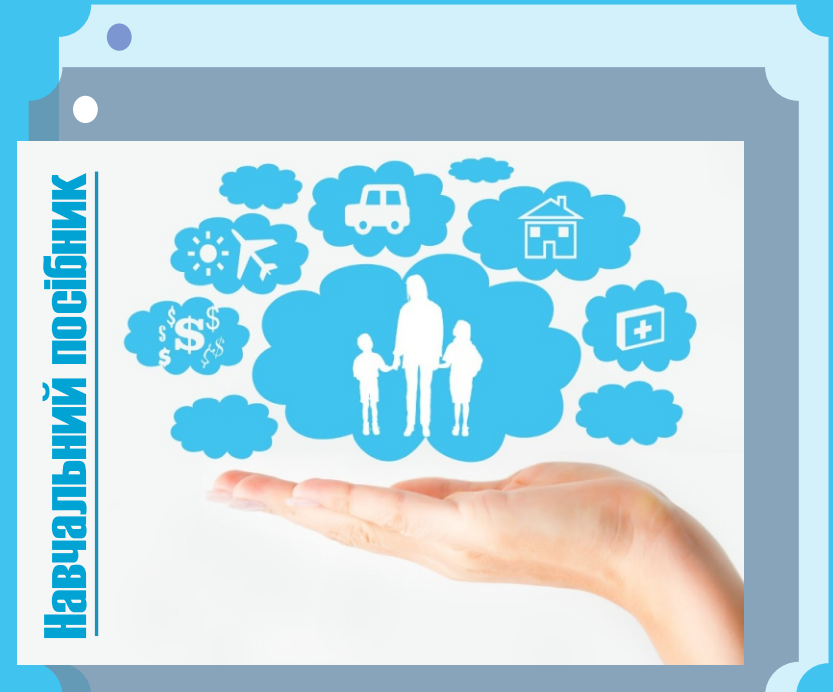
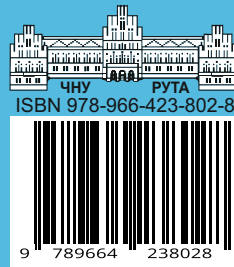
Навчальний посібник спрямований на формування необхідних теоретичних знань і набуття практичних навичок з курсу «Страхові послуги». У ньому розкрито концептуальні основи теорії страхових послуг, умов, правил, особливостей здійснення сучасних видів страхування.

Посібник містить базовий лекційний матеріал, що поданий у схемах і таблицях; перелік завдань з теми; питання для самоперевірки, теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей, тестові, практичні завдання до кожної теми, перелік використаної літератури.

Для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

СТРАХОВІ ПОСЛУГИ:

У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

СТРАХОВІ ПОСЛУГИ: У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

Навчальний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

УДК 368:336.7(075.8)

С 836

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 6 від 29 червня 2023 р.)

Рецензенти:

Дубина М.В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування національного університету «Чернігівська політехніка»;

Лаврук О.В. – доктор наук з державного управління, доцент, проректор з навчальної роботи Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут».

С 836 **Страхові послуги: у схемах і таблицях** : навч. посібн. / укл. : М.П. Федішин. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 208 с.

ISBN 978-966-423-802-8

Навчальний посібник спрямований на формування необхідних теоретичних знань і набуття практичних навичок з курсу «Страхові послуги». У ньому розкрито концептуальні основи теорії страхових послуг, умов, правил, особливостей здійснення сучасних видів страхування.

Посібник містить базовий лекційний матеріал, що поданий у схемах і таблицях; перелік завдань з теми; питання для самоперевірки, теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей, тестові, практичні завдання до кожної теми, перелік використаної літератури.

Для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

УДК 368:336.7(075.8)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2023

ISBN 978-966-423-802-8

© Федішин М.П. (укладачка), 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	8
ТЕМА 1. СТРАХОВА ПОСЛУГА Й ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	11
1.1. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників.....	11
1.2. Страхова послуга як специфічний товар. Вивчення та формування попиту на страхові послуги.....	14
1.3. Канали продажу страхових послуг.....	18
1.4. Суть і завдання маркетингу в страхуванні.....	20
1.5. Роль реклами в реалізації страхових послуг.....	22
<i>Завдання та запитання до теми.....</i>	<i>25</i>
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей.....</i>	<i>26</i>
<i>Тестові завдання.....</i>	<i>26</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>30</i>
<i>Використана література.....</i>	<i>30</i>
ТЕМА 2. ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ ТА ВЕДЕННЯ СТРАХОВОЇ УГОДИ	32
2.1. Страхові договори: суть, етапи укладання та контроль за їх виконанням.....	33
2.2. Андеррайтинг: оцінка ризику, вирішення питання про прийняття ризику на страхування.....	38
2.3. Страховий поліс як форма договору страхування.....	40
2.4. Правила страхування.....	42
<i>Завдання та запитання до теми.....</i>	<i>44</i>
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей.....</i>	<i>44</i>
<i>Тестові завдання.....</i>	<i>45</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>48</i>
<i>Використана література.....</i>	<i>49</i>

ТЕМА 3. СТРАХОВІ ПОСЛУГИ

ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ.....	50
3.1. Особисте страхування: суть, класифікація.....	50
3.2. Необхідність страхування життя та його основні види.....	52
3.3. Особливості надання страхових послуг за поширеними видами страхування життя.....	57
<i>Завдання та запитання до теми.....</i>	62
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей.....</i>	62
<i>Тестові завдання.....</i>	63
<i>Практичні завдання.....</i>	65
<i>Використана література.....</i>	67

ТЕМА 4. СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ

ВИПАДКІВ.....	68
4.1. Страхування від нещасних випадків: необхідність, його основні форми та види.....	68
4.2. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків..	70
4.3. Механізм добровільного індивідуального та колективного страхування від нещасних випадків.....	78
<i>Завдання та запитання до теми.....</i>	80
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей.....</i>	81
<i>Тестові завдання.....</i>	81
<i>Практичні завдання.....</i>	84
<i>Використана література.....</i>	86

ТЕМА 5. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ.....

5.1. Медичне страхування, його суб'єкти й об'єкти.....	89
5.2. Форми та види медичного страхування.....	91
5.3. Медична реформа, проблеми впровадження медичного страхування.....	96
5.4. Зарубіжний досвід медичного страхування.....	98

<i>Завдання та запитання до теми</i>	102
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей</i>	103
<i>Тестові завдання</i>	103
<i>Практичні завдання</i>	105
<i>Використана література</i>	107

ТЕМА 6. СТРАХУВАННЯ МАЙНА ТА

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	109
6.1. Основні умови страхування майна юридичних осіб.....	109
6.2. Порядок укладання договорів, визначення розміру збитку та страхового відшкодування.....	111
6.3. Страхування відповідальності юридичних осіб.....	113
<i>Завдання та запитання до теми</i>	116
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей</i>	117
<i>Тестові завдання</i>	117
<i>Практичні завдання</i>	120
<i>Використана література</i>	122

ТЕМА 7. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ

СТРАХУВАННЯ	124
7.1. Страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою.....	125
7.2. Специфіка страхування посівів і врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень.....	129
7.3. Специфіка страхування сільськогосподарських тварин.....	132
7.4. Особливості обов'язкового страхування тварин.....	134
<i>Завдання та запитання до теми</i>	137
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей</i>	137
<i>Тестові завдання</i>	138

<i>Практичні завдання</i>	139
<i>Використана література</i>	142
ТЕМА 8. СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ І ТЕХНІЧНИХ РИЗИКІВ	144
8.1. Страхування технічних ризиків.....	144
8.2. Страхування відповідальності за неповернення кредитів.....	151
8.3. Страхування депозитів.....	153
8.4. Іпотечне страхування.....	153
<i>Завдання та запитання до теми</i>	157
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей</i>	157
<i>Тестові завдання</i>	158
<i>Практичні завдання</i>	159
<i>Використана література</i>	161
ТЕМА 9. АВТОТРАНСПОРТНЕ, МОРСЬКЕ Й АВІАЦІЙНЕ СТРАХУВАННЯ	163
9.1. Особливості здійснення страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.....	164
9.2. Суть і значення міжнародної системи «Зелена картка».....	169
9.3. Особливості здійснення страхування відповідальності власників інших видів транспорту.....	171
9.4. Страхування наземного, морського, повітряного транспорту.....	173
9.5. Страхування вантажів.....	179
<i>Завдання та запитання до теми</i>	181
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей</i>	182
<i>Тестові завдання</i>	182
<i>Практичні завдання</i>	185
<i>Використана література</i>	185

ТЕМА 10. СТРАХУВАННЯ МАЙНА

ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ГРОМАДЯН.....	187
10.1. Види та форми страхування майна громадян.....	187
10.2. Страхування будівель, що належать громадянам....	189
10.3. Страхування тварин, що належать громадянам.....	192
10.4. Страхування домашнього майна громадян.....	195
10.5. Страхування професійної відповідальності.....	198
<i>Завдання та запитання до теми</i>	<i>202</i>
<i>Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей.....</i>	<i>203</i>
<i>Тестові завдання.....</i>	<i>203</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>204</i>
<i>Використана література.....</i>	<i>206</i>

ПЕРЕДМОВА

Прагнення фізичних і юридичних осіб завчасно уникнути збитків, заподіяних унаслідок дії сторонніх обставин, природне. До універсальних способів мінімізації ризиків традиційно належить страхування.

Сьогодні спостерігається посилення інтенсивності процесу проникнення страхування в усі сфери економічного життя суб'єктів господарювання і громадян. Реалізація страхування забезпечується шляхом надання страхових послуг страховими компаніями, які належать до високо ризикових фінансових установ, а отже, потребують належного регулювання та нагляду з боку державного регулятора – Національного банку України.

Вивчення курсу «Страхові послуги» дозволить здобувачам набути додаткових загальних і фахових компетентностей, які розширять їхні можливості для професійної самореалізації в сфері страхування, зокрема створення та практичного застосування конкретних механізмів страхового захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб на випадок настання ризикових ситуацій, а також застосування навичок в особистому житті.

Мета навчальної дисципліни: поглибити теоретичні та практичні знання з організації і технологій здійснення страховими компаніями страхової діяльності щодо забезпечення потреб юридичних і фізичних осіб у страховому захисті шляхом надання страхових послуг.

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування») вивчення

дисципліни «Страхові послуги» сприяє формуванню таких компетентностей і програмних результатів навчання:

Загальні та фахові компетентності:

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

- застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях як професійної самореалізації так і в особистому житті;

- використовувати знання страхового законодавства у сфері регулювання фінансового ринку;

- проводити дослідження специфіки страхових послуг на відповідному рівні.

Програмні результати навчання:

- застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань і змістовно інтерпретувати отримані результати;

- використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері страхової діяльності;

- демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні з питань страхових послуг та продуктів з метою страхового захисту від небажаних негативних наслідків ризикових ситуацій;

- визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

У навчальному виданні, яке пропонується до розгляду, матеріал подано з урахуванням вимог робочої програми навчальної дисципліни.

У посібнику розкриваються основні теоретичні положення здійснення страхових послуг як специфічного товару, аналізуються особливості, умови, правила, алгоритм розробки і реалізації страхових послуг за видами та

формами страхування, розкривається специфіка страхування життя, медичного, від нещасних випадків, майнового страхування, сільськогосподарського, автотранспортного, авіаційного, морського, страхування відповідальності громадян і суб'єктів господарювання, страхування фінансово-кредитних і технічних ризиків та інших видів, визначених страховим законодавством.

Усі теми посібника наведено у вигляді схем та таблиць, що дає можливість акцентувати увагу читача на суті страхової послуги, умовах, специфіці, механізмі реалізації конкретних видів страхування та запам'ятовувати наведений ілюстрований матеріал. Це дасть можливість виокремити з матеріалу, який вивчається в курсі, те головне, що необхідно засвоїти й опанувати для набуття фундаментальних знань у підготовці фахівців – фінансистів, економістів, банкірів, спеціалістів сфери небанківського фінансового посередництва.

Посібник містить базовий лекційний матеріал, поданий у схемах і таблицях, завдання до тем, питання для самоперевірки, теми індивідуальних науково-пошукових завдань, практичні завдання, перелік тестових завдань для оцінки рівня знань студента, перелік використаної літератури.

Уважне вивчення, належне опрацювання тем навчального посібника дозволить здобувачам сформулювати професійно правильне розуміння базових засад здійснення страхових послуг, проблем, які найбільше відображають сучасний стан ринку страхування та необхідність його реформування.

ТЕМА 1. СТРАХОВА ПОСЛУГА Й ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

- 1.1. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників
- 1.2. Страхова послуга як специфічний товар Вивчення та формування попиту на страхові послуги
- 1.3. Канали продажу страхових послуг
- 1.4. Суть і завдання маркетингу в страхуванні
- 1.5. Роль реклами в реалізації страхових послуг

Основні терміни та поняття

✓ страхування	✓ страховий продукт
✓ страхова компанія	✓ маркетинг у страхуванні
✓ страхувальник	✓ фінансові посередники
✓ страховий захист	✓ реклама
✓ ринок страхування	✓ аквізиція
✓ страхова послуга	✓ попит
✓ фінансова послуга	✓ продаж страхової послуги
✓ страхові операції	
✓ споживча вартість	✓ страхова діяльність

- 1.1. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників

Ринок страхування – це сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхових послуг, іншими словами, ринок забезпечує органічний зв'язок між страховиком і страхувальником для отримання страхової послуги.

Страхова послуга - вид фінансової послуги, що надається страховиком для забезпечення потреби потенційного страхувальника у страховому захисті на підставі договору страхування.

Страховий продукт - умови страхування, які задовольняють визначені потреби та інтереси клієнтів в отриманні страхової послуги.

«Страхування – правовідносини щодо захисту страхових інтересів фізичних та юридичних осіб (страховий захист) при страхуванні ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування, за рахунок коштів фондів, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів таких фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством» [1].

Страховий ринок – це сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі-продажу.

Об'єктивними умовами існування страхового ринку є суспільна потреба у страхових послугах і наявність страховика, здатного її задовольнити.

Функції страхового ринку:

- акумуляція та розподіл страхового фонду;
- організація страхового захисту за допомогою продажу страхових полісів;
- акумулювання значних фінансових ресурсів з їх подальшим інвестуванням за певними напрямками;
- забезпечення «зустрічі» страхувальника зі страховиком

Об'єктом страхового ринку є страхові продукти – специфічні послуги, що надаються страхувальнику при виконанні договору страхування або ж пропонуються на ринку страхування.

Учасники ринку страхування:

- страховики;
- перестраховики;
- надавачі супровідних послуг на ринку страхування;
- об'єднання страховиків/перестраховиків
- клієнти.

Механізм надання страхової послуги у формі страхового захисту запускає взаємовідносини страховика і страхувальника на ринку страхування.

1.2. Страхова послуга як специфічний товар. Вивчення та формування попиту на страхові послуги

Особливості страхової послуги:

1. *невідчутність;*
2. *віддалена від виконання тривалим строком;*
3. *може бути невиконаною*
4. *невіддільність*
5. *незбереженість*
6. *часова обмеженість*
7. *страхову послугу не можна запатентувати*
8. *страхову послугу неможливо заощадити.*

Ознаки страхових послуг як страхових

- страхова послуга є фінпослугою;
- мають право надавати СК, які мають ліцензію;
- може мати обов'язковий і добровільний характер;
- надання СП юридично оформляється;
- має ризиковий характер;
- плата за страхову послугу розподілена в межах замкненого кола страхувальників (премію сплачує значна кількість страхувальників, а виплату – ті, кого торкнеться страхова подія.).

Страхова послуга – це фінансова послуга у вигляді продажу юридично оформлених зобов'язань з надання страхового захисту, яку пропонують на ринку страховки потенційним страхувальникам.

Страховий продукт – набір основних (страхових) і допоміжних (не завжди суто страхових), які надаються страхувальникові при укладенні договору страхування та його супроводженні.

Як і будь-який інший товар, страхова послуга має свою вартість і споживчу вартість.

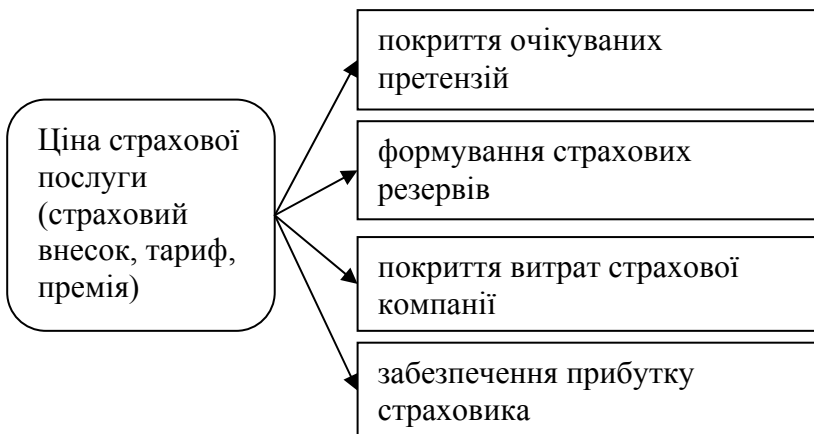
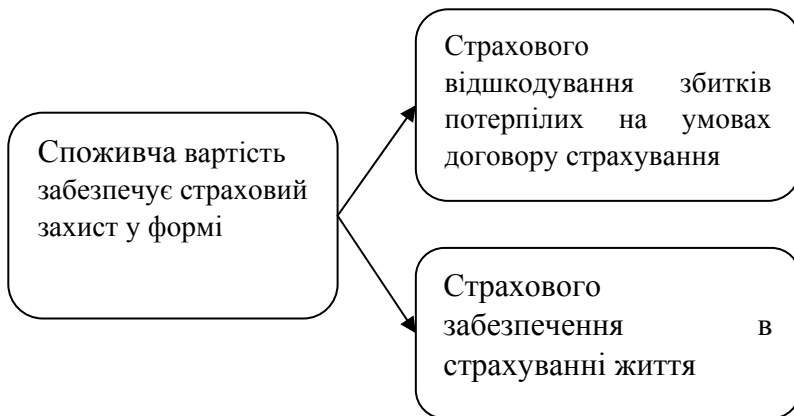
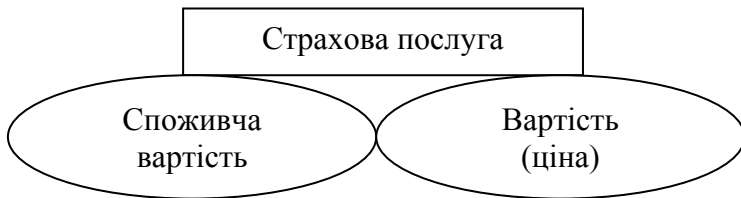
Страховий продукт (послуга) — це комплекс цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян і юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством.

Ознаки страхового продукту:

- єдність, протистояння та залежність інтересів договірних сторін «страховик—страхувальник» (наприклад, при страхуванні життя — зацікавленість сторін у збереженні на десятки років платоспроможності страховика);
- фактор імовірності настання страхового випадку;
- страхувальник до моменту купівлі страхового продукту точно не знає про його якісні характеристики і може взяти безпосередню участь у його створенні;
- страховий продукт має певні часові межі, тобто страховий захист діє протягом певного проміжку часу;
- попередня невизначеність страхового відшкодування — у розмірі та часі або взагалі щодо факту настання;
- специфіка взаємовідносин сторін — фінансових, правових, морально-етичних, нормою яких є принцип повної добропорядності, і т. ін.

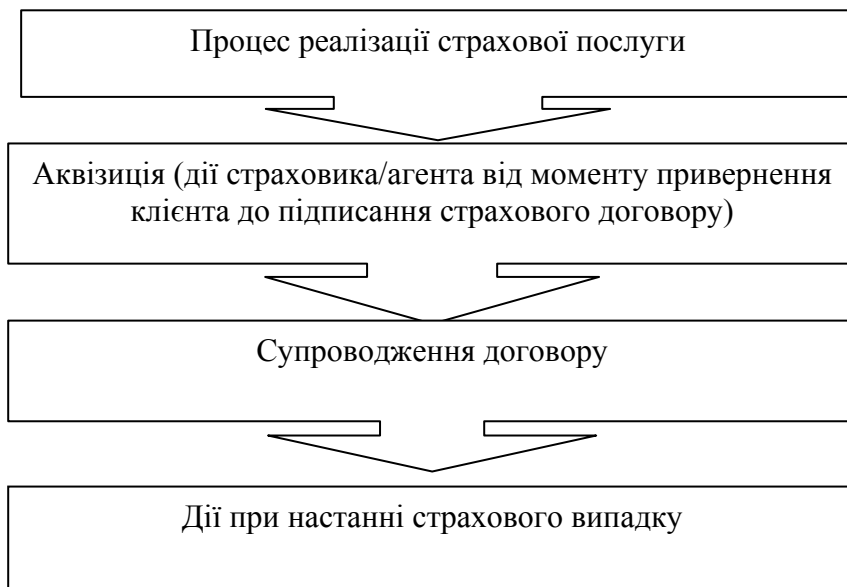
Якісні показники страхового продукту:

- обсяг страхового покриття;
- кількість основних і додаткових надаваних послуг;
- сума страхової премії та перелік обмежень у ризиках;
- можливість установа партнерських взаємовідносин з клієнтом;
- простота норм страхового договору та захист інтересів страхувальника;
- своєчасне та правильне здійснення заходів із поточного обслуговування за договором;
- швидке, якісне та справедливе урегулювання страхових випадків;
- своєчасне та регулярне інформування страхувальника про проходження договору, сервіс під час виплат.

1.3. Канали продажу страхових послуг

Аквізиція — це діяльність страховика чи страхових посередників із залучення клієнтів до укладання нових договорів страхування. Підмінити поняття РСП аквізицією — означає не виправдано спрощувати тлумачення РСП, значно обмежуючи роль і привабливість страхування як інституту соціального захисту. А це негативно позначається на рекламі окремих видів страхування, маркетингових дослідженнях, організації підготовки та роботи страхових агентів і брокерів, а також на аквізиції.

Виконавці аквізиції:

1. *Фахівці, які працюють у центральному офісі (чи в регіональних філіях і представництвах) страховика.*
2. *Працівники підприємства (юридичної особи), яке є страховим агентом. виробничої діяльності агента (транспортні підприємства, туристичні фірми тощо).*
3. *Страхові агенти і страхові брокери.*

1.4. Суть і завдання маркетингу в страхуванні

Маркетинг у страхуванні – це комплекс заходів, спрямованих на формування й постійне вдосконалення діяльності страховика, а саме:

- а) розробку конкурентоспроможних страхових продуктів (послуг) для конкретних категорій споживачів (страхувальників);
- б) упровадження раціональних форм реалізації цих продуктів за належного сервісу та реклами;
- в) збір і аналіз інформації про ефективність діяльності страховика.

Маркетингова стратегія страхової організації реалізовується за допомогою таких інструментів:

- дослідження та сегментація ринку;
- політика в галузі розробки страхових продуктів, позиціонування продукту;
- цінова політика;
- спосіб організації продажу страхових послуг, організація каналів збуту;
- політика формування споживчого попиту.

Суть функцій	Завдання функції
1. Дослідницька або аналітична функція	
Вивчення страхового ринку, споживачів, страхових послуг, дослідження їх асортименту, аналіз внутрішнього середовища страхової компанії	Формування маркетингової інформаційної системи, яка є сукупністю процедур і методів, розроблених з метою створення, аналізу та розповсюдження інформації, необхідної для прийняття виваженого управлінського рішення
2. Управління конкурентоспроможністю страхових послуг.	
Організація створення нових страхових послуг, модернізація існуючих відповідно до потреб страхувальників, забезпечення якості та конкурентоспроможності страхових послуг	Забезпечення конкурентоспроможності страхової компанії
3. Управління продажем страхових послуг (збутова)	
Формування виваженої продуктової та цінової політики, організація каналів розповсюдження страхових послуг, надання високоякісного сервісного обслуговування	Підвищення рівня якості та конкурентоспроможності страхових послуг, конкурентоспроможності страховика
4. Управління рекламою та стимулювання збуту страхових послуг (комунікаційна)	

<p>Формування належного попиту на страхові послуги, його розширення та підтримка на високому рівні, створення стимулюючого попиту у споживачів і підвищення зацікавленості страхових посередників у результатах роботи</p>	<p>Вплив на свідомість споживача шляхом проведення рекламних кампаній, формування потреби у страхових послугах; установлення партнерських зв'язків зі страховими посередниками</p>
--	--

Страховий маркетинг має певні відмітності, зумовлені специфікою страхової діяльності:

довгостроковий характер взаємовідносин між страховиком і страхувальником, що зумовлює ситуацію, коли якість і рентабельність продукту можна оцінити лише через кілька років (страхування життя);

неподільність страховика та страхової послуги. Якість страхового продукту прямо пов'язана з репутацією та фінансовим станом страхової компанії;

суттєве державне регулювання ринку страхових послуг і відсутність патентування страхових продуктів, що передбачає безперешкодне копіювання вдалих продуктів конкурентами.

1.5. Роль реклами в реалізації страхових послуг

Реклама – це платне, спрямоване на певну категорію потенційних споживачів повідомлення, що здійснюється через засоби масової інформації чи в будь-який інший спосіб публічного звертання й агітує на користь певного товару, марки, фірми, особистості тощо.

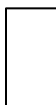
Реклама — це один із тих засобів, які має у розпорядженні страховик для виконання своїх довгострокових і термінових завдань.

Починаючи рекламну діяльність, треба насамперед визначити мету, якої намагатимуться досягти за допомогою реклами, а потім продумати, як це зробити.

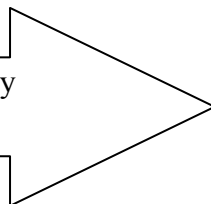
Метою реклами страхових послуг є сприяння укладанню нових і відновленню раніше діючих договорів страхування.

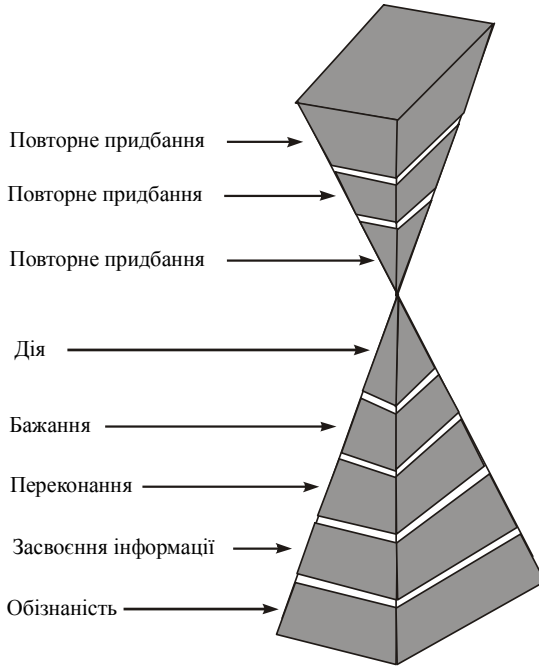
Отже, потрібні такі заходи:

- інформування потенційних страхувальників про діючі види страхування;
- стимулювання бажання докладніше ознайомитися з даним видом послуг — умовами та перевагами страхування;
- формування іміджу компанії.

Можливості реклами унаочнюють у вигляді піраміди

Характеристика шарів нижньої піраміди знизу вгору:

1. **Обізнаність** — ознайомлення певної частини потенційних споживачів зі страховими продуктами.

2. **Засвоєння інформації** — зростання обсягу інформації про продукти, завдяки чому певний відсоток споживачів з основи піраміди не тільки знатиме про послуги, які надаються, а й матиме уявлення про їхній характер.

3. **Переконання** — повідомлення необхідного і достатнього обсягу інформації про продукт та його якість з метою переконати якомога більше людей у його цінності.

4. **Бажання** — досягнення такого рівня впливу на споживача, коли переконання в цінності послуги викликає бажання отримати її.

5. **Дія** — після того як будуть пройдені всі попередні рівні, певний відсоток бажаючих мати страховий поліс почне діяти і придбає його.

Наступним етапом може стати формування нової рекламної мети — стимулювати повторне придбання, тобто продовжити дію договору або купити новий поліс. На цьому етапі часто застосовується підкріплювальна реклама для нагадування споживачам про перевагу власників полісу. Якщо досвід придбання був досить позитивним, купівля повторюється. Задоволення покупців відбиває перевернута верхня піраміда.

Завдання та запитання до теми:

1. Які правові засади регулювання ринку страхових послуг в Україні
2. Розкрийте зарубіжний досвід і ставлення українців до необхідності страхового захисту та страхових послуг.
3. Охарактеризуйте види страхових послуг, що надаються фізичним і юридичним особам, на прикладі страхової компанії.
4. Яка роль реклами в реалізації страхових послуг?
5. З'ясуйте основні об'єкти маркетингу страхових послуг та функції служби маркетингу страхових компаній.
6. Визначте методи реалізації та збут страхових послуг
7. Дослідіть інновації на ринку страхових послуг.
8. Окресліть роль страхових посередників у системі реалізації страхових послуг
9. Умови, за яких страхові послуги виступають об'єктами взаємовідносин страховиків і страхувальників.
10. Наведіть пояснення та ознаки страхової послуги
11. Які чинники, які визначають попит на страхові послуги?
12. Формування ціни страхової послуги.
13. Які особливості продажу страхових послуг через посередників?
14. У чому полягає суть маркетингу у страхуванні?
15. Які завдання маркетингу в страхуванні?
16. Яка роль реклами в реалізації страхових послуг?

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку страхування України.
2. Макрети́нг у страхуванні: сучасні тенденції.
3. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень страхової компанії.
4. Роль реклами в реалізації страхових послуг.

Тестові завдання

1. Установіть послідовність виникнення таких видів страхування:

- A) страхування життя;
- B) страхування від вогню;
- C) страхування морських суден;
- D) страхування сільськогосподарських тварин від загибелі;
- E) страхування від нещасних випадків;
- F) страхування вантажів;
- J) страхування ритуальних витрат.

2. Страховий ринок – це:

- A) сфера економічних відносин купівлі-продажу є страховий захист формуються попит і пропозиція на нього;
- B) та територія, де об'єктом купівлі-продажу (товаром) є страховий поліс;
- C) об'єднання страховиків для спільного страхування певних ризиків;
- D) усі запропоновані варіанти правильні.

3. Страховий агент діє на страховому ринку:

- A) від свого імені;
- B) за дорученням державних організацій;
- C) від імені і за дорученням страхувальника;
- D) від імені і за дорученням страхової компанії.

4. Форми страхування – це:

- A) різні частини, на які поділяється страхування
- B) порядок організації страхування на засадах добровільності або обов'язковості;
- C) види страхування залежно від категорії страховика;
- D) усі запропоновані варіанти правильні.

5. Перестрахування — це:

- A) система економічних відносин, при яких страховик, беручи до страхування ризику, частину відповідальності по них передає на певних умовах іншим страховикам з метою створення збалансованого страхового портфеля;
- B) передача власного ризику іншій особі;
- C) відмова від одного страховика і співпраця з іншим;
- D) система економічних відносин з приводу формування та використання колективних страхових фондів на засадах солідарної відповідальності.

6. Економічна потреба, зацікавленість у страхуванні, яка проявляється через можливість отримання страхового відшкодування у разі настання несприятливої події, – це

- A) страховий захист;
- B) страховий інтерес;
- C) страхове забезпечення;
- D) страхова відповідальність.

7. Певна подія на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання – це:

- A) страховий випадок;
- B) страховий ризик;
- C) страхова виплата;
- D) страхова сума.

8. Чим виражається ціна страхової послуги?

- A) страховим полісом;
- B) страховим тарифом;
- C) страховим ризиком;
- D) страховою сумою.

9. Прямий продаж страхових послуг означає продаж:

- A) безпосередньо в офісі страховика;
- B) через генеральне агентство страховика;
- C) через представництво страховика;
- D) через банківську установу.

10. Маркетинг у страхуванні – це:

- A) метод дослідження страхового ринку і впливу на нього з метою отримання компанією якомога більшого прибутку;
- B) комплекс заходів, спрямованих на формування й постійне вдосконалення діяльності страховика;
- C) замкнений цикл дій, який постійно перебуває в активній динаміці і продукує інформаційно-консультативну допомогу насамперед вищим посадовим особам страховика, підрозділам андеррайтингу, аквізиції та зв'язків з громадськістю;
- D) усі відповіді правильні

11. Конкургнтність, максимальна сумлінність, контрибуція, диверсифікація – це:

- A) функції страхування;
- B) ознаки страхування;
- C) принципи страхування;
- D) ознаки страхового ризику.

12. Страховик — це:

- A) юридична особа, яка діє на підставі відповідної ліцензії, беручи на себе зобов'язання щодо створення колективного страхового фонду та виплати з нього страхового відшкодування;
- B) юридична чи фізична особа, яка на підставі відповідної угоди сплачує страхові внески до страхового фонду;
- C) юридична чи фізична особа, якій належить страхове відшкодування при настанні страхового випадку;
- D) усі відповіді правильні.

13.Страхувальник – це:

- A) фізична особа, яка має право укласти договір страхування;
- B) юридична особа, яка, згідно з договором страхування, зобов'язана відшкодувати збитки потерпілим;
- C) юридична особа або дієздатний громадянин, що укладає договір страхування;
- D) будь-яка особа, на чю користь укладений договір страхування.

14. Складова зовнішнього оточення страхового ринку, на яку страховик не може впливати– це :

- A) ринковий попит;
- B) конкуренція;
- C) рівень платоспроможності страхувальників;
- D) рівень платоспроможності страхувальників.
- E) «ноу-хау» страхових послуг.

Практичні завдання

1. Дослідіть види страхових послуг на прикладі конкретної страхової компанії.
2. Проаналізуйте вартість страхових послуг з окремих видів страхування на прикладі кількох страхових компаній.
3. Дослідіть особливості співпраці фінансових посередників щодо продажу страхових послуг
4. Дослідіть інноваційні страхові послуги на ринку страхування України
5. Оцініть вплив фінтеху на інновації у страхуванні

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)
3. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
4. Страхові послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
6. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 20086.
7. Алексеев, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексеев, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.
8. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.

9. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.
10. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ.2020. 568 с.
11. Говорушко Т. А. Страхіві послуги : 3-тє видання. Навч.посібник. Київ: ЦУЛ, 2019. 376 с.
- 12.Таркуцяк, А. О. Страхіві послуги : навч. посіб. / А.О.Таркуцяк. К., 2004. 584 с.
13. Сайт Фориншурер. URL: <https://forinsurer.com/news?t15>
14. Нова модель регулювання ринку страхування в Україні від НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-oprilyudniv-bachennya-maybutnogo-regulyuvannya-strahovogo-rinku-ukrayini> (дата звернення: 01.08.2022)
15. Біла книга "Майбутнє регулювання ринку страхування". URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya> (дата звернення: 28.07.2022).
16. Показники діяльності страхових/перестрахових брокерів. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 28.07.2022).
17. Основні показники діяльності страхових компаній (у розрізі установ), відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 835. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 28.07.2022).
18. Показники діяльності страхових компаній URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 28.07.2022).

ТЕМА 2. ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ ТА ВЕДЕННЯ СТРАХОВОЇ УГОДИ

- 2.1. Страхові договори: суть, етапи укладання та контроль за їх виконанням.
- 2.2. Андеррайтинг: оцінка ризику, вирішення питання про прийняття ризику на страхування.
- 2.3. Страховий поліс як форма договору страхування.
- 2.4. Правила страхування.

Основні терміни та поняття

✓ страхова компанія	✓ страховий продукт
✓ договір страхування	✓ суб'єкт господарювання
✓ предмет договору страхування	✓ страхове свідоцтво
	✓ страховий поліс
✓ умови договору	✓ страховий сертифікат
✓ істотні умови	✓ відшкодування збитків
✓ майнові інтереси	✓ досткрокове припинення
✓ страховий захист	✓ антеррайтинг
✓ правила страхування	✓ системи страхового забезпечення

2.1. Страхові договори: суть, етапи укладання та контроль за їх виконанням

Договір – це письмова угода двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення правовідносин між приватними особами й організацією та між організаціями.

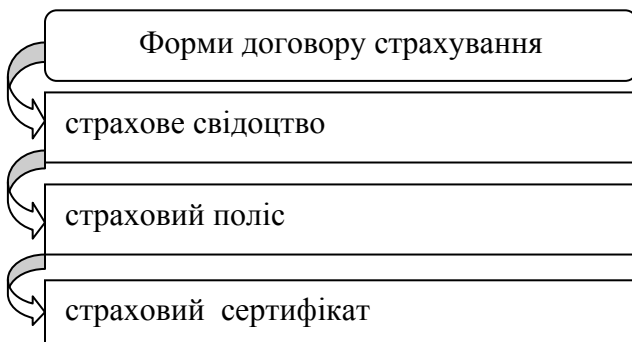
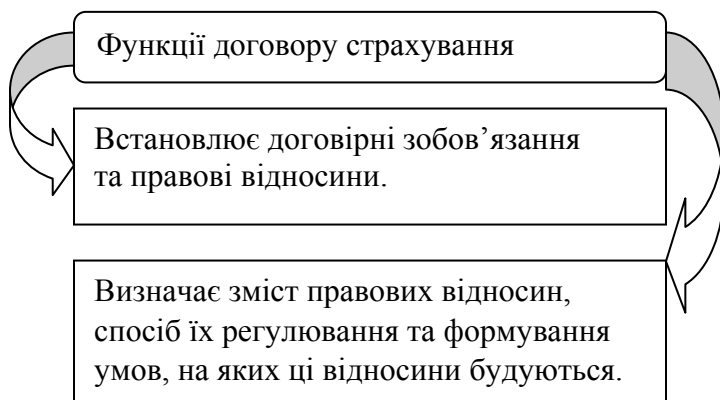
Правовідносини – це суспільні відносини, урегульовані нормами права, учасники яких мають відповідні суб'єктивні права та юридичні обов'язки. Цивільний кодекс передбачає різні типи договорів.

На страховому ринку правові відносини між зацікавленими сторонами (суб'єктами страхування) встановлюються шляхом укладення договору страхування.

Договір страхування є письмовою угодою між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору страхування.

Предметом договору страхування можуть бути майнові інтереси, які не суперечать закону і пов'язані з:

- 1) життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування);
- 2) володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування);
- 3) відшкодуванням шкоди, завданої страхувальником (страхування відповідальності).

Договір страхування повинен мати (відповідно до частини четвертої статті 16 Закону України "Про страхування"):

- назву документа;
- назву й адресу страховика;
- прізвище, ім'я та по батькові страхувальника та застрахованого, їхні адреси;
- об'єкти страхування;
- розмір страхової суми;
- перелік страхових випадків;
- розмір страхової премії;
- строк дії договору;
- порядок зміни чи припинення договору;
- права й обов'язки сторін;
- інші умови договору;
- підписи сторін.

Договір вважається укладеним, якщо між сторонами досягнута угода за всіма істотними умовами.

Істотними умовами договору страхування є предмет договору страхування, страховий випадок, розмір грошової суми, у межах якої страховик зобов'язаний провести виплату в разі настання страхового випадку (страхова сума), розмір страхового платежу і строки його сплати, строк договору та інші умови, визначені актами цивільного законодавства.

Виплата страхових сум /страхових відшкодувань

Виплата страхових сум і страхового відшкодування проводиться страховиком згідно з договором страхування або законодавством на підставі заяви страхувальника (його правонаступника або третіх осіб, визначених умовами страхування) і страхового акта (аварійного сертифіката), який складається страховиком або уповноваженою ним особою.

Випадки відмови виплати страхового відшкодування

Страховик може відмовити у виплаті страхової суми або страхового відшкодування у випадках:

- 1) навмисних дій страхувальника або особи, на користь якої укладено договір страхування, спрямованих на настання страхового випадку;
- 2) скоєння страхувальником або іншою особою, на користь якої укладено договір страхування, умисного злочину, що призвів до страхового випадку;
- 3) подання страхувальником свідомо неправдивих відомостей про об'єкт страхування;
- 4) отримання страхувальником повного відшкодування збитків за майновим страхуванням від особи, винної в їх заподіянні;
- 5) несвоєчасного повідомлення страхувальником про настання страхового випадку без поважних причин або створення страховикові перешкод у визначенні обставин, характеру та розміру збитків тощо.

Рішення про відмову у виплаті страхових сум приймається страховиком у строк, не більший, ніж передбачено правилами страхування, та повідомляється страхувальнику в письмовій формі з обґрунтуванням причин відмови. Відмову страховика у виплаті страхових сум може бути оскаржено страхувальником у судовому

Договір страхування може бути укладено на будь-який строк, за домовленістю сторін, що передбачено чинним законодавством і зумовлено багатьма факторами (метою, з якою укладається договір страхування, видом і формою проведення страхування, платоспроможністю страхувальника тощо).

Дія договору страхування припиняється за згодою страхувальника та страховика, а також у разі:

- 1) закінчення строку його дії;
- 2) виконання страховиком зобов'язань перед страхувальником у повному обсязі;
- 3) несплати страхувальником страхових платежів у встановлені договором строки;
- 4) ліквідації страхувальника — юридичної особи;
- 5) смерті страхувальника-громадянина чи втрати ним дієздатності;
- 6) ліквідації страховика в порядку, передбаченому законодавством України;
- 7) прийняття судового рішення про визнання договору страхування недійсним тощо.

2.2. Андеррайтинг: оцінка ризику, вирішення питання про прийняття ризику на страхування

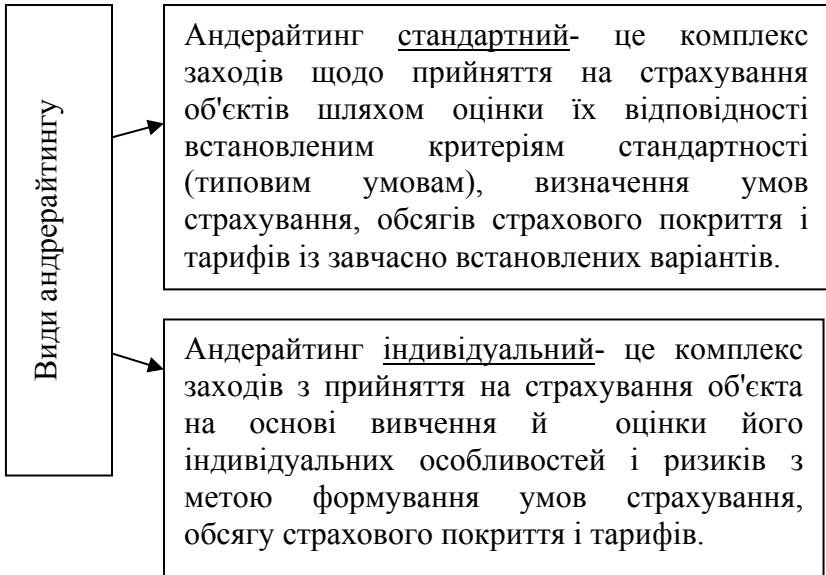
Етапи страхової угоди:

1. Подання заяви про прийняття об'єкта на страхування.
2. Рішення страховика про прийняття даного об'єкта на страхування.
3. Складання договору страхування, видача страхового поліса.
4. Залежно від того настав страховий випадок чи ні, може складатися з:
 - відшкодування збитків за договором страхування,
 - закінчення строку дії договору,
 - дострокове припинення дії договору.

Процес прийняття ризику на страхування називається андеррайтингом.

Основне завдання андеррайтингу відбір ризиків для формування збалансованого й рентабельного страхового портфеля компанії.

Андеррайтинг найбільш відповідальний процес діяльності страхової компанії, оскільки саме під час його проведення формуються засади прибуткової чи збиткової діяльності.

Завдання андеррайтингу

1. Оцінка запропонованого ризику з точки зору характеристики об'єкта страхування та ступеня ризику і розміру максимально можливого збитку.
2. На основі оцінки вирішення питання щодо прийняття ризику на страхування або відхилення поданої заяви.
3. У разі згоди щодо страхування даного об'єкта – визначення строків страхування, розмірів страхового забезпечення, обсягу страхової відповідальності.
4. Обчислення розміру страхової премії за договором страхування з урахуванням істотних характеристик даного об'єкта.
5. Визначення частки участі перестраховика у прийнятті ризику на перестраховання.

Етапи андеррайтингу

- 1) оцінювання ризиків, притаманних об'єкту, що пропонується взяти на страхування;
- 2) вироблення рішення про страхування об'єкта або відмову у страхуванні;
- 3) визначення строків, умов і розміру страхового покриття;
- 4) розрахунок розміру страхової премії;
- 5) підготовка та подання пропозицій відповідним службам страховика за схемою перестраховання.

2.3. Страховий поліс як форма договору страхування

Страховий поліс – документ установленого зразка, що видається страховиком страхувальникові, засвідчує укладений договір страхування та містить основні його умови.

Страхувальник має право укласти зі страховиком договір на користь третьої особи, якій страховик зобов'язаний здійснити страхову виплату в разі досягнення нею певного віку або настання іншого страхового випадку.

Страхувальник має право під час укладення договору страхування призначити фізичну або юридичну особу для одержання страхової виплати (вигодонабувача), а також замінювати її до настання страхового випадку, якщо інше не встановлено договором страхування.

Договір страхування є юридичним фактом, із яким норми права пов'язують виникнення страхових правовідносин. Крім того, він виступає регулятором поведінки сторін у цих правовідносинах, який безпосередньо визначає права й обов'язки його учасників.

Договір страхування належить до реальних договорів. Ця обставина пояснюється тим, що він набуде чинності з моменту внесення страхувальником першого страхового платежу, якщо інше не встановлено договором. За **безготівкової форми** розрахунку договір набуває чинності з нуля годин доби, у яку страховий платіж (або перша його частина) надійшов на рахунок компанії. За **розрахунку готівкою** — з нуля годин доби, у яку сплачено страховий платіж (або його першу частину). Під час **відновлення договору до закінчення строку попереднього договору** — з моменту закінчення його дії. Страхувальники, згідно з укладеними договорами страхування, мають право вносити платежі лише у грошовій одиниці України, а страхувальники-нерезиденти – в іноземній вільно конвертованій валюті або у грошовій одиниці України у випадках, передбачених чинним законодавством.

Якщо дія договору поширюється на іноземну територію відповідно до укладених угод з іноземними партнерами, то порядок валютних розрахунків регулюється відповідно до вимог законодавства України про валютне регулювання.

Страхова виплата здійснюється тією валютою, яка визначена договором, якщо інше не передбачено законодавством України.

2.4. Правила страхування

***Правила страхування** – сукупність умов страхування, що розробляються страховиком для кожного виду страхування окремо і підлягають реєстрації в Уповноваженому органі при видачі ліцензії на право здійснення відповідного виду страхування.*

Правила страхування повинні містити:

- перелік об'єктів страхування;
- порядок визначення страхових сум та (або) розмірів страхових виплат;
- страхові ризики;
- винятки зі страхових випадків і обмеження страхування;
- строк і місце дії договору страхування;
- порядок укладення договору страхування;
- права й обов'язки сторін;
- дії страхувальника в разі настання страхового випадку;
- перелік документів, які підтверджують настання страхового випадку та розмір збитків;
- порядок і умови здійснення страхових виплат;
- строк прийняття рішення про здійснення або відмову у здійсненні страхової виплати;
- причини відмови у страховій виплаті або виплаті страхового відшкодування;
- умови припинення договору страхування;
- порядок вирішення спорів;
- страхові тарифи за договорами страхування іншими, ніж договори страхування життя;
- страхові тарифи та методику їх розрахунку за договорами страхування життя;
- особливі умови.

Усі фахівці страховика, задіяні безпосередньо чи опосередковано в реалізації страхової послуги (РСП), повинні усвідомлювати, що на кожному етапі спілкування з представниками страховика у клієнта має формуватися ставлення до страхування за такою схемою: **увага — інтерес — знання — привабливість — попит — укладання договору — впевненість і спокій — вдоволення розміром і сервісом відшкодування (при його проведенні) — вдячність — бажання подальшого страхування.**

А такого ставлення можна досягти лише за умови високого професіоналізму фахівців усіх рангів страховика — від вищого керівництва до технічних працівників, який ґрунтується на достатньому рівні знань зі страхування конкретного і суміжних ризиків, а також на взаємодопомозі і довірі в колективі страховика, чіткому знанні і додержанні виконавцями своїх функцій і повноважень. При цьому виходить з того, що ставлення фахівців чи представників страховика до так званих «поточних дрібниць» досить точно відображає та ілюструє клієнтові найбільш імовірний варіант виконання страховиком своїх зобов'язань у майбутньому.

Завжди варто пам'ятати, що рівень обслуговування страховиком свого клієнта на всіх стадіях РСП має бути запорукою пролонгації останнім договору страхування (зі збереженням умов страхування) або укладання нового договору. Крім того, клієнт може порекомендувати страховика або страховий продукт своїм референтним групам (друзям, родичам, співробітникам тощо), що додатково розширить клієнтуру страхової компанії.

Завдання та запитання до теми

1. Поясніть особливості врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків
2. Поясніть особливості систем страхового забезпечення
3. Розкрийте етапи формування страхової угоди між учасниками процесу страхування
4. Охарактеризуйте порядок укладання та дії договору страхування
5. Дайте характеристику порядку розробки правил страхування
6. Поясніть суть тарифної політики страховиків (на прикладі декількох страхових компаній)
7. Суть страхового договору.
8. Порядок укладання страхового договору
9. Особливості контролю за виконанням договорів страхування.
10. Що таке андеррайтинг?
11. Які фактори впливають на вирішення питання про прийняття ризику на страхування?
12. Назвіть та дайте характеристику формам договору страхування.
13. В чому полягає необхідність правил страхування?

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Андеррайтинг страховиків у сучасних умовах
2. Договірні відносини з страхування: нормативні правила і вимоги
3. Тарифна політика страховиків в сучасних умовах
4. Імітаційні моделі формування грошових потоків страхової компанії

Тестові завдання

1. При здійсненні співстрахування страховики:

- A) приймають спільне рішення щодо того, який з них зобов'язаний сплатити страхувальнику компенсацію завданої шкоди залежно від стану його фінансової надійності;
- B) надають страхові гарантії, але не беруть участі у сплаті страхового відшкодування;
- C) сплачують страхувальнику страхові премії за сумлінне виконання зобов'язань зі сплати страхових платежів;
- D) розподіляють страхову суму між собою і пропорційно її часткам отримують страхові премії.

2. Страховий портфель - це:

- A) справжня кількість застрахованих об'єктів або чинних договорів страхування в даному регіоні;
- B) документ страховика, що підтверджує угоду про страхування;
- C) розподіл інвестиційних коштів між категоріями активів інвестування;
- D) максимальна сукупна сума ризику, що залишається на власному утриманні компанії.

3. Страховий тариф – це:

- A) визначений період страхування;
- B) ставка страхового відшкодування;
- C) ставка страхової суми в особистому страхуванні;
- D) період страхування.

4. Страховий тариф є основою для визначення:

- A) обсягів страхових збитків;
- B) страхової суми в майновому страхуванні;
- C) обсягів контрибуції;
- D) страхової премії.

5. Економічна потреба, зацікавленість у страхуванні, яка проявляється через можливість отримання страхового відшкодування у разі настання несприятливої події, – це:

- A) страховий захист;
- B) страховий інтерес;
- C) страхове забезпечення;
- D) страхова відповідальність.

6. Частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування – це–

- A) страховий платіж;
- B) страхове відшкодування;
- C) страховий тариф;
- D) франшиза.

7. Андеррайтер – це:

- A) спеціаліст у галузі морського права;
- B) особа, яка встановлює причини страхового випадку;
- C) особа, яка здійснює огляд майна, що приймається на страхування;
- D) особа, яка приймає рішення чи варто брати ризик на страхування.

8. Документ, укладений у встановленому порядку, який підтверджує факт і причини настання страхового випадку, – це:

- A) страховий договір;
- B) страховий поліс;
- C) страховий акт;
- D) страхове свідоцтво.

9. Правила добровільного страхування складає:

- A) страхувальник;
- B) уповноважений орган;
- C) страховик;
- D) Ліга страхових організацій України (ЛІСОУ).

10. Страховий поліс - це:

- A) документ, що засвідчує факт укладання договору страхування;
- B) договір страхування майна;
- C) документ, що регламентує взаємовідносини сторін у страхуванні життя;
- D) документ, що визначає розмір збитку страхувальника.

11. Сукупність умов страхування, що розробляються страховиком для кожного виду страхування окремо і підлягають реєстрації в уповноваженому органі при видачі ліцензії на право здійснення відповідного виду страхування, – це:

- A) правила страхування;
- B) страховий поліс;
- C) страховий сертифікат;
- D) страхове свідоцтво.

12. В Україні контроль за діяльністю страхових агентів здійснюється:

- A) Національним банком України;
- B) МТСБУ;
- C) Лігою страхових організацій України;
- D) страховиками.

13. Страхові платежі – це:

- A) первинний дохід страхової організації та джерело фінансування інвестиційної діяльності;
- B) сума коштів, що витрачаються на подолання збитків від інвестиційної діяльності;
- C) дохід спрямовується на форму фондів;
- D) сума коштів, яка економиться страховиками на подоланні збитків унаслідок настання страхового випадку.

Практичні завдання

Завдання 1. Поясніть суть тарифної політики страховиків (на прикладі кількох страхових компаній).

Завдання 2. Опрацюйте базові складові договору страхування життя на прикладі конкретної страхової компанії.

Завдання 3. Опрацюйте базові складові договору медичного страхування на прикладі конкретної страхової компанії.

Завдання 5. Опрацюйте базові складові договору страхування відповідальності на прикладі конкретної страхової компанії.

Завдання 6. Опрацюйте базові складові договору страхування майна громадян на прикладі конкретної страхової компанії.

Завдання 7. Опрацюйте базові складові договору страхування майна юридичних осіб на прикладі конкретної страхової компанії.

Завдання 8. Опрацюйте базові складові договору страхування за обов'язковими видами страхування на прикладі конкретної страхової компанії.

Завдання 9. Здійсніть порівняльну оцінку базових складових договору страхування за класами на прикладі зарубіжної та української страхової компанії.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)
3. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
4. Страхіві послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
6. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 2008.
7. Алексєєв, І. В. Страхіві послуги : навч. посіб. / І.В. Алексєєв, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.
8. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
9. Страхування та страхіві послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.
10. Клаптів Ю.М. Ринок страхівих послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ.2020. 568 с.
11. Говорушко Т. А. Страхіві послуги : 3-тє видання. Навч.посібник. Київ: ЦУЛ, 2019. 376 с.
12. Таркуцяк, А. О. Страхіві послуги : навч.посіб. / А.О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.

ТЕМА 3: СТРАХОВІ ПОСЛУГИ З СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

3.1. Особисте страхування: суть, класифікація.

3.2. Необхідність страхування життя та його основні види.

3.3. Особливості надання страхових послуг за поширеними видами страхування життя

Основні терміни та поняття

✓ Страхова компанія	✓ галузь страхування
✓ Договір страхування	✓ особисте страхування
✓ страховий захист	✓ форми страхування
✓ правила страхування	✓ види страхування
✓ страхувальник	✓ змішане страхування
✓ вигодонабувач	життя
✓ третя особа	✓ пенсійне страхування
✓ класи страхування	✓ страхування дітей
✓ страхова сума	✓ страхування пенсій

3.1. Особисте страхування: суть, класифікація

Особисте страхування – це різновид страхування, призначений для забезпечення страхового захисту особистих доходів громадян у результаті здійснення ризиків, пов'язаних із життям або станом їхнього здоров'я.

Класифікація особистого страхування	
за характером ризику	<ul style="list-style-type: none"> • страхування на випадок дожиття або смерті • на випадок втрати працездатності • страхування медичних витрат
за кількістю осіб, що страхуються	<ul style="list-style-type: none"> • індивідуальне • колективне
за тривалістю страхового забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> • короткострокове (менше одного року) • середньострокове (1-5 років) • довгострокове (5-15 і більше років)
за формою виплати страхового забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> • з одноразовою виплатою страхової суми • з виплатою ренти
за формою сплати страхових внесків	<ul style="list-style-type: none"> • з одноразовою страховою премією • з періодичною сплатою страхових внесків
згідно із законами держави	<ul style="list-style-type: none"> • обов'язкове • добровільне

Особисте страхування, здійснюється з метою надання певних послуг як фізичним (окремим громадянам, членам їхніх сімей), так і юридичним особам (наприклад, страхування працівників підприємств від нещасних випадків). Ці послуги передбачають страховий захист страхувальників (застрахованих) у разі настання несприятливих подій для їхнього життя й здоров'я

3.2. Необхідність страхування життя і його основні види

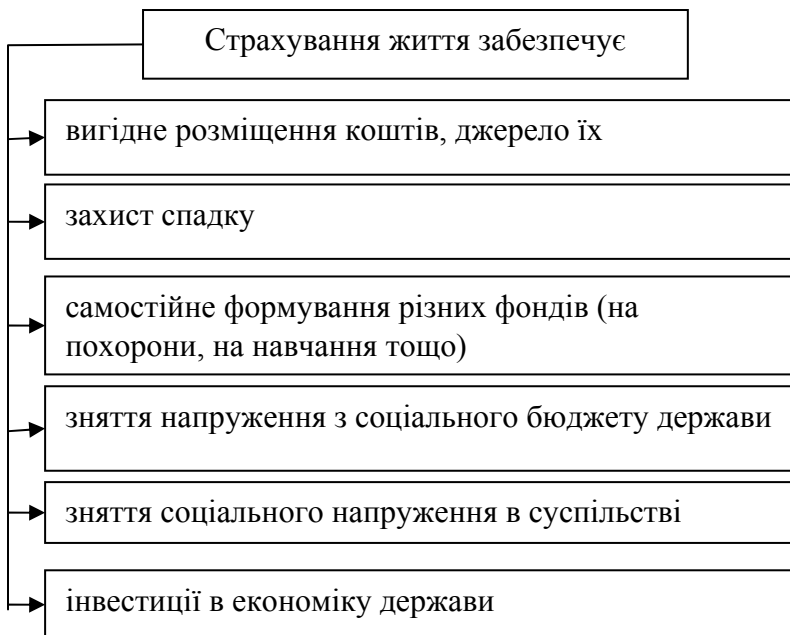
Страхування життя — підгалузь особистого страхування, яка є формою захисту від ризиків, що загрожують життю, здоров'ю, працездатності людини.

Страхування життя належить до накопичувального страхування, при цьому тимчасово вільні кошти акумулюються у страховому фонді та виступають важливим джерелом інвестицій в економіку держави.

Страхування життя – різновид особистого страхування, за якого страхова організація зобов'язується виплатити тверду суму у разі дожиття страхувальника до певного віку чи його смерті упродовж дії договору страхування і має ряд деяких особливостей, не властивих видам загального страхування.

До класів страхування життя належать:

- 1) клас 19 - страхування життя (інше, ніж передбачено класами 20, 21, 22, 23);
- 2) клас 20 - страхування життя до шлюбу та до народження дитини;
- 3) клас 21 - інвестиційне страхування життя;
- 4) клас 22 - безперервне страхування здоров'я;
- 5) клас 23 - пенсійне страхування.

Особливості страхування життя:

1. Довгостроковість договору страхування.
2. Договір страхування життя вважається вигідним вкладенням грошей.
3. У разі дострокового припинення договору страхування життя страховик виплачує страхувальникові викупну суму.
4. У договорах страхування життя завжди вказуються вигодонабувач.
5. При формуванні ціни страхового ризику використовують таблиці смертності.

Об'єкти страхування життя – майнові інтереси пов'язані з

Негативно впливають на розвиток ринку страхування життя

→ відсутність економічної стабільності

→ неплатоспроможність населення

→ неповна законодавча база

→ неефективний контроль з боку держави

→ високий рівень інфляції, внаслідок чого неможливі довгострокові накопичувальні види страхування в національній валюті

На базі цих свідчень будуються *таблиці смертності*, за якими страховики визначають розмір страхової премії, яку повинен сплатити страхувальник одноразово або в розстрочку.

Договори страхування життя, за звичай, укладаються на довгостроковий термін: 3, 5, 10, 20 і більше років.

Страхувальниками за цими договорами можуть бути винятково фізичні особи.

При укладанні договорів страхування життя враховують

стан здоров'я страхувальника

вік

професія

стать

місце проживання

Страхові випадки

дожиття застрахованим до закінчення
терміну дії договору страхування

смерть застрахованого з будь-якої
причини в період дії договору страхування

досягнення застарованим певного віку:
пенсійного або визначеного договором
страхування

Викупна сума - це сума, яка виплачується страховиком у разі дострокового припинення дії договору страхування життя та розраховується математично на день припинення договору страхування життя залежно від періоду, протягом якого діяв договір страхування життя, згідно з методикою, яка проходить експертизу в Уповноваженому органі, здійснена актуарієм і є невід'ємною частиною правил страхування життя.

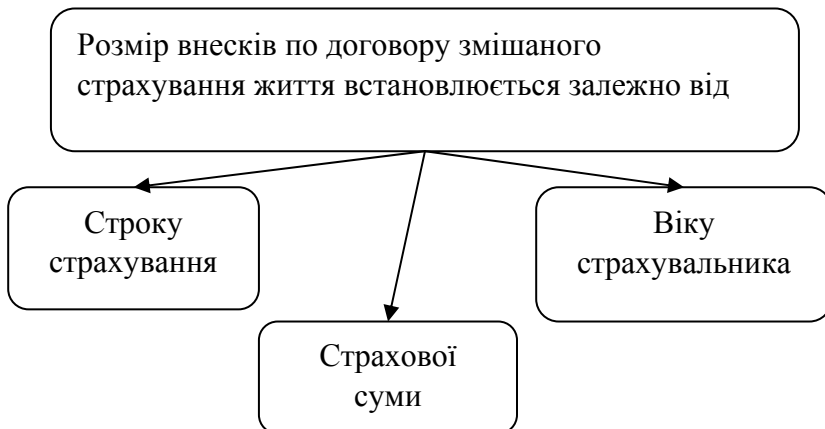
Викупна сума є частиною резерву премій на момент припинення їх сплати страхувальником, яку страховик повинен повернути страхувальнику за умов договору страхування життя.

Уповноважений орган може встановити вимоги до методики розрахунку викупної суми.

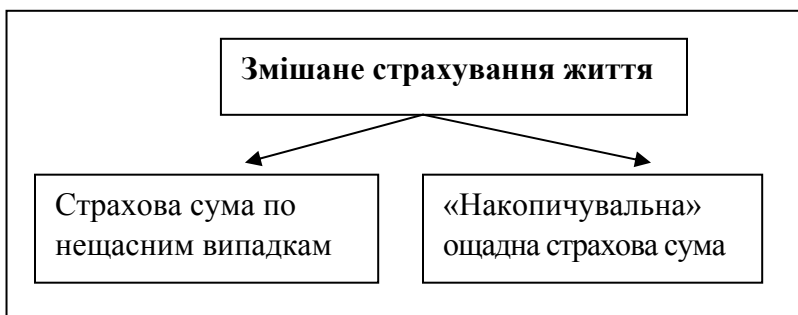
Пенсійне забезпечення в більшості країн світу здійснюється за рахунок державних пенсійних систем (у межах соціального страхування) пенсійними фондами і страховими компаніями та іншими фінансовими установами.

3.3. Особливості надання страхових послуг за поширеними видами страхування життя

Життя безцінне і не має вартості, тому об'єкти страхування життя не мають абсолютного критерію, її визначення залежить від бажання та платоспроможності страхувальника

Страхова сума є фіксованою і встановлюється за згодою між страховиком і страхувальником

Страхування дітей

- Страхувальниками є батьки та родичі дитини.
- Страхова сума та страховий тариф

обумовлюються індивідуально.

- Страховий внесок може бути сплачений за один раз, щорічно, щоквартально або щомісячно, готівкою чи безготівково.

- Максимальний строк страхування дорівнює 18 рокам, мінімальний – 3 роки.

Специфіка довічного страхування життя:

- Не укладається з інвалідами I (і II) групи
- Протягом дії договору страхування страхувальник має право на заміну вигодонабувача.
- У разі припинення сплати внесків договір діє довічно, якщо страхувальник сплатив усі внески, або протягом певного часу, якщо внески сплачені за два роки і більше.

Специфіка страхування пенсій:

Основна вимога до фізичних осіб - це їхня дієздатність. Стан здоров'я не оговорюється і медичне засвідчення при укладенні договору страхування не проводиться. Максимальний вік застрахованої особи на момент укладання договору страхування обмежений віком пенсійного забезпечення мінус один рік.

Страховим випадком за ризиковим видом страхування на термін та довічним є лише смерть застрахованої особи протягом дії договору. Застрахованою особою можуть бути дієздатні особи у віці від 3 до 70 років. Страхувальником можуть виступати фізичні або юридичні особи. Спадкоємцями можуть виступати одне або кілька юридичних чи фізичних осіб.

Страхова сума за договором розраховується актуарно, а також залежить від статі клієнта, віку і терміну дії договору. Термін дії договору страхування від 3 до 35 років (страхування на термін) та довічно (все життя).

Внески здійснюються одноразово або протягом дії договору страхування. У випадку настання смерті застрахованої особи виплата здійснюється особі, яка вказана в полісі як вигодонабувач.

Якщо така особа відсутня (вмерла або визнана судом зниклою безвісти), то виплата здійснюється спадкоємцям за законом.

При цьому виплачується уся страхова сума незалежно від того коли наступила смерть застрахованої особи на початку дії договору страхування, в середині або наприкінці. У випадку настання смерті в перші шість місяців дії договору страхова сума компанією не виплачується. У цьому випадку вигодонабувачеві повертається уся сума сплачених внесків. Будь-яка виплата здійснюється вигодонабувачеві протягом 15 днів з моменту подання усіх необхідних документів до страхової компанії. При розторгненні договору страхування викупна сума виплачується не раніше закінчення другого року дії договору страхування.

Договори не укладаються, як правило, з непрацюючими інвалідами, хворими на психічні захворювання, недієздатними особами. Звісно, договір ризикового страхування життя на термін або довічний користується меншим попитом, ніж інші договори страхування життя, оскільки тут спрацьовує психологічний фактор – кожна людина бажає користуватися своїми грошима ще за свого життя.

Договори ризикового страхування життя широко використовуються в розвинених країнах при отриманні різного роду споживчих кредитів застрахованою особою, тобто кредитів пов'язаних з придбанням дорогого рухомого і нерухомого майна. При цьому в страховому полісі повинно бути вказано, що вигодонабувачем у випадку смерті застрахованої особи є банк, торговельний заклад або інша установа, яка надала фінансовий або товарний кредит застрахованому. Такі відносини можуть бути обов'язковою умовою при отриманні великих споживчих кредитів.

Рейтинг life-страховиків за зібраними преміями, млн.грн		
Назва СК	за 1 півріччя 2021 року	за 1 півріччя 2022 року
MetLife	954,406	545,921
ТАС	359,958	144,346
PZU Україна життя	298,890	129,815
УНІКА Життя	252,750	122,395
Граве Україна Життя	197,237	ARX life - 69,769
АСКА-Життя	179,965	

Джерело: [13]

Завдання та запитання до теми:

1. Назвіть основні вимоги, які висуваються до страхувальників при укладанні договорів страхування до вступу в шлюб, договорів довічного страхування та інших видів змішаного страхування життя
2. Розкрийте особливості вітчизняної та зарубіжної практик страхування пенсій
3. Розкрийте особливості діяльності НПФ
4. Охарактеризуйте сучасний стан розвитку страхування життя в Україні.
5. Дослідіть співпрацю лайфхових страховиків та НПФ у пенсійному страхуванні
6. Дослідіть інвестиційні види страхування життя
7. Поясніть суть особистого страхування
8. Які існують форми особистого страхування?
9. Які існують види страхування життя?
10. Які особливості надання страхових послуг зі змішаного страхування життя?
11. Які особливості надання страхових послуг зі довічного страхування?
12. Що таке викупна сума?
13. Які особливості надання страхових послуг зі страхування до одруження?
14. Які особливості надання страхових послуг зі страхування пенсій (ренти)?
15. Які особливості надання страхових послуг зі страхування дітей?

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Характеристика продуктів із особистого страхування, що пропонуються страховиками відповідно до потреб страхувальників (на прикладі страхових компаній на вибір здобувача).

2. Страхування пенсій: зарубіжний досвід і вітчизняна практика
3. Рейтинги life страховиків та їх значення у політиці ефективного продажу страхових продуктів.
4. Суспільно значимі life - страховики: оцінка діяльності, аналіз страхових продуктів.

Тестові завдання

1.Об'єктом страхування в особистому страхуванні виступають:

- A) майнові інтереси пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю людини;
- B) майнові інтереси пов'язані з відповідальністю перед третіми особами;
- C) майнові інтереси пов'язані з настанням нещасного випадку;
- D) предмет особистого користування.

2.Страхова виплата – це:

- A) грошова сума, яку страхувальник сплачує страховику при укладанні страхової угоди;
- B) періодичний внесок страхувальника;
- C) грошова сума, що виплачується страховиком з метою відшкодування збитків страхувальника;
- D) грошова сума, в межах якої здійснюється страхове відшкодування.

3.Страхова сума – це:

- A) грошова сума, яку страхувальник сплачує страховику при укладанні страхової угоди;
- B) періодичний внесок страхувальника;
- C) дування збитків страхувальника;
- D) грошова сума, в межах якої здійснюється страхове відшкодування.

4. Викупна сума – це:

- A) частина резерву внесків на день припинення страхувальником сплати внесків, яка підлягає виплаті йому за договором страхування життя;
- B) сума, на яку укладається договір страхування життя;
- C) конкретний розмір грошових коштів, який повинен сплатити страховик страхувальнику при настанні страхової події;
- D) норма доходності за договором страхування пенсій.

5. З якого віку людина може бути застрахованою?

- A) від 3 років;
- B) від народження;
- C) від 7 років;
- D) від 16 років.

6. Пенсійне страхування є різновидом:

- A) страхування ренти;
- B) страхування відповідальності;
- C) страхування домашнього майна;
- D) медичного страхування.

7. Що покладено в основу поділу страхування на галузі?

- A) особливості суб'єктів страхування;
- B) особливості видів страхування;
- C) особливості об'єктів страхування;
- D) правильні відповіді усі попередні варіанти.

8. Частина тарифу, призначена для покриття витрат на проведення страхування, називається:

- A) брутто-тариф;
- B) нетто-тариф;
- C) навантаження;
- D) собівартість.

9. Страхування життя охоплює:

- A) змішане страхування життя;
- B) страхування дітей від нещасних випадків;
- C) обов'язкове страхування життя і здоров'я народних депутатів;
- D) немає правильної відповіді.

10. Страхова сума за договором змішаного страхування життя не виплачується:

- A) у випадку смерті страхувальника від злоякісного захворювання після одного року від початку дії договору страхування;
- B) у випадку самогубства страхувальника;
- C) у випадку смерті страхувальника після одного місяця від початку дії договору страхування від серцево-судинного захворювання;
- D) немає правильної відповіді.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначте страховий внесок за договором нагромаджувального страхування життя на підставі таких даних:

Страхова сума за договором 80000 грн.;

Страховий тариф-нето на 1000 грн. – 7 грн.;

Питома вага тарифу-нетто в тарифі – брутто – 70%.

Завдання 2. Визначте викупну суму при достроковому припиненні дії договору страхування життя, виходячи з таких даних:

страхова сума за договором – 25000 грн.

сума сплачених внесків – брутто – 5000 грн.

сума приєднаного інвестиційного доходу – 1440 грн.

нормативи виплати викупної суми, встановленої страховою компанією – 70% тарифу – брутто та 100% інвестиційного доходу.

Завдання 3. Визначте річний страховий внесок за договором накопичувального страхування життя на підставі таких даних:

страхова сума – 100 000 грн.;

страховий внесок-нетто на 1000 грн. – 85 грн.;

Питома вага внеску-нетто у внеску-брутто – 85%.

Завдання 4. Визначте максимально можливий розмір кредиту під індивідуальну забудову, який може видати страхова компанія у межах викупної суми фізичній особі, що уклала договір страхування життя, за умови, що річна страхова премія складає 10000 грн., час дії страхової програми 10 років, в тому числі від початку укладання договору минуло 5 років. У структурі страхового тарифу 65 % нетто-ставка, решта навантаження.

Страховиком сформовано довгострокових резервів на суму 1400 тис. грн., видано позик – 50 тис. грн, норматив видачі позик не більше 10 % від наявних резервів.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)
3. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
4. Страхові послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін..; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
6. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 2008.
7. Алексєєв, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексєєв, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.
8. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
9. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.
10. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ.2020. 568 с.
11. Говорушко Т. А. Страхові послуги : 3-тє видання. Навч.посібник. Київ: ЦУЛ, 2019. 376 с.
- 12.Таркуцяк, А. О. Страхові послуги : навч.посіб. / А. О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.
- 13.За даними Фориншурер. URL: <https://forinsurer.com/ratings/life>:

ТЕМА 4. СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ

4.1. Страхування від нещасних випадків: необхідність, його основні форми та види.

4.2. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків.

4.3. Механізм добровільного індивідуального та колективного страхування від нещасних випадків.

Основні терміни та поняття

✓ Страхова компанія	✓ галузь страхування
✓ Договір страхування	✓ форми страхування
✓ страховий захист	✓ види страхування
✓ правила страхування	✓ страхування від нещасних випадків
✓ страхувальник	✓ страхування спортсменів
✓ вигодонабувач	✓ індивідуальне страхування
✓ третя особа	✓ колективне страхування
✓ класи страхування	✓ страховий тариф
✓ страхова сума	✓ страхова виплата
✓ страхування під час виконання службових обов'язків	

4.1. Страхування від нещасних випадків: необхідність, його основні форми та види

Нещасний випадок – це несподівана непередбачувана подія, що виникла всупереч волі людини, наслідком якої є ушкодження здоров'я або смерть людини.

Види обов'язкового страхування від нещасних випадків:

- ✓ Особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними службових обов'язків
- ✓ Особисте страхування працівників відомчої (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд)
- ✓ Страхування спортсменів вищих категорій
- ✓ Страхування життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини
- ✓ Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті
- ✓ Страхування працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України), які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, зокрема доглядають за особами, які страждають на психічні розлади
- ✓ Страхування життя і здоров'я тимчасового адміністратора, ліквідатора фінансової установи та працівників центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, які визначені ним для вирішення питань щодо участі держави у капіталізації банку.
- ✓ Страхування медичних та інших працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я та державних наукових установ (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на випадок захворювання на інфекційні хвороби, пов'язаного з виконанням ними професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження збудниками інфекційних хвороб
- ✓ Страхування життя і здоров'я фахівців у сфері протимінної діяльності (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на період їхньої участі у виконанні робіт з гуманітарного розмінування.

Основною метою страхування від нещасних випадків є відшкодування збитків, нанесених життю і здоров'ю застрахованого внаслідок нещасного випадку. На відміну від страхування життя, страхування від нещасних випадків може бути територіально обмежене.

Форми страхування: добровільна й обов'язкова.

4.2. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків

Страхування від нещасних випадків на транспорті в обов'язковій формі охоплює:

- пасажирів залізничного, морського, внутрішнього водного, автомобільного й електротранспорту, крім внутрішнього міського, під час поїздки або перебування на вокзалі, в порту, на станції, пристані;
- працівників транспортних підприємств незалежно від форм власності та видів діяльності, які безпосередньо зайняті на транспортних перевезеннях (далі - водії), а саме:
 - ✓ водіїв автомобільного, електротранспорту: машиністів і помічників машиністів поїздів (електровозів, тепловозів, дизель-поїздів);
 - ✓ машиністів поїздів метрополітену, провідників пасажирських вагонів, начальників (бригадирів) поїздів;
 - ✓ поїзних електромонтерів;
 - ✓ кондукторів;
 - ✓ працівників вагонів-ресторанів, водіїв дрезин та інших одиниць рухомого складу;
 - ✓ механіків (начальників) рефрижераторних секцій (поїздів);
 - ✓ працівників бригад медичної допомоги.

НЕ поширюється на пасажирів:

- ✓ морського і внутрішнього водного транспорту на прогулянкових лініях;
- ✓ внутрішнього водного транспорту внутрішньоміського сполучення і переправ;
- ✓ автомобільного і електротранспорту на міських маршрутах.

Застрахованими вважаються:

- пасажирів з моменту оголошення посадки в морське або річкове судно, поїзд, автобус або інший транспортний засіб до моменту завершення поїздки;
- водії тільки на час обслуговування поїздки.

Страховий платіж за обов'язковим особистим страхуванням від нещасних випадків на транспорті утримується з пасажирів перевізником, який іє від імені страховика за винагороду на підставі договору

Страховий платіж при обов'язковому страхуванні від нещасних випадків на транспорті

Для пасажирів	на лініях залізничного, морського, внутрішнього водного, автомобільного та електротранспорту на міжобласних і міжміських маршрутах у межах однієї області, Автономної Республіки Крим	до 1,5 відсотка вартості проїзду
---------------	---	----------------------------------

	на маршрутах приміського сполучення	до 3 відсотків вартості проїзду
	на усіх видах транспорту міжнародних сполучень	до 2 відсотків вартості проїзду в національній валюті України
Для водіїв	на залізничному, автомобільному та електротранспорті	до 0,18 відсотка страхової суми за кожного застрахованого

Кожному застрахованому видається страховий поліс або на бланку бо міститися на зворотному боці квитка. Документом, що підтверджує трахування пасажирів під час здійснення регулярних пасажирських перевезень автомобільним транспортом, є квиток.

Страховими випадками є:

- а) загибель або смерть застрахованого внаслідок нещасного випадку на транспорті;
- б) одержання застрахованим травми внаслідок нещасного випадку на транспорті при встановленні йому інвалідності;
- в) тимчасова втрата застрахованим працездатності внаслідок нещасного випадку на транспорті.

Якщо ці випадки сталися внаслідок неправомірних або навмисних дій застрахованого, вони не вважаються страховими і страхова сума при цьому не виплачується.

Страхові відшкодування при особистому страхуванні від нещасних випадків на транспорті		
	Обов'язкова форма	Добровільна форма
У разі загибелі або смерті застрахованого внаслідок нещасного випадку на транспорті	100 відсотків страхової суми	100 відсотків страхової суми
При встановленні I групи інвалідності	90 відсотків страхової суми	100 відсотків страхової суми
При встановленні II групи інвалідності	75 відсотків страхової суми	75 відсотків страхової суми
При встановленні III групи інвалідності	50 відсотків страхової суми	50 відсотків страхової суми
У разі тимчасової втрати застрахованим працездатності	за кожен день - 0,2 відсотка страхової суми, але не більше 50 відсотків страхової суми	за кожен день - 0,2-0,5% відсотка страхової суми, але не більше 50 відсотків страхової суми

Страхова сума виплачується незалежно від виплат по державному соціальному страхуванню, соціальному забезпеченню та в порядку відшкодування збитків.

Страхова виплата застрахованому здійснюється страховиком на підставі

- заяви застрахованого про її виплату;
- акта про нещасний випадок;
- листа непрацездатності (для працюючої особи) або довідки закладу охорони здоров'я, що засвідчив тимчасову непрацездатність громадян (для непрацюючої особи), або довідки спеціалізованих станів про встановлення інвалідності;
- у разі загибелі чи смерті застрахованого внаслідок нещасного випадку - копії свідоцтва про смерть, а також страхового поліса або документа, що його замінює (для пасажирів пільгової категорії – документа, що підтверджує право на пільги).

Державне обов'язкове особисте страхування працівників, які подають медичну допомогу населенню, проводять лабораторні та наукові дослідження з проблем ВІЛ-інфекції і випускають вірусні препарати, на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини при виконанні ними службових обов'язків, а також настання інвалідності або смерті від СНІДу, здійснюється за місцем їх роботи адміністраціями медичних і фармацевтичних установ та організацій.

При цьому страхування працівників бюджетних установ і організацій проводиться за рахунок коштів, передбачених на цю мету в кошторисах на їх утримання, а госпрозрахункових - за рахунок власних коштів з віднесенням зазначених витрат на собівартість послуг (продукції).

Страховими випадками є:

- ✓ смерть працівника від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції внаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним професійних обов'язків;
- ✓ визнання працівника інвалідом внаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним професійних обов'язків;
- ✓ тимчасова втрата працездатності працівником внаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним професійних обов'язків;
- ✓ інфікування працівника вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним професійних обов'язків.

Виплати по інвалідності:

I групи - у розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

II групи - у розмірі 75 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

III групи - у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

Виплати у разі тимчасової втрати працездатності працівником внаслідок інфікування вірусом імунодефіцит - за кожну добу 0,3 неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, але не більш як 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за весь час тимчасової втрати працездатності протягом дії договору обов'язкового страхування;

Виплати у разі інфікування працівника вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним професійних обов'язків - у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Страховики виплачують страхові суми:

а) у разі смерті працівника від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції внаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним професійних обов'язків, - у розмірі десятирічної заробітної плати померлого за останньою займаною ним посадою;

б) у разі визнання працівника інвалідом внаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним професійних обов'язків;

в) у разі тимчасової втрати працездатності працівником внаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним службових обов'язків.

г) у разі інфікування працівника вірусом імунодефіциту людини під час виконання ним професійних обов'язків.

Інші види обов'язкового страхування від нещасних випадків

Обов'язкове державне страхування спортсменів вищих категорій – спортсмени збірних команд України.

Страхові випадки:

- загибелі або смерті застрахованого під час підготовки до змагань та участі в них;
- втрати застрахованим працездатності внаслідок поранення, контузії, травми або каліцтва, захворювання чи інвалідності, що сталися під час підготовки до змагань та участі в них.

Страховик виплачує страхові суми у разі:

а) загибелі або смерті застрахованого під час підготовки до змагань та участі в них його спадкоємцям - у розмірі десятирічного грошового утримання застрахованого за останньою посадою, яку він займав;

б) втрати застрахованим працездатності внаслідок поранення, контузії, травми або каліцтва, що сталися під час підготовки до змагань та участі в них, - у розмірі, який визначається з розрахунку середньої заробітної плати пропорційно терміну втрати працездатності, встановленого медичним закладом, за умови, що ушкодження здоров'я застрахованого віднесено до категорії тяжких травм згідно з медичною класифікацією травм, затвердженою МОЗ;

в) установа застрахованому інвалідності в період чинності договору страхування, до якої призвів нещасний випадок, що стався під час підготовки до змагань або участі в них: I групи - 100 відсотків страхової суми;

II групи - 80 відсотків страхової суми;

III групи - 60 відсотків страхової суми.

Виплата страхових сум, зазначених у п"б" і п."в" проводиться з урахуванням раніше виплачених страхових сум за цей страховий випадок.

4.3. Механізм добровільного страхування від нещасних випадків

Розрізняють добровільне індивідуальне й колективне страхування від нещасних випадків.

Зміст страхового захисту при страхуванні від нещасних випадків полягає у виплаті відповідних грошових відшкодувань, зумовлених страховим випадком, а також зниженням доходів застрахованої особи, зумовленим нещасним

За умови колективного страхування страхувальниками можуть бути як юридичні особи, так і дієздатні громадяни, котрі уклали зі страховиками договори про страхування від нещасних випадків третіх осіб (застрахованих осіб), які можуть набувати прав і обов'язків страхувальників.

Вікові межі страхувальників: від 16 років до середнього періоду тривалості життя, але з умовою, щоб договір страхування закінчувався через рік після верхньої межі.

Тарифи встановлюють на підставі актуарних розрахунків - від 0,5 до 1,5%.

Страхування від нещасних випадків розглядається як ризиковане страхування, яке передбачає виплату страхової суми лише у випадку настання страхового випадку (у повному розмірі або певної її частини, залежно від ступеня травматизму застрахованого). При цьому, цей вид страхування не виконує нагромаджувальної функції. Якщо впродовж дії договору страхова подія не сталася, затрати страхувальника на придбання страхового поліса є для нього чистими витратами, оскільки не підлягають поверненню.

Договір індивідуального страхування від нещасних випадків може бути короткостроковим (укладений на строк до 1 року), або довгостроковим (укладений на один рік і більше). Вік застрахованого залежно від правил страхування та договору може коливатися в межах від 1 до 70 років.

Страховими випадками вважаються події, передбаченні договором страхування:

- смерть (загибель) застрахованої особи внаслідок нещасного випадку, що мав місце в період дії договору страхування;
- встановлення інвалідності (у т.ч. зміна групи інвалідності на вищу) застрахованої особи внаслідок нещасного випадку, що мав місце в період дії договору страхування;
- травматичне ушкодження або інший розлад здоров'я застрахованої особи, передбачені договором страхування внаслідок нещасного випадку, що мав місце у період дії договору страхування;
- тимчасова втрата працездатності застрахованої особи внаслідок нещасного випадку, що мав місце у період дії договору страхування.

За згодою сторін, договір страхування може діяти цілодобово (впродовж 24 годин на добу) або протягом певного періоду часу впродовж доби, передбаченого договором страхування, наприклад: тільки під час виконання застрахованою особою службових обов'язків (перебування на службі, виконання різного роду завдань, пов'язаних з певною небезпекою для життя, здоров'я та працездатності людини.

Завдання та запитання до теми

1. Розкрийте особливості розрахунку тарифів страхових послуг з страхування від нещасних випадків (на прикладі декількох страховиків)
2. Дослідіть ринок страхових послуг з страхування від нещасних випадків: сучасний стан та перспективи розвитку
3. Порівняйте умови надання страхових послуг з добровільних видів страхування від нещасних випадків на прикладі декількох компаній
4. Порівняйте умови надання страхових послуг з обов'язкових видів страхування від нещасних випадків: характеристика умов на прикладі кількох компаній
5. В чому полягає необхідність страхування від нещасних випадків?
6. Які форми та види страхування від нещасних випадків
7. Охарактеризуйте механізм страхування від нещасних випадків на транспорті
8. Які особливості страхування від нещасних випадків медичних і фармацевтичних працівників.
9. Назвіть механізм добровільного страхування від нещасних випадків?
10. Які існують обов'язкові види страхування від нещасних випадків і професійних захворювань?
11. В чому особливість добровільного індивідуального й колективного страхування від нещасних випадків?

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Страхові послуги з добровільних видів страхування від нещасних випадків (на прикладі українських страхових компаній)
2. Страхові послуги з добровільних видів страхування від нещасних випадків (на прикладі зарубіжних страхових компаній)
3. Оцінка вартості послуг з добровільного страхування від нещасних випадків.
4. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків: аналіз укладених договорів, страхових сум, страхових виплат
5. Колективне страхування від нещасних випадків: аналіз укладених договорів, вартість, доцільність страхування

Тестові завдання

- 1. У якому розмірі встановлюється страховий платіж для пасажирів при поїздках на міжобласних маршрутах згідно з обов'язковим страхуванням від нещасних випадків на транспорті?**
 - A) до 2% страхової суми;
 - B) до 1,5% страхової суми;
 - C) до 3% вартості проїзду;
 - D) до 1,5% вартості проїзду.

- 2. Розмір страхової суми за обов'язковим особистим страхуванням від нещасних випадків на транспорті на кожного застрахованого складає:**
 - A) 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
 - B) 6000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
 - C) 102000 дол. США;
 - D) обумовлюється договором.

3. Розмір страхової суми за добровільним особистим страхуванням від нещасних випадків на транспорті на кожного застрахованого складає:

- A) 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- B) 6000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- C) 102000 дол. США;
- D) обумовлюється договором.

4. Розмір страхової виплати за договорами страхування від нещасних випадків у разі одержання застрахованим травми і встановлення інвалідності визначається наступним чином

- A) I, II, III група інвалідності у розмірах 90%, 75%, 50% страхової суми відповідно
- B) I, II, III група інвалідності у розмірах 100%, 75%, 50% страхової суми відповідно
- C) I, II, III група інвалідності у розмірах 100%, 80%, 60% страхової суми відповідно
- D) немає правильної відповіді

5. Розмір страхової виплати при страхуванні від нещасних випадків на транспорті у разі одержання застрахованим травми і встановлення інвалідності визначається чинним законодавством так:

- A) I, II, III група інвалідності у розмірах 90%, 75%, 50% страхової суми відповідно;
- B) I, II, III група інвалідності у розмірах 100%, 75%, 50% страхової суми відповідно;
- C) I, II, III група інвалідності у розмірах 100%, 80%, 60% страхової суми відповідно;
- D) немає правильної відповіді.

6. Розмір страхової виплати за обов'язковим страхуванням спортсменів вищої категорії у разі одержання застрахованим травми і встановлення інвалідності визначається так:

- A) I, II, III група інвалідності у розмірах 90%, 75%, 50% страхової суми відповідно;
- B) I, II, III група інвалідності у розмірах 100%, 75%, 50% страхової суми відповідно;
- C) I, II, III група інвалідності у розмірах 100%, 80%, 60% страхової суми відповідно;
- D) немає правильної відповіді.

7. Страховий тариф за обов'язковим особистим страхуванням від нещасних випадків на транспорті водіїв на залізничному, автомобільному та електротранспорті визначається у розмірі:

- A) 0,2% страхової суми за кожного застрахованого;
- B) 0,5% страхової суми за кожного застрахованого;
- C) 0,15% страхової суми за кожного застрахованого;
- D) 0,18% страхової суми за кожного застрахованого.

8. Розмір страхової виплати за добровільним страхуванням від нещасних випадків у разі тимчасової втрати працездатності застрахованим визначається за кожну добу у розмірі:

- A) 0,2% страхової суми, але не більше 50%;
- B) 0,5% страхової суми, але не більше 50%;
- C) 0,18% страхової суми, але не більше 50%;
- D) немає правильної відповіді.

9. До якої галузі відноситься страхування від нещасних випадків на транспорті?:

- A) особисте страхування;
- B) майнове страхування;
- C) страхування відповідальності;
- D) страхування від нещасних випадків.

10. У якому розмірі встановлюється страховий платіж для пасажирів при поїздках на приміських маршрутах згідно з обов'язковим страхуванням від нещасних випадків на транспорті?

- A) до 3% вартості проїзду;
- B) до 3% страхової суми;
- C) до 2% страхової суми;
- D) до 1,5% вартості проїзду.

11. Нещасний випадок – це:

- A) об'єкт соціального страхування;
- B) раптова короткочасна подія, що настала проти волі людини і спричинила шкоду здоров'ю або смерть;
- C) сімейний стан страхувальника;
- D) перерви у виробництві.

Практичні завдання

Завдання 1. У тролейбусному депо працює 78 водіїв. Визначте розмір страхових внесків за обов'язкові страхуванням від нещасних випадків і суму виплат, якщо внаслідок ДТП троє загинули, двоє отримали інвалідність I групи, шестеро – інвалідність II групи.

Завдання 2. Страхувальник уклав договір добровільного страхування від нещасних випадків для себе, дружини і двох дітей віком 7 і 12 років. Страхові суми на кожную із застрахованих осіб однакові по 3500 грн. Страхові тарифи визначено у таких розмірах: для дорослих осіб – 1,5% від страхової суми, для дітей віком до 10 років – 3% страхової суми і віком від 10 до 18 років – 5,5% страхової суми. Визначте страховий платіж, який повинен сплатити страхувальник, а також розмір страхової суми, що повинен вплатити страховик страхувальнику, при умові, що родина постраждала внаслідок ДТП і отримала такі травми: батько –

інвалідність II групи, мати – III групи, діти отримали травми, лікування яких тривало по 12 днів.

Завдання 3. Страхувальник уклав договір добровільного страхування від нещасних випадків 20 січня поточного року на страхову суму 6000 грн, в період його дії отримав травму, яка вимагала амбулаторного лікування протягом 25 днів. 10 вересня поточного року страхувальник помер. Визначте суми, що підлягають виплаті за страхові випадки.

Завдання 4. Громадянин придбав залізничний квиток до станції Івано-Франківськ вартістю 200 грн і під час поїздки був травмований унаслідок аварії поїзда. Лікування тривало 15 днів внаслідок чого була встановлена I група інвалідності. Визначте страховий внесок і суму, що підлягає виплаті за факт травми.

Завдання 5. У стоматологічній поліклініці з працівником під час виконання своїх профобов'язків стався такий страховий випадок: смерть лікаря-стоматолога від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції. Розмір місячної зарплати померлого на посаді, яку він обіймав до смерті, 3200 грн. Визначте розмір та порядок виплати страхової суми.

Завдання 6. Визначте розмір страхової суми, яку необхідно сплатити пасажирові залізничного транспорту, якщо під час поїздки стався страховий випадок, у результаті якого:

- 1) пасажир отримав I групу інвалідності, але він не мав квитка щодо свого перевезення і користувався правом на безкоштовний проїзд відповідно до чинного законодавства;
- 2) пасажир тимчасово втратив працездатність на 64 дні, а потім його визнали інвалідом III групи. Він мав квиток на прорізд у поїзді.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)
3. Вовчак О.Д. Страхування: навч. посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
4. Страхові послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
6. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 2008.
7. Алексєєв, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексєєв, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.
8. Страхування : навчальний посібник / О.С. Журавка, А.Г. Бухтіарова, О.М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
9. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.
10. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ. 2020. 568 с.
11. Говорушко Т. А. Страхові послуги : 3-тє видання. Навч.посібник. Київ: ЦУЛ, 2019. 376 с.

12. Таркуцяк, А. О. Страхові послуги : навч.посіб. / А.О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.

13. Особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними службових обов'язків URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1642-98-п#Text>

14. Особисте страхування працівників відомчої (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-95-п#Text>.

15. Страхування спортсменів вищих категорій URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378-95-п#Text>.

16. Страхування життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-94-п#Text>

17. Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-96-п#Text>

18. Страхування працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України), які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, зокрема доглядають за особами, які страждають на психічні розлади URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

ТЕМА 5. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ

- 5.1. Медичне страхування, його суб'єкти й об'єкти.
- 5.2. Форми та види медичного страхування.
- 5.3. Медична реформа, проблеми впровадження медичного страхування.
- 5.4. Зарубіжний досвід медичного страхування.

Основні терміни та поняття

✓ страхова компанія	✓ форми медичного страхування
✓ договір страхування	страхування
✓ страховий захист	✓ види медичного страхування
✓ правила страхування	страхування
✓ страхувальник	✓ суб'єкт медичного страхування
✓ вигодонабувач	страхування
✓ третя особа	✓ Об'єкт медичного страхування
✓ класи страхування	страхування
✓ страхова сума	✓ страховий тариф
✓ страхування медичних працівників під час виконання службових обов'язків	✓ страхова виплата
	✓ медична реформа

5.1. Медичне страхування, його суб'єкти й об'єкти

Питання здоров'я нації актуальне у будь-якій розвиненій країні світу, адже людський ресурс – це визначальна складова у сфері соціального, економічного та культурного розвитку держави. За рівнем розвитку охорони здоров'я можна судити про стан цивілізованості тієї чи іншої країни. Адже здоров'я громадян є найвищим благом для суспільства, яке необхідно постійно підтримувати, охороняти та примножувати.

Згідно зі ст. 3 Конституції України, здоров'я людини є однією з найголовніших соціальних функцій держави і система охорони здоров'я забезпечується фінансуванням із різних джерел, зокрема і страхуванням. Страхування в будь-якому сучасному суспільстві має велике значення у функціонуванні економіки та підтримки життєвого рівня населення.

Особливе місце серед позабюджетних джерел фінансування потреб медичних закладів посідає медичне страхування.

Медичне страхування зародилось ще в XVIII - на початку XIX століття на базі лікарняних кас, які власники фабрик і заводів організовували для своїх робітників та їх сімей.

У світі існує **три основних види фінансування охорони здоров'я**: державне (бюджетна), соціальне медичне страхування та приватне медичне страхування.

Державна (бюджетна) система охорони здоров'я фінансується виключно за рахунок коштів загальнонаціонального та місцевих бюджетів.

Соціальне медичне страхування реалізується за допомогою створення централізованої системи обов'язкового медичного страхування, коли страховиком виступає цільовий фонд соціального страхування з регіональними філіями.

Приватне медичне страхування засноване на комерційних засадах між страхувальником (застрахованим), страховою компанією та медичними закладами, які включенні до системи страхової медицини. Основні умови страхування узгоджуються виключно на договірній та взаємовигідній основі.

Медичне страхування – різновид страхування, призначений для забезпечення страхового захисту особистих доходів громадян у результаті здійснення ризиків, пов'язаних із життям або станом їхнього здоров'я.

Медичне страхування є страхуванням ризиків, пов'язаних із захворюванням або травмою людини.

Мета медичного страхування - гарантувати громадянам при настанні страхового випадку медичної допомоги, а також фінансувати профілактичні заходи.

Об'єктом медичного страхування є життя й здоров'я громадян.

5.2. Форми та види медичного страхування

Програми медичного страхування:

- Безперервне страхування здоров'я.
- Страхування здоров'я на випадок хвороби.
- Комплексне або повне страхування здоров'я.

Форми медичного страхування:

- Добровільна (ДМС-добровільне медичне страхування).
- Обов'язкова (ОМС- обов'язкове медичне страхування).

Медичне страхування – необхідний атрибут соціально-орієнтованої моделі економіки. Лише за умов побудови ефективної системи медичного страхування, яка має охоплювати практично всіх громадян країни, можна досягти суттєвого покращення фінансування медичних закладів, а відтак підвищити якість надання медичних послуг.

Розвиток страхової медицини пов'язаний з необхідністю забезпечення громадян доступними, якісними та різноманітними медичними послугами. Медичне страхування дає змогу залучити додаткові фінансові ресурси за рахунок різних джерел для організації медичної допомоги населенню шляхом надання медичних послуг і гарантій рівних можливостей в їх отриманні в повному обсязі для всього населення.

Страхові послуги, які надають страхові компанії, можна розділити на 4 основні категорії:

- > програма "Поліклініка";
- > програма "Стаціонар";
- > "Невідкладна і швидка допомога";
- > "Стоматологія ".

Обов'язкове медичне страхування здійснюється відповідно до таких принципів:

- *всезагальність* – кожен громадянин країни має право на отримання медичних послуг, внесених до програм обов'язкового медичного страхування;
- *загальнонаціональний характер* – кошти обов'язкового медичного страхування є власністю держави, що виступає страховиком для непрацюючого населення і здійснює контроль за збором, перерозподілом і використанням коштів фондів обов'язкового медичного страхування, забезпечує фінансову стійкість системи обов'язкового медичного страхування, гарантує виконання зобов'язань перед застрахованими особами;
- *некомерційний характер* – отримані під час здійснення обов'язкового медичного страхування прибутки спрямовуються на збільшення фінансових резервів;
- *обов'язковість* – усі юридичні особи та громадяни, які працюють, повинні здійснювати відрахування в установленому розмірі до територіального фонду обов'язкового медичного страхування у визначеному порядку, а також нести адміністративну відповідальність за порушення умов сплати страхових платежів.

За формою залучення до системи добровільного медичного страхування поділяється на:

- *індивідуальне страхування* – при індивідуальній формі страхування джерелом сплати внесків є доходи окремих громадян;

- *колективне страхування* – для колективної форми страхування характерним є те, що страхові платежі сплачуються за рахунок коштів юридичних осіб.

За строками укладання договору добровільне медичне страхування може бути:

- короткострокове – від 15 днів до 1 року;

- довгострокове – від 1 до 5 років;

- довічним – термін дії договору медичного страхування, який діє протягом всього життя.

При укладанні договору страхування страхувальником сплачується страховий платіж, розмір якого залежить від страхової суми, строку страхування, результатів попереднього медичного огляду (групи здоров'я) та інших умов за договором страхування, а також визначається за тарифними ставками страховика, наведеними у програмах страхування.

Диференціація страхових тарифів відбувається на основі статистичних даних про звернення громадян за медичною допомогою та тривалість лікування, а також від віку й стану здоров'я застрахованої особи.

Договір добровільного медичного страхування передбачає певні винятки зі страхових випадків, які звільняють (або частково звільняють) страховика від відповідальності перед страхувальником (застрахованою особою):

- перебування застрахованого на обліку у наркологічному, психоневрологічному, протитуберкульозному, шкірно-венерологічному та інших спеціалізованих диспансерах, центрах з профілактики та боротьби зі СНІДом, хворі на злоякісні онкологічні захворювання, а також інваліди першої та другої групи. Страховик має право вимагати визнання договорів страхування, укладених стосовно таких осіб, недійсними з моменту їх укладення, якщо інше не передбачене умовами договору страхування;
- виявлення таких захворювань та станів, як: злоякісні онкологічні захворювання, СНІД, особливо небезпечні інфекції, захворювання, що передаються переважно статевим шляхом, психічні захворювання, їх ускладнення та наслідки, професійні захворювання, ендокринні хвороби, системні захворювання сполучної тканини, захворювання органів і тканин, які потребують трансплантації, протезування та постійної замісної терапії, вроджені аномалії та вади розвитку, а також спадкові захворювання;
- порушення, що виникли у страхувальника (застрахованої особи), який знаходився у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, психічного розладу; внаслідок самолікування або лікування особою, яка не має відповідного сертифіката; внаслідок навмисних або злочинних дій страхувальника (застрахованої особи); при вчиненні страхувальником (застрахованою особою) спроби самогубства; дій, що направлені на настання страхового випадку; безпосередньо або опосередковано пов'язані з військовими діями будь-якого роду або громадськими заворушеннями;
- хронічних захворювань (за винятком їх загострень, що потребують симптоматичного лікування), діагноз яких було вперше встановлено до моменту укладання договору страхування.

5.3. Медична реформа, проблеми впровадження медичного страхування

Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року” – це бачення розвитку медичної системи на найближчі вісім років, в якій окреслено завдання щодо фінансової захищеності українців з боку держави у сфері охорони здоров'я та отримання якісних медичних послуг .

Проект Стратегії передбачає такі очікувані результати на 2030 рік:

- Збільшення тривалості життя чоловіків та жінок на 3 роки (до 70 до 80 років відповідно)
- Зниження материнської та дитячої смертності до середнього по ЄС рівня
- Зменшення передчасної смертності від неінфекційних захворювань на третину
- Зниження рівня інвалідності через захворювання, яким можна запобігти
- Зниження захворюваності та інвалідності від туберкульозу, ВІЛ та гепатиту С
- Зниження смертності від дорожньо-транспортного травматизму на третину
- Зменшення споживання тютюну, алкоголю та солі.

Проект стратегії представлено 18.01.2022 р і опубліковано для громадського обговорення і протягом найближчих двох тижнів мали прийматися пропозиції та зауваження до проекту Стратегії, а після громадських обговорень та погоджень із центральними органами виконавчої влади фіналізований проєкт Стратегії мав бути винесеним на розгляд Кабінету Міністрів.

ОДНАК ПОВНОМАСШТАБНИЙ НАПАД Росії вніс корективи...

Таким чином, питання щодо спровадження страхової медицини, забезпечення доступу українцям до своєчасної, безпечної та якісної медичної допомоги залишається **ВІДКРИТИМ...**

Медичне страхування громадян, які виїжджають закордон

Добровільна форма медичного страхування дає змогу громадянам, які виїжджають за кордон, укласти договори страхування (асистанс) на випадок раптового захворювання, тілесних пошкоджень унаслідок нещасного випадку, а також смерті під час перебування за кордоном. Головна мета «асистансу» — негайне реагування в надзвичайних обставинах, надання клієнтові моральної, медичної, а також технічної допомоги.

Договір страхування може передбачати відповідальність страховика в разі потреби медичного транспортування хворого до найближчої або спеціалізованої лікарні; транспортування в країну проживання з медичним супроводом; репатріацію тіла застрахованого; дострокове повернення; екстрену стоматологічну допомогу; юридичну допомогу та ін. Медичне страхування громадян, які виїжджають за кордон, передбачає участь у страхових відносинах ще одного суб'єкта страхування — асистанс-компаній, які працюють за договором зі страховими компаніями.

Добровільне страхування медичних витрат передбачає (у разі настання страхового випадку) повернення витрат (здійснення страхової виплати) Страхувальнику (Застрахованій особі) або сервісній службі (медичному закладу, лікарні), пов'язаних з медичними витратами, у разі хвороби, нещасного випадку та інших непередбачуваних подій.

До медичних витрат належать

Витрати на лікування - це витрати, що виникли при наданні негайної медичної допомоги застрахованій особі.

Додаткові витрати - це:

- витрати на транспортування застрахованої особи до постійного місця проживання у разі раптової хвороби або нещасного випадку;
- витрати на подорож на утримання та ночівлю однієї особи що супроводжує застраховану особу, якщо застрахована особа внаслідок раптової хвороби чи нещасного випадку не може самостійно повернутися для подальшого лікування до постійного місця проживання;
- витрати на репатріацію тіла в разі смерті застрахованої особи до місця колишнього проживання;
- інші витрати, передбачені договором страхування.

5.4. Зарубіжний досвід медичного страхування

Однією з перших країн, де було запроваджено медичне страхування, є Німеччина. Система медичного страхування створена тут ще в 1881 році.

Основним принципом німецької системи медичного страхування є те, що уряд не бере на себе відповідальність за фінансування охорони здоров'я (за винятком деяких його сегментів), а лише надає умови для того, щоб необхідні фонди були створені працівниками та роботодавцями, а також здійснює нагляд над функціонуванням усієї системи медичного страхування.

У Франції медичне страхування запроваджене в 1910 році спочатку у вигляді фондів взаємодопомоги, а починаючи з 1928 року ці фонди були перетворені у страхові компанії. На сьогодні у Франції існує єдина ієрархія страхових кас, діє вертикальна система медичного страхування: могутня страхова організація – Національна страхова організація (національна каса страхування найманих робітників), що знаходиться під контролем Міністерства соціального забезпечення та праці й обіймає 78% населення, має 129 місцевих відділень, кожне з яких відповідає за страхування в окремому регіоні і не конкурує з іншими. Місцеві відділення мають певну автономію, але, у цілому, підлягають адміністративному контролю з центру.

У Нідерландах медичне страхування зародилось у 1901 році і на той час являло собою кілька сот товариств взаємодопомоги та страхових компаній. У 1940 році почалося впровадження керованого медичного страхування, яке вимагало стандартизації у створенні системи медичного страхування, у зв'язку з чим більшість невеликих компаній об'єднались у страхові фонди. Діяльність територіальних страхових організацій зараз регулюється Центральною Радою страхових фондів, що складається із представників роботодавців, профспілок, медичних асоціацій, органів управління. Цей орган не є урядовим, але йому делеговано ряд важливих повноважень: слідкувати за тим, щоб страхові компанії не відмовляли населенню в наданні страхових медичних послуг, контролювали витрати ресурсів, надавали інформацію, необхідну для визначення нормативу централізованого фінансування страхових організацій, розрахунку страхових внесків і тарифів. Більша частина населення була включена в систему керованого страхування з наданням права самостійно вибирати страхову компанію.

У Швеції страхові закони про медичне страхування видані в 1898 році. Суцільне обов'язкове медичне страхування запроваджено в 1955 році. Воно охоплювало всіх громадян у віці від 16 років. Національна система соціального страхування – загальна й обов'язкова для всього населення країни. А медичне та стоматологічне страхування є його невід'ємними частинами. Управління всією системою виконується 26 регіональними бюро соціального страхування, за діяльністю яких наглядає Національна Рада соціального страхування.

У Великій Британії використовується система бюджетного фінансування охорони здоров'я, що зумовлює його державний характер із великим рівнем централізації управління. Закон про страхування, прийнятий у 1912 році, запровадив принцип обов'язковості та охопив обов'язковим медичним страхуванням третю частину населення Англії, Шотландії та Ірландії, практично всіх осіб, які працювали, та службовців за договором найму. Фінансовою основою Національної системи охорони здоров'я є надходження з податків, які складають 90% бюджету охорони здоров'я. Тільки 7,5% бюджету формується за рахунок внесків роботодавців. Тобто, Національна система охорони здоров'я практично існує за рахунок коштів, що вносяться платниками податків та виділяються урядом на охорону здоров'я зі статті затрат на соціальні потреби. У цілому пацієнти платять 10% вартості лікування. Усі працюючі підлягають обов'язковому страхуванню здоров'я, за винятком непрацюючих жінок у шлюбі, які можуть приєднатися до страхування за добровільними програмами. За рахунок цих коштів часто надаються фінансові допомоги за тимчасовою непрацездатністю у зв'язку з хворобою.

У США існує система медичного страхування, що базується на сполученні центрального страхового фонду з мережею місцевих незалежних страхових організацій. Кошти акумулюються в центральному фонді, що не виконує адміністративних функцій, а потім розділяються між страховими організаціями на основі законодавчо затвердженої форми розрахунків.

Наявність роботи не гарантує отримання медичної страховки. Найбільш широко медичним страхуванням охоплені робітники промисловості, державні службовці, члени профспілок, робітники, які працюють повний робочий день. Втрата робочого місяця автоматично призводить до втрати медичної страховки.

У Канаді з 1971 року запроваджена Національна система універсального медичного страхування, яка передбачає оплату всіх видів стаціонарної та амбулаторної допомоги, окрім стоматологічної, протезування та придбання медикаментів. Більше ніж 90% витрат на стаціонарну й амбулаторну допомогу компенсується із громадських фондів. За рахунок прогресивного податку покривається 25% усіх затрат на охорону здоров'я.

Добровільне медичне страхування не дуже поширене і забезпечує виплати тільки в тих галузях, які не покриваються універсальним страхуванням.

Система медичного **страхування в Японії** складна та багатобічна. У 1984 році відбулось злиття кількох програм, і сьогодні функціонують тільки дві: державна та суспільна. Страхуванню підлягають усі працівники на підприємствах із кількістю працюючих 5 та більше осіб, а також члени їх сімей. Сума страхового внеску нараховується зі стандартного заробітку, що визначається щомісячно. Страхові компанії також проводять добровільне медичне страхування для підвищення комфортності обслуговування, використання дорогих медикаментів і медичних технологій.

ОСНОВНІ МОДЕЛІ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ У СВІТІ			СЛОВО І ДІЛО
<p>МОДЕЛЬ БІСМАРКА</p> <p>ПРИНЦИПИ</p> <p>Оплата медпослугу фінансується державою з бюджету за рахунок податків</p> <p>Фонд фінансується за рахунок внесків з ПТ роботодавців та громадян</p> <p>Оплата медпослуг фінансується державою за рахунок податків з бюджету</p> <p>Більшість медзакладів державні</p> <p>КРАЇНИ, У ЯКИХ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ МОДЕЛЬ</p> <p>Німеччина, Австрія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Росія, Швеція, Італія, Бразилія, Іспанія, Ірландія, Італія, Польща, Португалія</p> <p>ПЕРЕВАГИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Децентралізоване управління та фінансування галузі Висока якість медпослуг та конкуренція у галузі Широкий вибір страхових компаній та медпослуг для пацієнтів <p>НЕДОЛІКИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Відсутність доступності медпослуг для окремих верств населення Періодичне зростання вартості медпослуг 	<p>МОДЕЛЬ БЕВЕРДЖА</p> <p>Медпослуги надають приватні медзаклади</p> <p>Фінансується за рахунок коштів державних страхових програм у які громадяни здійснюють відрахування</p> <p>КРАЇНИ, У ЯКИХ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ МОДЕЛЬ</p> <p>Канада, Таїланд, Корея, Тайвань</p> <p>ПЕРЕВАГИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Доступність медпослуг для різних верств населення Економічне витрачання коштів на пацієнта за рахунок низької оплати праці медпрацівників Контроль якості здійснює держава <p>НЕДОЛІКИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Регулювання державою витрат на галузь Консерватизм центрального управління сферою Недостатньо стимулів для підвищення ефективності галузі Стимулювання запровадження інновацій 	<p>МОДЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДСТРАХУВАННЯ</p> <p>Медпослуги надають приватні медзаклади</p> <p>Фінансується за рахунок коштів державних страхових програм у які громадяни здійснюють відрахування</p> <p>КРАЇНИ, У ЯКИХ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ МОДЕЛЬ</p> <p>Канада, Таїланд, Корея, Тайвань</p> <p>ПЕРЕВАГИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Оптимізація програм медстрахування та доступність медпослуг для більшості населення Контроль якості здійснює держава <p>НЕДОЛІКИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Регулювання державою витрат на галузь Не завжди вчасне надання медпослуг пацієнтам 	<p>МОДЕЛЬ ПРЯМОЇ ОПЛАТИ МЕДПОСЛУГ</p> <p>Медпослуги надають пацієнт оплатив з власної кишені</p> <p>КРАЇНИ, У ЯКИХ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ МОДЕЛЬ</p> <p>Більшість країн, які розвиваються</p> <p>ПЕРЕВАГИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Вчасне надання медпомоги та конкуренція у галузі Широкий вибір медпослуг та їх висока якість <p>НЕДОЛІКИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Висока вартість медпослуг Низька доступність медицини для найвразливіших верств населення Низький контроль за якістю медпослуг
ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ			
✘ Не запроваджено	✔ Державні медзаклади	✘ Не запроваджено	✔ Приватні медзаклади

Завдання та запитання до теми

1. Розкрийте проблеми розвитку медичного страхування в Україні.
2. Порівняйте умови надання страхових послуг з добровільних видів медичного страхування на прикладі декількох компаній.
3. Порівняйте умови надання страхових послуг з обов'язкових видів страхування від нещасних випадків на прикладі декількох компаній.
4. Порівняйте зарубіжний досвід та українські реалії страхової медицини.
5. Розкрийте особливості медичного страхування громадян, які виїжджають за кордон.
6. Схематично відобразіть організацію медичного страхування на прикладі зарубіжних країн та України.
7. Які ви знаєте суб'єкти медичного страхування?
8. Які ви знаєте об'єкти медичного страхування?
9. Які існують форми медичного страхування?
10. Які ви знаєте види медичного страхування.

11. Обґрунтуйте проблеми впровадження медичного страхування.
12. Назвіть позитивні приклади зарубіжного досвіду ефективного медичного страхування.

**Теми індивідуальних науково-пошукових завдань,
повідомлень, доповідей**

1. Діджиталізація страхових послуг з медичного страхування страхових компаній в сучасних умовах.
2. Страхові продукти з медичного страхування: порівняльний аналіз кількох страхових компаній.
3. Медичне страхування за кордоном: досвід для України.
4. Перспективи розвитку вітчизняного ринку медичного страхування.
5. Вплив війни на попит на послуги медичного страхування.

Тестові завдання

1. **Однією з перших країн, де запроваджене медичне страхування була:**
 - A) Велика Британія;
 - B) Німеччина;
 - C) США;
 - D) немає правильної відповіді.
2. **До якої галузі належить медичне страхування?**
 - A) майнове страхування;
 - B) особисте страхування;
 - C) страхування відповідальності;
 - D) перестраховання.
3. **Тариф нетто визначається як:**
 - A) тариф-брутто плюс навантаження;
 - B) навантаження мінус тариф-брутто;
 - C) тариф-брутто мінус навантаження;
 - D) добуток тарифу-брутто і навантаження.

4. Максимальна кількість об'єктів, що можуть бути застрахованими, – це:

- А) страховий портфель;
- В) страхове поле;
- С) страховий інтерес;
- Д) правильні усі попередні відповіді.

5. Які з видів стахування належать до медичного?

- а) страхування життя;
- б) страхування наземного транспорту;
- в) страхування від нещасного випадку;
- г) страхування пенсійного забезпечення;
- д) страхування відповідальності;
- е) страхування кредитів;
- є) страхування інвестицій;
- ж) страхування вантажів та багажу.

6. Які перелічені фактори впливають на розмір тарифної ставки у медичному страхуванні?

- а) ступінь ризику професії;
- б) вік застрахованого;
- в) група ризику;
- г) група ризику, термін страхування;
- д) немає правильної відповіді.

7. Обов'язкова форма медичного страхування передбачає, що сплата внесків покладається на:

- а) підприємців;
- б) працівників;
- в) усе населення країни;
- г) немає правильної відповіді.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначте страховий платіж і величину страхової виплати медичній установі за договором добровільного медичного страхування на підставі таких даних:

1. Страхова сума – 2000 грн.
2. Страховий тариф – нетто – 8% від страхової суми.
3. Питома вага навантаження в тарифній ставці – 20%.
4. Скидка з тарифу за відсутності страхових випадків в минулому році – 15%.
5. Підвищувальний коефіцієнт за вік застрахованої особи – 10%.
6. Страхові випадки: виклик швидкої допомоги двічі на рік.

Вартість кожного виклику - 200 грн., вартість медикаментів, витрачених за двома викликами, – 420 грн.

Завдання 2. Визначте страховий платіж за договором добровільного медичного страхування за програмою «Екстрена медична допомога для дорослих» на підставі таких даних:

1. Страхова сума за програмою -10000 грн.
2. Питома вага навантаження у тарифній ставці -20%.
3. Страховий нетто-платіж – 7,5% від страхової суми.
4. Скидка з тарифу за відсутність страхових випадків у минулому періоді -20%.
5. Підвищувальний коефіцієнт за вік застрахованої особи - 15%.

Завдання 3. Під час участі у змаганнях з двома спортсменами вищої категорії збірної команди України стався нещасний випадок, унаслідок якого один помер, у іншого постійна втрата працездатності зумовила встановлення йому інвалідності II групи. Місячний посадовий оклад з надбавкою за вищу категорію у спортсменів складає 12000 грн. Визначте розмір та порядок виплати страхових сум.

Завдання 4. Страхова компанія уклала договір з промисловим підприємством на добровільне колективне страхування 500 працівників від нещасних випадків. Середня вартість обслуговування в поліклініках, з якими страхова компанія має укладені договори складає 1500 грн на рік, а в лікарнях – 3500 грн на рік. Імовірність госпіталізації складає 25%.

Витрати страховика на ведення страхової діяльності в розрахунку на одну застраховану особу становлять 150 грн, плановий прибуток 25%.

Визначте страховий внесок підприємства на медичне страхування працівників.

Завдання 5. Визначте вартість страхового поліса зі страхування медичних витрат (медичний асистанс) ля групи студентів, які виїжджають в одну з європейських країн, якщо відомо:

1. Чисельність групи -18 осіб.
2. Страхова сума – 5 тис. євро на кожного.
3. Термін перебування за кордоном -14 днів.
4. Страховий тариф: на 7 днів –9,5 грн; на 15 днів -9 грн; на 30 днів-8,5 грн з однієї особи за кожні 100 євро страхової суми.
5. Скидка за чисельність групи: при чисельності до 10 осіб -5%, до 20 осіб- 10%, до 30 осіб -15%, більше 30 осіб -20%.

Завдання 6. Визначте страховий платіж і величину страхової виплати медичній установі за договором добровільного медичного страхування на підставі таких даних: страхова сума – 3000 грн.; страховий тариф-нетто – 9% від страхової суми; питома вага навантаження в тарифній ставці – 20%; скидка з тарифу за відсутності страхових випадків у минулому році - 14%; підвищувальний коефіцієнт за вік застрахованої особи – 12%; страхові випадки – виклик швидкої допомоги двічі на рік. Вартість кожного виклику – 300 грн. Вартість медикаментів, витрачених за обидвома викликами, – 520 грн.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)
3. Вовчак О.Д. Страхування: Навч. посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
4. Страхові послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін..; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
6. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 2008.
7. Алексєєв, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексєєв, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.
8. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
9. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.

10. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ.2020. 568 с.

11. Говорушко Т. А. Страхові послуги : 3-тє видання. Навч.посібник. Київ: ЦУЛ, 2019. 376 с.

12. Таркуцяк, А. О. Страхові послуги : навч.посіб. / А.О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.

ТЕМА 6. СТРАХУВАННЯ МАЙНА ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

- 6.1. Основні умови страхування майна юридичних осіб
- 6.2. Порядок укладання договорів, визначення розміру збитку та страхового відшкодування
- 6.3. Страхування відповідальності юридичних осіб.

Основні терміни та поняття

✓ Страхова компанія	✓ страховий продукт
✓ Договір страхування	✓ суб'єкт господарювання
✓ Предмет договору страхування	✓ страхове відшкодування
	✓ розмір збитку
✓ Майнові інтереси	✓ види страхування
✓ страховий захист	відповідальності
✓ види страхування майна юридичних осіб	✓ форми страхування відповідальності

- 6.1. Основні умови страхування майна юридичних осіб

Майнове страхування – це галузь страхування, в якій об'єктом страхування є майно, яке належить фізичним і юридичним особам.

Групи страхування майна:

- 1) Страхування майна юридичних осіб, яке охоплює страхування будівель і споруд, вантажів і багажу, устаткування, технічних ризиків, урожаю, фінансових ризиків і майнових ризиків.
- 2) Страхування фізичних осіб, яке передбачає страхування автомобілів, нерухомості, домашнього майна, домашніх тварин та інших видів майна.

Типи договорів:

- **основний** договір - договір страхування всього майна, яке належить підприємству;
- **додатковий** договір - договір страхування майна, отриманого підприємством за договором майнового найму (якщо воно не застраховане у наймодавця) чи прийнятого від інших організацій і громадян для перероблення, ремонту, на комісію, зберігання тощо;
 - договір **вибіркового** страхування - договір страхування частини майна, яке належить підприємству, а також узятого в оренду;
 - **спеціальний** договір - договір страхування, який забезпечує страховий захист майна в період проведення експериментальних і дослідницьких робіт, а також під час експонування майна на виставках.

Не приймаються на страхування на умовах добровільного страхування майна:

- ✓ гроші готівкою;
- ✓ - акції, облігації, інші цінні папери;
- ✓ - рукописи, креслення, бухгалтерські та інші документи;
- ✓ - дорогоцінні метали;
- ✓ - технічні носії інформації комп'ютерних та аналогічних систем;
- ✓ - майно, яке знаходиться в застрахованому приміщенні, але не належить страхувальникові;
- ✓ - будівлі, споруди, які перебувають в аварійному стані чи розташовані в зоні, якій загрожують обвали, зсуви, інші стихійні лиха.

6.2. Порядок укладання договорів, визначення розміру збитку та страхового відшкодування

Методика визначення збитку та страхового відшкодування залежить від об'єкта страхування (будівлі, засоби виробництва, товари і т. ін.), суб'єкта страхування (державне підприємство, колгосп і т. ін.), стихійного лиха (пожежа, землетрус, повінь тощо).

Розмір збитку і сплати страхового відшкодування визначають у такій послідовності:

- 1) установлюють факт страхового випадку;
- 2) визначають розмір збитку і страхового відшкодування, складають страховий акт про страховий випадок;
- 3) здійснюють страхову виплату.

При пошкодженні, загибелі або крадіжці майна страхувальник має протягом одного – трьох днів подати заяву про страховий випадок, зазначивши в ній, коли, де, за яких обставин і яке майно загинуло або було пошкоджене чи викрадене. Страхова компанія перевіряє відповідність наведених фактів та умов договору страхування.

Після розрахунків розміру збитку визначають розмір страхового відшкодування.

Більшість компаній страхове відшкодування виплачують протягом **15 днів** із дня складання акта про загибель (пошкодження) застрахованого майна й одержання всіх необхідних документів від компетентних органів.

Якщо внаслідок страхового випадку знищено велику кількість майна і протягом установленого строку неможливо зробити новий розрахунок розміру збитку, то на підставі письмової заяви страхувальника страхова компанія може виплатити йому аванс у розмірі 50 %.

Не підлягають відшкодуванню збитки:

- завдані внаслідок перебігу процесів, яких не можна уникнути в роботі або таких, що природно впливають з них (корозія, природне спрацювання та інші природні властивості окремих предметів);
- завдані через те, що страхувальник не вжив належних заходів для рятування майна, забезпечення його зберігання і запобігання подальшому пошкодженню чи знищенню;
- завдані внаслідок викрадення майна, якщо має місце факт крадіжки.

У разі укладання договору страхування терміном до дев'яти місяців платежі обчислюються за кожний місяць у розмірі 10 відсотків річної ставки, а на 10 чи 11 місяців — у розмірі річної ставки з одноразовою їх сплатою.

6.3. Страхування відповідальності юридичних осіб

Мета страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції, робіт і послуг полягає в захисті підприємств від фінансових втрат, пов'язаних з компенсацією шкоди, заподіяної споживачам їхньої продукції внаслідок висунення останніми претензій.

Екологічне страхування - необхідний елемент суспільних взаємовідносин, що виникають між підприємствами-природокористувачами, державою, страховими організаціями та третіми особами у контексті забезпечення економічної, екологічної та соціальної безпеки в країні. Використання механізму страхового захисту пов'язано з процесом відшкодування збитків потерпілим реципієнтам, які постраждали внаслідок виникнення та реалізації аварії (катастрофи) природного або техногенного характеру.

Страхування професійної відповідальності покликане захистити майнові інтереси страхувальника, пов'язані з його обов'язком відшкодувати шкоду, заподіяну третім особам під час здійснення професійної діяльності, й водночас захищає інтереси третіх осіб.

Страхування відповідальності роботодавців

Страховальником виступає роботодавець, який несе відповідальність за належне виконання своїх професійних обов'язків перед підлеглими працівниками.

Страховими випадками можуть бути:

- ✓ порушення посадових обов'язків керівником;
- ✓ помилкові чи такі, що вводять в оману, заяви;
- ✓ незабезпечення відповідним та безпечним устаткуванням та обладнанням;
- ✓ порушення законодавчих актів, які можуть призвести до відповідальності роботодавця.

Страхування відповідальності за об'єкти підвищеної небезпеки – обов'язкове страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання, за шкоду, яку може бути заподіяно пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки

Страховальниками є суб'єкти господарювання, яким об'єкти підвищеної небезпеки належать на праві власності, повного господарського відання або оперативного управління чи які користуються або володіють об'єктами підвищеної небезпеки.

Об'єкт страхування: майнові інтереси страховальника, що не суперечать законодавству, пов'язані з відшкодуванням страховальником заподіяної ним прямої шкоди третім особам внаслідок пожежі та/або аварії на об'єкті підвищеної небезпеки.

Ризики: Заподіяння прямої шкоди третім особам унаслідок пожежі та/або аварії на об'єкті підвищеної небезпеки.

Орієнтована тарифна сітка

- 1 категорія небезпеки (страхова сума 200000 неоподатковуваних мінімумів) — 0,7%-1,5%;
- 2 категорія небезпеки (страхова сума 70000 неоподатковуваних мінімумів) — 0,3%-0,6%;
- 3 категорія небезпеки (страхова сума 45000 неоподатковуваних мінімумів) — 0,18%-0,4%.

Страховання відповідальності товаровиробника за якість продукції/послуг

Договір страхування відповідальності товаровиробника можуть укласти виробники товарів, продавці й виконавці робіт, послуг, які несуть відповідальність перед споживачами за якість продукції та виконуваних робіт.

Мета даного виду страхування полягає в захисті підприємств від фінансових утрат, з компенсацією шкоди, заподіяної споживачам їхньої продукції внаслідок виставлення останніми претензій.

Страховання відповідальності товаровиробника проводиться на випадок заподіяння тілесної або майнової шкоди третім особам через використання продуктів, товарів, послуг виробника в результаті:

- прихованих конструктивних, технологічних, рецептурних та інших дефектів продукції;
- дефектів або особливих властивостей матеріалів, обладнання, інструментів тощо, які використовувалися для виробництва товарів (виконання робіт, надання послуг);
- надання Страхувальником недостовірної, недоступної, неповної або несвоєчасної інформації про продукцію;
- погіршення безпеки продукції при звичайних умовах її використання (зберігання, транспортування й утилізації) або робіт при звичайних умовах їхнього виконання;
- інших причин, передбачених законодавством, яке діє на території страхування.

Завдання та запитання до теми

1. Охарактеризуйте умови надання страхових послуг з добровільних видів майнового страхування підприємств: на прикладі декількох компаній
2. Розкрийте особливості страхових послуг з обов'язкових видів страхування майна підприємств: характеристика умов на прикладі декількох компаній
3. Розкрийте особливості страхування майна підприємств державної форми власності.
4. Дослідіть специфічні види страхування відповідальності підприємств
5. З'ясуйте особливості страхування відповідальності виробника (продавця) товарів, виконавця робіт (послуг)
6. Охарактеризуйте послуги з страхування екологічних ризиків.
7. Які вам відомі види страхування майна юридичних осіб?
8. Які вам відомі види страхування відповідальності юридичних осіб?
9. Які особливості транспортного страхування?
10. Які особливості страхування вантажів?
11. Який механізм страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції?
12. Обґрунтуйте особливості страхування відповідальності за забруднення довкілля.
13. Які види та механізм страхування відповідальності роботодавців?

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Динаміка розвитку страхування майна в Україні за 2018-2023 роки.
2. Основні проблеми розвитку майнового страхування суб'єктів господарювання та шляхи їх вирішення.
3. Складіть власний договір страхування майна за придуманим вами об'єктами страхування.
4. Ринок страхування відповідальності юридичних осіб: показники, тенденції розвитку.
5. Охарактеризуйте основні проблеми розвитку транспортного страхування.
6. Зарубіжний досвід страхування майна юридичних осіб і перспективи впровадження в Україні.
7. Зарубіжний досвід страхування відповідальності юридичних осіб і перспективи впровадження в Україні.
8. Вплив війни на розвиток майнового страхування підприємств.

Тестові завдання

1. **Оберіть види майна юридичної особи, які не приймаються на страхування:**
 - A) товарні запаси і готова продукція;
 - B) грошові кошти (готівка) та цінні папери;
 - C) незавершені об'єкти будівництва;
 - D) транспортні засоби.

2. **Який із видів відповідальності не підлягає страхуванню?**
 - A) відповідальність товаровиробника за якість продукції;
 - B) відповідальність за договором;
 - C) кримінальна відповідальність;
 - D) професійна відповідальність.

3. КАРГО - страхування – це:

- A) страхування вантажів;
- B) страхування автомобілів;
- C) страхування вантажів та автомобілів;
- D) страхування суден.

4. У результаті виробничого дефекту автомата, що розфасовує, в партії товару сталася недостача. Її виявлено тільки під час реалізації товару. Збитки, спричинені витратами власника автомата на усунення дефекту та його наслідків, охоплюються договором страхування:

- A) гарантії продукції;
- B) відповідальності товаровиробника за якість продукції;
- C) відповідальності роботодавця;
- D) відповідальності перед споживачем.

5. Майнове страхування – це:

- A) вид страхування;
- B) форма страхування;
- C) галузь страхування;
- D) сфера страхування.

6. Ліга страхових організацій України – це:

- A) вищий орган управління стосовно страхових компаній України;
- B) комерційна структура, що забезпечує організацію єдиної мережі продажу страхових послуг;
- C) державний орган, що здійснює нагляд за страховою діяльністю страховальників;
- D) добровільне об'єднання страховиків некомерційного типу, створене з метою захисту інтересів своїх членів у громадських та інших структурах.

7. Хто здійснює огляд та оцінювання майна, визначає ймовірність настання страхового випадку та є інспектором або агентом страхової компанії?

- A) сюрвеєр;
- B) аварійний комісар;
- C) аджастер;
- D) диспашер.

8. Які з видів страхування належать до майнового?

- A) наземного транспорту;
- B) життя;
- C) пенсійного забезпечення;
- D) від нещасного випадку;
- E) інвестицій;
- F) кредитів;
- G) відповідальності;
- I) вантажів і багажу.

9. В основу страхування основних і оборотних фондів підприємства покладено:

- а) відшкодування збитків страхувальника;
- б) страховий захист майна;
- в) страховий інтерес;
- г) формування страхового портфелю з основних і оборотних фондів підприємства.

10. Що береться за основу при оцінюванні основних фондів?

- а) фактична вартість;
- б) повна балансова (первісна) вартість;
- в) фактична собівартість;
- г) ринкова вартість.

Практичні завдання

Завдання 1. Райагропостачсервіс 07 листопада застрахував своє майно на 1 рік в повній вартості. Станом на 1 листопада вартість основних засобів складала 2780 тис. грн., а вартість оборотних засобів - 1380 тис. грн. Майно страхує на випадок неправомірної дії третіх осіб. Застосовується знижувальний коефіцієнт 0,7. Тарифна ставка - 3%. Страхові платежі сплатив одноразово і безготівково. Визначте страхову суму, розмір страхового платежу та вказати термін дії договору.

Завдання 2. Косівський деревообробний комбінат уклав договір страхування терміном на 11 місяців, застраховано 80% вартості майна. Станом на 1 жовтня поточного року вартість основних засобів склала 40 200 тис грн., в тому числі вартість складу в аварійному стані 3450 тис грн. Вартість товарно-матеріальних цінностей – 12000 тис грн., в т.ч. технічні носії інформації, бухгалтерські та ділові книги – 9070 тис грн. Підприємство страхує майно на випадок вибуху (0,5%), аварії (0,3%), проникнення води із сусіднього приміщення (0,1%). Застосовується підвищувальний коефіцієнт – 1,3. Визначте вартість застрахованого майна, страхову суму, страховий платіж і початок дії договору, якщо увесь платіж перераховано 10 жовтня минулого року.

Завдання 3. Деревообробний комбінат уклав договір страхування терміном на 6 місяців, застраховано 90% вартості майна. Станом на 1 жовтня поточного року вартість основних засобів склала 38200 тис грн., в тому числі вартість складу в аварійному стані 1700 тис грн. Вартість товарно-матеріальних цінностей – 12420 тис грн., в т.ч. технічні носії інформації, бухгалтерські та ділові книги – 1960 тис грн. Вартість ділової деревини під час сплаву – 4500 тис грн. Підприємство страхує майно на

випадок вибуху (0,33%), аварії (0,25%), проникнення води із сусіднього приміщення (0,18%). Застосовується підвищувальний коефіцієнт – 1,55. Визначте вартість застрахованого майна, страхову суму, страховий платіж і початок дії договору, якщо увесь платіж перераховано 20 жовтня.

Завдання 4. В результаті пожежі пошкоджено цех кондитерської фабрики. Дійсна вартість цеху – 420 млн.грн. Пошкоджено стіни на 15% (їх питома вага - 35%), підлогу на 10% (питома вага -25%). Вартість залишків з урахуванням зносу – 1,7 млн.грн. Затрати на рятувальні заходи – 0,8 млн. грн. Визначте збиток.

Завдання 5. Деревообробний комбінат уклав договір страхування терміном на 8 місяців, застраховано 70% вартості майна. Станом на 1 жовтня поточного року вартість основних засобів склала 34200 тис грн., у тому числі вартість складу в аварійному стані – 1700 тис грн. Вартість товарно-матеріальних цінностей -10420 тис грн., у тому числі технічні носії інформації, бухгалтерські та ділові книги -960 тис грн. Підприємство страхує майно на випадок вибуху (0,4%), аварії (0,2%), проникнення води із сусіднього приміщення (0,1%). Застосовується підвищувальний коефіцієнт 1,7. Визначте вартість застрахованого майна, страхову суму, страховий платіж і початок дії договору, якщо увесь платіж перераховано 9 жовтня.

Завдання 6. Страхова сума за договором страхування майна становить 90000 грн. Визначте розмір страхової премії, якщо страховий тариф становить 0,64% за умови, що договір укладається на 1 рік. Термін дії договору 6 місяців, що передбачає збільшення страхового тарифу на 40%.

Завдання 7. Ви – агент страхової компанії і Вам необхідно визначити вартість застрахованого майна, страхову суму, суму страхового платежу та вказати чинність договору на підставі таких даних: автопідприємство уклало договір страхування майна терміном на 7 місяців в розмірі 80% вартості. Станом на 1 листопада вартість основних засобів склала 24305 тис. грн., вартість товарно-матеріальних цінностей – 5670 тис. грн., незавершеного капітального будівництва – 8370 тис. грн.

Майно страхує на випадок неправомірної дії третіх осіб (тарифна ставка 3%). Застосовується підвищувальний коефіцієнт - 1,5. Страховий платіж перераховано 07 листопада поточного року на рахунок страховика.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)
3. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
4. Страхові послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
6. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 2008.
7. Алексеев, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексеев, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.

8. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
9. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.
10. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ.2020. 568 с.
11. Говорушко Т. А. Страхові послуги : 3-тє видання. Навч.посібник. Київ: ЦУЛ, 2019. 376 с.
12. Таркуцяк, А. О. Страхові послуги : навч.посіб. / А. О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.

ТЕМА 7. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ СТРАХУВАННЯ

7.1. Страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою.

7.2. Специфіка страхування посівів і врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень.

7.3. Специфіка страхування сільськогосподарських тварин

7.4. Особливості обов'язкового страхування тварин

Основні терміни та поняття

✓ Страхова компанія	✓ страховий продукт
✓ страхувальник-агровиробник	✓ суб'єкт господарювання
✓ Договір страхування	✓ відшкодування збитків
✓ предмет договору страхування	✓ сільськогосподарська продукція
✓ майнові інтереси	✓ агрострахування
✓ страховий захист	✓ страхування тварин
✓ державна підтримка	✓ страхування багаторічних насаджень
✓ страхування посівів	

7.1. Страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою

Необхідність страхування у с/г зумовлюється таким:

1. Страхування покликане запобігати різким коливанням доходу сільськогосподарських підприємств. Міжнародний досвід засвідчує, що страхування сільськогосподарського виробництва у формі компенсації частини страхових платежів є більш ефективною формою стабілізації доходів аграріїв, ніж державна фінансова допомога, що надається їм у вигляді субсидій, заліків, списань боргу, відстрочок платежів та прямих грошових компенсацій.
2. Страхування забезпечує беззбитковість процесу сільськогосподарського виробництва. У разі настання страхового випадку (виникнення збитків) аграріям відшкодовуються втрати (у межах визначеної страхової суми) на відновлення процесу сільськогосподарського виробництва.
3. Страхування полегщує доступ сільськогосподарських товаровиробників до кредитних ресурсів. Цей чинник є найбільш вагомим у сучасних умовах господарювання.
4. Розвиток страхування сільськогосподарського виробництва може мати позитивні соціальні наслідки. Коли виробник сільськогосподарської продукції знатиме, що у разі часткової чи повної втрати врожаю він може розрахувати на належне відшкодування, тож з упевністю продовжуватиме займатися сільськогосподарським бізнесом. Це сприятиме збереженню робочих місць, зниженню міграції сільського населення у міста й поліпшенню соціальної структури суспільства.

Для функціонування агрогалузі «необхідно, щоб сільськогосподарські товаровиробники використовували ефективні інструменти управління ризиками, особливо, погодними ризиками, які можуть призводити до різкого падіння сільськогосподарського виробництва».

Саме тому реалізація механізму страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою надзвичайно важлива.

Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає у наданні з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхового платежу (страхової премії), фактично сплаченого ними за договорами страхування сільськогосподарської продукції, в порядку, встановленому Законом України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою».

Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» № 4391-VI від 9 лютого 2012 р., передбачає регулювання відносин у сфері страхування сільськогосподарської продукції, що здійснюється з державною підтримкою, з метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників, і спрямований на забезпечення стабільності виробництва у сільському господарстві.

Договір страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою - договір страхування сільськогосподарської продукції, що передбачає виплату страхового відшкодування сільськогосподарському товаровиробнику, визначеному таким договором, у разі настання страхового випадку.

сільськогосподарський страховий ризик (страховий ризик) - обставини (певні події), що мають ознаки імовірності та випадковості настання і можуть стати причиною загибелі (втрати, пошкодження) застрахованих посівів (посадок), загибелі (недобору, недоотримання) застрахованого врожаю, загибелі (втрати, вимушеного забою, вимушеного знищення, травматичного пошкодження або захворювання) застрахованих сільськогосподарських тварин, що належать сільськогосподарському товаровиробнику на праві власності або на іншій законній підставі, а також причиною недоотримання (втрати) сільськогосподарським товаровиробником майбутньої користі - очікуваного прибутку (доходу) від реалізації вирощеної, відгодованої, виловленої, зібраної, виготовленої ним первинної (без вторинної обробки та переробки) сільськогосподарської продукції за період її окупності;

Сільськогосподарські тварини - тварини, у тому числі риби, рептилії та амфібії, які вирощуються та/або утримуються людиною для виробництва харчових продуктів, побічних продуктів тваринного походження (шерсть, шкура, хутро), а також для інших сільськогосподарських потреб.

Стандартизований страховий продукт - визначені законодавством порядок та умови страхування, у тому числі форми документів та істотні умови договору страхування, які не можуть змінюватися і є обов'язковими для виконання сторонами такого договору;

страховий продукт - визначені страховиком порядок та умови страхування, у тому числі форми документів та істотні умови договору страхування, що є обов'язковими для виконання сторонами такого договору;

страхувальник - сільськогосподарський

Страховий випадок

1. Страховим випадком є настання події, передбаченої договором страхування та Законом.
2. При страхуванні сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень до події належать загибель (втрата, пошкодження) застрахованих посівів (посадок), загибель (недобір, недоотримання) застрахованого врожаю, продуктів бджільництва, відхилення від значення показників (індексів), визначених страховиком і страхувальником у договорі страхування, інші події, передбачені договором страхування.
3. При страхуванні сільськогосподарських тварин до події, зазначеної в п.1, належать загибель (втрата, вимушений забій, травматичне пошкодження або захворювання) застрахованих сільськогосподарських тварин, інші події, передбачені договором страхування.

7.2. Специфіка страхування посівів і врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень

Страховання посівів та врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень здійснюється на умовах, передбачених стандартизованим страховим продуктом та/або страховим продуктом.

До сільськогосподарських страхових ризиків при страхуванні сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень належать:

- 1) сильні морози, заморозки, вимерзання, льодяна кірка;
- 2) сильний вітер (у тому числі ураганний вітер, шквал, смерч), пилова буря, град, удар блискавки та пожежі, спричинені блискавкою;
- 3) сильні дощі та зливи, тривалі дощі, повінь (паводок);
- 4) сильна спека, засуха (посуха), суховій, комплекс посушливих умов;
- 5) випрівання, вимокання, випирання, випадіння;
- 6) сель, лавина, земельний зсув;
- 7) землетрус;
- 8) епіфітотія, осередок масового розмноження шкідливого організму, спалах масового розмноження шкідника рослин, вторинні хвороби рослин;
- 9) крадіжки та протиправні дії третіх осіб;
- 10) відхилення параметра (значень) індексу (індексів), визначеного страховиком і страхувальником у договорі страхування;
- 11) інші події, передбачені договором страхування.

При страхуванні врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень вартість врожаю розраховується шляхом множення площі посіву сільськогосподарських культур і посадок багаторічних насаджень на середню врожайність за останні п'ять років, що передують року страхування, та множення на ціну одиниці вирощеної продукції.

Середня врожайність розраховується за даними про фактичний збір вирощеної продукції з одного гектара у центнерах (тонах) за останні п'ять років, що надаються сільськогосподарським товаровиробником. У разі якщо сільськогосподарський товаровиробник здійснює свою діяльність менше п'яти років, середня врожайність для розрахунку вартості врожаю визначається відповідно до середніх даних по району, в якому розташовані посіви сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень, що підлягають страхуванню.

При страхуванні посівів сільськогосподарських культур витрати розраховуються шляхом множення усереднених планових витрат на вирощування 1 гектара конкретної сільськогосподарської культури (від підготовки ґрунту під посів до відновлення весняної вегетації) на застраховану площу посівів. Балансова вартість багаторічних насаджень визначається на підставі даних бухгалтерського обліку.

Страхова сума при страхуванні врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень встановлюється у договорі страхування в межах вартості майбутнього врожаю.

Страхова сума при страхуванні посівів сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень встановлюється у договорі страхування в межах планових витрат на вирощування застрахованої культури або в межах балансової вартості багаторічних насаджень.

Страхова сума при страхуванні сільськогосподарських тварин встановлюється у договорі страхування в межах їх вартості.

Страховий платіж (страхова премія) встановлюється у договорі страхування як добуток страхової суми і страхового тарифу, визначеного для кожного виду сільськогосподарської продукції з дотриманням положень цього Закону.

Граничні розміри, структура, порядок застосування страхових тарифів за видами сільськогосподарської продукції, що підлягає страхуванню, та за регіонами України встановлюються Кабінетом Міністрів України.

При страхуванні врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень збитком є втрати страхувальника від недобору (недоотримання) врожаю внаслідок повної або часткової загибелі (втрати, пошкодження) посівів (посадок) та/або врожаю внаслідок настання страхового випадку.

Недобір (недоотримання) врожаю визначається як різниця між врожайністю, зазначеною в договорі страхування, і фактично отриманою врожайністю або як відхилення від значення показників (індексів), визначених страховиком і страхувальником у договорі страхування.

7.3. Специфіка страхування сільськогосподарських тварин

Страховання сільськогосподарських тварин здійснюється на умовах, передбачених стандартизованим страховим продуктом та/або страховим продуктом.

До сільськогосподарських страхових ризиків при страхуванні сільськогосподарських тварин належать:

- 1) інфекційні хвороби, пожежі, стихійне лихо;
- 2) нещасний випадок;
- 3) вимушений забій (стемпінг-аут) згідно з законодавством у зв'язку з проведенням заходів з боротьби з інфекційними хворобами тварин;
- 4) неможливість використання тварин за призначенням (для племінних тварин);
- 5) крадіжки та протиправні дії третіх осіб;
- 6) інші події, передбачені договором страхування.

Вартість сільськогосподарських тварин визначається виходячи з ціни одиниці продукції.

Сільськогосподарські тварини можуть прийматися на страхування **за описом або без опису** - за загальною кількістю голів у групах.

При страхуванні сільськогосподарських тварин за описом загальна вартість тварин визначається шляхом складання вартості всіх застрахованих сільськогосподарських тварин.

При страхуванні сільськогосподарських тварин без опису загальна вартість тварин визначається шляхом складання вартості тварин у кожній групі.

При цьому вартість тварин у групі визначається шляхом множення середньої вартості однієї тварини у групі на загальну кількість голів у групі.

Обсяг отриманого врожаю визначається відповідно до документів зберігання врожаю та/або його реалізації. Обсяг отриманого урожаю може бути визначений на підставі оцінки, проведеної на полі страхувальником і страховиком перед збиранням врожаю (біологічна врожайність) на вимогу будь-якої із сторін договору страхування. У разі залучення до оцінки третьої сторони оплата здійснюється стороною, яка вимагала проведення оцінки.

При страхуванні сільськогосподарських тварин **збитком** є втрати страхувальника внаслідок загибелі або вимушеного забою (знищення), травматичного пошкодження або захворювання сільськогосподарських тварин, а також втрати від недобору (недоотримання) продуктів бджільництва внаслідок настання страхового випадку. Збиток при страхуванні сільськогосподарських тварин визначається з їх вартості. При цьому збиток зменшується на вартість придатної до використання або реалізації продукції (м'ясо, шкура, шерсть, субпродукти тощо).

Якщо страхування тварин здійснювалося без опису і на дату настання страхового випадку загальна кількість тварин даного виду і віку у групі виявилася більшою, ніж застраховано, розмір збитку визначається пропорційно до загальної кількості застрахованих тварин у групі та фактичної кількості тварин даного виду і віку на дату настання страхового випадку.

Обсяг втрат у разі загибелі або вимушеного забою тварин, що вирощуються на м'ясо, розраховується як різниця між вартістю застрахованої сільськогосподарської продукції і вартістю допущеного до реалізації м'яса.

7.4. Особливості обов'язкового страхування тварин

Обов'язкове страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків проводиться з метою забезпечення економічної та продовольчої безпеки держави, створення сприятливих умов для розвитку племінної справи в аграрному секторі економіки, захисту економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників.

Обов'язковому страхуванню підлягають:

1. Племінні тварини: велика рогата худоба, свині, вівці, кози, коні (чистопорідні або одержані за затвердженою програмою породного вдосконалення тварини, що мають племінну (генетичну) цінність і можуть використовуватися в селекційному процесі) віком від 1 року.
2. Зоопаркові тварини віком від 1 року.
3. Циркові тварини віком від 1 року.

Суб'єктами обов'язкового страхування є:

страхувальники - власники тварин, що підлягають обов'язковому страхуванню;

страховики, які отримали в установленому порядку ліцензію на проведення обов'язкового страхування.

Об'єктом обов'язкового страхування є майнові інтереси, що не суперечать законодавству, пов'язані із загибеллю, знищенням, вимушеним забоєм тварин, які належать на правах державної, комунальної або приватної власності страхувальнику, внаслідок хвороб, стихійного лиха та нещасних випадків.

Страховим випадком є подія, передбачена договором обов'язкового страхування, з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхового відшкодування страхувальнику.

Страхова сума обов'язкового страхування визначається за балансовою вартістю, але не повинна перевищувати ринкової вартості тварини.

Розмір страхових платежів і термін їх внесення визначаються у договорі обов'язкового страхування.

Максимальні розміри страхових тарифів за договорами обов'язкового страхування становлять 5 відсотків страхової суми.

Розмір **прямих збитків** у разі вимушеного забою тварин визначається у страховому акті, який складається страховиком або уповноваженою ним особою у формі, що встановлюється страховиком, як різниця між страховою сумою, встановленою договором обов'язкового страхування на кожну тварину, і вартістю придатних до вживання/переробки м'яса, шкіри тощо.

При цьому обов'язково враховується норматив виходу м'яса від живої ваги тварини, зданої на вимушений забій.

Якщо кількість придатного до вживання/переробки м'яса менша, ніж норматив виходу, розмір збитків обчислюється як різниця між страховою сумою, встановленою договором обов'язкового страхування на кожну тварину, і вартістю придатного до вживання/переробки м'яса, вихід якого визначається за нормативом виходу м'яса живої ваги тварини, зданої на вимушений забій.

У разі коли внаслідок страхової події м'ясо, шкіра тощо вимушено забитої тварини спеціалістом ветеринарної медицини визнано **непридатними до вживання/переробки** і страхувальник здав його до спеціалізованого підприємства, страхове відшкодування виплачується у розмірі, що становить різницю між страховою сумою, встановленою договором обов'язкового страхування на кожну тварину, і сумою, отриманою страхувальником за здане м'ясо, шкіру тощо. Якщо страхувальником подано документ про вартість зданої на вимушений забій тварини у **живій вазі**, страхове відшкодування виплачується у розмірі, що становить різницю між страховою сумою, визначеною у договорі обов'язкового страхування на кожну тварину, і сумою, отриманою страхувальником за здану тварину.

Завдання та запитання до теми

1. Визначте ознаки прояву ризиків в аграрному секторі та необхідність їх страхування
2. Охарактеризуйте організацію роботи страхової компанії щодо визначення збитків і страхового відшкодування за послугами сільськогосподарського страхування
3. Розкрийте основні умови страхування сільськогосподарських тварин
4. Дослідіть зарубіжний досвід страхування в сільському господарстві та можливість впровадження в Україні
5. Розкрийте особливості перестрашування сільськогосподарських ризиків.
6. Які особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою?
7. Які особливості страхування посівів та врожаю сільськогосподарських культур?
8. Які особливості страхування багаторічних насаджень з державною підтримкою?
9. Які особливості страхування сільськогосподарських тварин?
10. Які особливості обов'язкового страхування тварин?
11. Назвіть страхові продукти з добровільних видів страхування сільськогосподарських ризиків.

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Охарактеризуйте основні проблеми розвитку сільськогосподарського страхування в Україні.
2. Складіть власний договір страхування сільськогосподарських ризиків за придуманим вами об'єктом страхування та обґрунтуйте його необхідність.

3. Зарубіжний досвід сільськогосподарського страхування та можливості його використання в Україні
4. Окресліть основні перспективи розвитку страхування сільськогосподарських ризиків в Україні.
5. Агрострахування в Україні під впливом повномаштабного російського вторгнення.
6. Державна підтримка агрострахування в сучасних умовах.
7. Зарубіжний досвід перестрахування сільськогосподарських ризиків

Тестові завдання

1. **Хто представляє інтереси страховика у вирішенні та врегулюванні заявлених претензій страхувальника, пов'язаних з страховим випадком?**
 - A) сюрвеєр;
 - B) аварійний комісар;
 - C) аджастер;
 - D) диспашер.

2. **Які з видів страхування належать до сільськогосподарського?**
 - а) страхування життя;
 - б) страхування наземного транспорту;
 - в) страхування тварин від нещасного випадку;
 - г) страхування пенсійного забезпечення;
 - д) страхування відповідальності;
 - е) страхування кредитів;
 - є) страхування багаторічних насаджень;
 - ж) страхування вантажів та багажу.

3. При настанні страхового випадку страхувальник повинен:

- A) заявити про страховий випадок до компетентних органів;
- B) скласти страховий акт;
- C) одразу після страхового випадку почати відновлювальні роботи;
- D) обчислити суму збитку;
- E) ужити заходів для запобігання та зменшення збитків.

4. Плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику відповідно до договору страхування сільськогосподарських ризиків, називається:

- A) страховим тарифом;
- B) страховою сумою;
- C) страховою премією;
- D) тантьємою.

5. При страхуванні майна агропромислового підприємства, страхова сума не повинна перевищувати справжню вартість:

- A) на момент укладання договору страхування;
- B) на момент настання страхової події;
- C) немає правильної відповіді.

Практичні завдання

Завдання 1. Ви економіст страхової компанії і Вам необхідно визначити збиток і страхове відшкодування. У господарстві посіяно озимої пшениці на площі 1290 га. Унаслідок вимерзання посіви пшениці пошкоджені на всій площі. Вартість урожаю з 1 га в середньому за 5 років складає 500 грн. (20 грн*25ц). Урожай зерна озимої пшениці склав 29 540 ц. Ваші дії.

Завдання 2. Селянська спілка посіяла льон на площі 350 га. У літній період посіви льону були пошкоджені градом. Господарство одержало урожай 1000 ц насіння і 7200 ц соломи. Вартість урожаю з 1 га в середньому за останні 5 років склала 740 грн., в т.ч. насіння - 140 грн. (40 грн. x 3,5 ц), соломи - 600 грн. (30 грн. x 20 ц). Визначте збиток по культурі в цілому.

Завдання 3. В господарстві внаслідок стихійного випадку загинуло 40 голів кролів і вимушено забито на м'ясо 55. Реалізовано м'яса 30кг по ціні 25 грн і шкурок на суму 190 грн. На день стихійного лиха у господарстві було 780 кролів, балансова вартість яких 21840 грн. Визначте збиток і страхове відшкодування.

Завдання 4. Господарство застрахувало 5 племінних корів. Страхова сума за кожну голову встановлена в розмірі 7 тис. грн. Страховий тариф - 4,5 % від страхової суми. Протягом часу дії договору одна корова загинула внаслідок удару електроструму і була реалізована на м'ясо. Норматив виходу м'яса від живої ваги корови - 50%, вага тварини 500 кг. Фактично було реалізовано м'ясо вагою 200 кг за ціною 40 грн. за один кілограм (довідка про ціну продажу представлена страховій компанії). Визначте страховий платіж за застраховану групу тварин і страхове відшкодування за загиблу тварину. Ваші дії.

Завдання 5. Селянська спілка посіяла льон на площі 380 га. В літній період посіви льону були пошкоджені градом. Господарство одержало урожай 1100 ц насіння і 7500 ц соломи. Вартість врожаю з 1 га в середньому за останні 5 років склала 740 грн, в тому числі насіння – 140 грн (40 грн x 3,5 ц), соломи – 600 грн (30 грн x 20ц). Визначте збиток по культурі в цілому.

Завдання 6. В господарстві посіяно озимої пшениці 1650 га. Внаслідок вимерзання посіви пшениці пошкоджені на всій площі. Вартість урожаю з 1 га в середньому за 5 років складає 950 грн. (38 грн x 25ц). Урожай зерна озимої пшениці склав 29650ц. Тарифна ставка 6,5%. Визначте страховий платіж, збиток та відшкодування по страхуванню цієї культури.

Завдання 7. Господарство застрахувало 6 племінних корів. Страхова сума за кожну голову встановлена в розмірі 6000 грн. Страховий тариф – 4% від страхової суми. Протягом дії договору 1 корова загинула внаслідок удару електроструму і була реалізована на м'ясо. Норматив виходу м'яса від живої ваги корови – 50%, вага тварини - 500 кг. Фактично було реалізовано м'ясо вагою 300 кг за ціною 40 грн за 1 кг (довідка про ціну продажу представлена у страхову компанію). Визначте страховий платіж за застраховану групу тварин та страхове відшкодування за загиблу тварину.

Завдання 8. Яра пшениця висіяна на площі 30 га і повністю пошкоджена градом. З метою збільшення виходу продукції фермер підсіяв її таким же сортом, витративши 400 грн. Урожай дав валовий збір 350 ц. Середньорічна врожайність пшениці за попередні 5 років - 25 ц/га. Ціна 1 ц. пшениці за попередній рік 80 грн. Тариф - 8%. Визначте страховий платіж, збиток і страхове відшкодування.

Завдання 9. У господарстві пожежею знищено склад, в якому знаходились запаси пшениці, ячменю, вівса. Залишилось після пожежі 30ц пшениці, 15 ц ячменю, 8 ц вівса. Пожежею знищено бухгалтерські документи. За даними статистики встановлено, що площа збору пшениці склала 150 га, ячменю - 180 га, вівса – 50 га, урожайність

цих культур визначена: Пшениці – 24 ц, ячменю – 20 ц, вівса – 16 ц. Господарство здало державі 3400 ц пшениці, 3200 ц ячменю, в порядку оплати праці: Пшениці -110 ц, ячменю - 250 ц. Собівартість 1 ц пшениці – 25 грн., ячменю – 20 грн., вівса 15 грн. Визначте збиток. Ваші дії, як представника страховика.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)
3. Вовчак О.Д. Страхування: навч. посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
4. Страхові послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
5. Страхування : навчальний посібник / О.С. Журавка, А.Г. Бухтіарова, О.М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
6. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.
7. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ. 2020. 568 с.
8. Говорушко Т. А. Страхові послуги : 3-тє видання. Навч.посібник. Київ: ЦУЛ, 2019. 376 с.

9. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
10. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 2008.
11. Алексеев, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексеев, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.
12. Таркуцяк, А. О. Страхові послуги : навч.посіб. / А. О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.
13. Третяк К.В. Агрострахування: зарубіжний досвід та ресурси щодо його імплементації в українську страхову практику. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2019. №1. DOI: <http://10.32702/2307-2105-2019.1.32>
14. Федорович І. Зарубіжний досвід страхування ризиків в аграрній сфері. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20319/1/18-23.pdf>

ТЕМА 8. СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ І ТЕХНІЧНИХ РИЗИКІВ

- 8.1. Страхування технічних ризиків.
- 8.2. Страхування відповідальності за неповернення кредитів.
- 8.3. Страхування депозитів.
- 8.4. Іпотечне страхування.

Основні терміни та поняття

✓ Страхова компанія	✓ страховий продукт
✓ Договір страхування	✓ суб'єкт господарювання
✓ страхувальник-боржник	✓ страхове свідоцтво
✓ страхувальник-кредитор	✓ відшкодування збитків
✓ умови договору	✓ страхування кредитів
✓ майнові інтереси	✓ страхування депозитів
✓ страховий захист	✓ страхування технічних ризиків
✓ страхування відповідальності	✓ громадянин
	✓ межа відповідальності

8.1. Страхування технічних ризиків

Страхування технічних ризиків в Україні здійснюється як страхування майнових інтересів під час виконання будівельно-монтажних робіт.

Страховання технічних ризиків охоплює види страхування, які надають покриття ризиків або виробника, або експлуатаційника:

- ✓ страхування будівельного підприємця від усіх ризиків (CAR);
 - ✓ страхування всіх монтажних ризиків (EAR);
 - ✓ страхування машин;
 - ✓ страхування електронних пристроїв.
- ✓ Страхування монтажних ризиків передбачає забезпечення страховальникові необхідного і якомога повнішого страхового покриття всіх ризиків, які виникають під час монтажу машин і механізмів, а також зведення сталевих конструкцій.

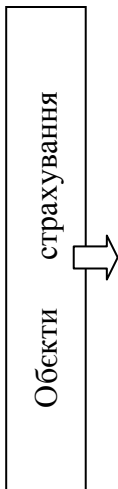
Страховальники

1. Страхування будівельного підприємця від усіх ризиків: забудовники; будівельні підприємці, що здійснюють проект, зокрема підрядчики.

2. Страхування монтажних ризиків виробник чи постачальник монтажного об'єкта, якщо монтажні роботи виконує він сам або за його відповідальністю; фірми, яким доручено виконати монтаж; покупець монтажного об'єкта; кредитор.

3. Страхування машин та електронного обладнання: є власники машин та обладнання або наймачі.

У межах страхування будівельного підприємця від усіх ризиків можуть бути застраховані будь-які об'єкти будівництва, наприклад: житлові будинки та конторські будівлі, лікарні, школи, театри; промислові споруди, електростанції; дорожні та залізничні об'єкти, аеропорти; мости, дамби, греблі, тунелі, іригаційні та дренажні споруди, канали, порти.

1. Страхування будівельного підприємця від усіх ризиків:

- будівельний об'єкт (усі роботи, які виконує будівельне підприємство або його підрядчики згідно з договором, зокрема підготовчі роботи на будівельному майданчику; допоміжні споруди; усі матеріали, що зберігають на будівельному майданчику та необхідні для проведення будівельних робіт;

- обладнання будівельного майданчика (гуртожитки, склади, водопідготовчі станції, риштування, інженерні мережі та ін.);

- будівельні машини (землерийні машини, крани тощо, транспортні засоби, що використовують на будівельному майданчику, якщо їх не допущено до експлуатації на дорогах загального користування);

- витрати з розчищення території після страхового випадку;

- відповідальність (претензії третіх осіб, які виникли в результаті матеріального збитку або тілесного ушкодження у зв'язку з виконанням будівельних робіт, за що, згідно із законодавством, страхувальник може нести відповідальність);

- об'єкти, які доручені страхувальникові або перебувають у нього на зберіганні і на яких чи біля яких виконуються роботи.

2. Страхування машин: всі машини, апарати, механічне обладнання й установки.

Не підлягають страхуванню, як правило, лише деякі предмети, термін служби яких порівняно з терміном служби всього об'єкта невеликий. Здебільшого до них належать такі предмети: усі види змінного інструменту; пуансони, матриці, троси, ланцюги, ремені, стрічки, сита; вироби зі скла, кераміки, деревини, а також шини; матеріали виробничого призначення всіх видів (паливо, газ, засоби охолодження, каталізатори, рідини, мастила).

3. Страхування монтажних ризиків: є монтаж і пробний пуск усіх видів машин, механізмів і конструкцій: турбін, генераторів, парових котлів, компресорів двигунів внутрішнього згоряння, електродвигунів, трансформаторів, випрямлячів, комутаційних пристроїв; верстатів, насосів, підйомників, кранів, транспортерів, канатних доріг; сталевих мостів, повітряних ліній, трубопроводів, ємностей, посудин, друкарських, паперовиробних машин, текстильних верстатів, цехів.

4. Страхування електронного обладнання:

- ЕОМ для оброблення даних;
- електронні та ядерні медичні апарати;
- пристрої передавання інформації (телетайпи, центральні телефонні станції (комутатори) та засоби зв'язку, установки спрямованого радіозв'язку, радіолокаційні установки, пристрої в наземних станціях авіанавігації та супутникового зв'язку, радіо- і телепередавачі, великі антенні пристрої, системи телевідеотексту, факсимільні апарати тощо);
- телевізійні пристрої, які використовують у виробничих цілях, апаратно-студійні блоки для кіно- і телестудій, аналізатори, електронні мікроскопи, кліхографи, годинникові пристрої, викликальні та розмовні пристрої, пристрої управління дорожнім рухом, тоталізатори тощо;
- диктофони, копіювальні машини, пристрої мікрофільмування, множильна техніка.

1. Страхування будівельного підприємця від усіх ризиків: пожежа, вибух, удар блискавки, падіння літальних апаратів, збитки, до яких призвела дія води або інших засобів, що використовували для гасіння пожежі; паводок, повінь, затоплення, дощ, сніг, лавина, підводний землетрус; бурі всіх видів; землетрус, опускання ґрунту, зсув, обвал; злом, крадіжка; будь-який брак унаслідок недбалості, необачності, необережності, злого наміру.

2. Страхування монтажних ризиків: пожежа, вибух, удар блискавки, падіння літальних апаратів, збитки, до яких призвела дія води або інших засобів, що використовували для гасіння пожежі; паводок, повінь, затоплення, дощ, сніг, лавина, підводний землетрус; бурі всіх видів; землетрус, опускання ґрунту, зсув, обвал; злом, крадіжка; помилки під час монтажу; недбалість, необачність, необережність, злий намір; коротке замикання, надмірна напруга, електричні дуги; підвищений і знижений тиск, пошкодження внаслідок дії відцентрової сили; інші аварійні події, наприклад, пошкодження частинами, що обвалюються чи падають, проникнення чужорідних частинок, збитки, до яких призвели перевезення на монтажному майданчику тощо.

3. Страхування машин: помилки в конструкціях та розрахунках, помилки під час монтажу, дефекти лиття та матеріалу; помилки в обслуговуванні, недбалість, необережність, злий намір; дії відцентрової сили; коротке замикання та інші електричні ризики; нестача води в парогенераторах; фізичний вибух; буря, мороз, льодохід.

4. Страхування електронного обладнання: пожежа, вибух, удар блискавки, падіння літальних апаратів; скупчення диму, сажі, газів; дія води, вологи; коротке замикання та інші аварійні ситуації, пов'язані з дією електроенергії; помилки в конструкціях та розрахунках, помилки виробника, помилки під час виготовлення та монтажу, дефекти лиття й матеріалу; помилки в обслуговуванні, недбалість, необережність; злий намір та зазіхання третіх осіб; град, мороз, буря; опускання ґрунту, зсув, обвал, лавини.

Страхові суми

1. Страхування будівельного підприємця від усіх ризиків: договірна вартість будівництва, враховуючи вартість наданих забудовником будівельних матеріалів і/або виконаних ним робіт.

2. Страхування монтажних ризиків: є вартість установок згідно з договором про постачання, враховуючи витрати з перевезення, митний збір, інші збори та витрати на монтаж.

3. Страхування машин: у страхуванні машин завжди встановлюють відповідно до нової відновлювальної вартості машин, яка містить вартість нової машини, митний збір, а також витрати на транспорт і монтаж.

4. Страхування електронних пристроїв: у страхуванні електронних пристроїв, як і у страхуванні машин, є вартість відновлення пристроїв, що містить відновлювальну вартість, митний збір, а також витрати на транспорт і монтаж.

Страхові тарифи встановлюють з урахуванням технічних та місцевих умов за кожним об'єктом та з урахуванням ризиків монтажних робіт, відповідно до тарифікаційних списків страхових компаній.

Винятки із страхових випадків:

- ✓ пошкодження внаслідок воєнних чи подібних до війни подій, суспільних хвилювань, арешту майна будь-яким органом влади;
- ✓ пошкодження внаслідок страйків (окрім страхування електронного обладнання) чи заколотів;
- ✓ пошкодження, спричинені впливом ядерної енергії;
- ✓ пошкодження, завдані з наміром чи в результаті грубої необачності страхувальника або його представника;
- ✓ внутрішні пошкодження будівельних машин, тобто пошкодження, до яких призвели не зовнішні фактори;
- ✓ ліквідація недоліків виконання будівельних робіт (наприклад, використання дефектного чи непридатного матеріалу);
- ✓ претензії за неустойками та недоліками наданих послуг.

Термін дії договору

1. Страхування будівельного підприємця від усіх ризиків: Страхувальний захист починають у момент початку будівельних робіт або після вивантаження застрахованих предметів на будівельному майданчику і закінчують прийманням чи пуском в експлуатацію споруди. Відповідальність за обладнання будівельного майданчика та будівельні машини починається після їхнього вивантаження на будівельному майданчику й закінчується в момент вивезення з цього майданчика. Поряд з цим є можливість поширити страховий захист і на період технічного обслуговування.

2. Страхування монтажних ризиків: Термін дії страхування всіх монтажних ризиків починається, як правило, після вивантаження матеріалу на монтажному майданчику та закінчується в момент завершення всіх робіт з монтажу об'єкта та пробного його пуску.

3. Страхування машин та електронного обладнання: від кількох місяців до року.

8.2. Страхування відповідальності за неповернення кредитів.

Страхування кредитів здійснюють добровільно у двох видах:

- добровільне страхування ризику непогашення кредитів (делькредерне страхування);
- добровільне страхування відповідальності позичальників за непогашення кредитів (гарантійне страхування).

У першому випадку страхувальником є кредитор, і тому це є власне страхування фінансового ризику, а у другому - позичальник, що надає цьому страхуванню форму страхової гарантії.

За делькредерною формою організації страхових відносин вірителі (чи кредитори) завжди є страхувальниками, за іншої - страхувальниками є дебітори. Тобто, принципова, хоч і неістотна відмінність між названими видами страхування кредитів полягає у визначенні того, хто виконує роль страхувальника а хто є ініціатором укладення договору страхування. За першою формою страхувальник (а часто ним є банк, котрий, крім того, є одночасно і застрахованим) безпосередньо захищає свій інтерес за допомогою механізму страхування.

Під час цього страхувальники самостійно вибирають власну частку участі в таких договорах. Останні може бути оформлено за умови виплати страхового відшкодування в розмірі від 50 до 90 % суми непогашеної заборгованості та відсотків за нею.

Договір страхування укладають на підставі письмової заяви страхувальника, який складають у двох примірниках. Водночас із цим страхувальник подає копію кредитного договору та додаток до нього "Графік погашення кредиту та відсотків за ним" і договір застави. Страховик на основі цих документів обчислює страхові платежі, враховуючи страхову суму та встановлені тарифні ставки.

Для встановлення ставки страхових платежів, враховуючи ступінь ризику, в кожному конкретному випадку застосовують понижувальні (від 0,2 до 1,0) чи підвищувальні (від 1,0 до 5,0) коефіцієнти. Укладаючи договір страхування, розмір тарифної ставки визначають множенням основної ставки, встановленої залежно від строку надання кредиту, на відповідний поправковий коефіцієнт. Не підлягають страхуванню кредити, за якими на день укладення договору страхування є протермінована заборгованість.

8.3. Страхування депозитів

Страхування депозитів здійснюється відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», що охоплює захист прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України, забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків.

Сума граничного розміру відшкодування коштів за вкладами до війни не могла бути меншою 200000 гривень, під час війни діє 100% гарантія повернення державою вкладів населення та ФОПів, після війни максимальна сума відшкодування за вкладами зростає до 600000 грн

8.4. Іпотечне страхування

Суб'єктами обов'язкового страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування є страховики, страхувальники та вигодонабувачі.

Страховиками є фінансові установи, які отримали в установленому порядку ліцензію на проведення обов'язкового страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування.

Страховальниками є іпотекодавці. Якщо обов'язок страхування предмета іпотеки іпотечним договором покладений на іпотекодержателя, страховальником є іпотекодержатель. У разі порушення іпотекодавцем обов'язку щодо страхування предмета іпотеки страховальником може бути іпотекодержатель. Вигодонабувачами є іпотекодавець, іпотекодержателі та інші кредитори іпотекодавця, які мають зареєстровані в установленому законодавством порядку права чи вимоги на передане в іпотеку майно, що застраховане.

Предметом договору обов'язкового страхування іпотеки є майнові інтереси, які не суперечать закону та пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням нерухомим майном (нерухомістю), що є предметом іпотеки.

Страхуванню від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування згідно з цими Порядком і правилами підлягає нерухоме майно (нерухомість), що є предметом іпотеки (крім майнових прав, права оренди чи користування нерухомим майном), а також інше нерухоме майно, яке стане власністю іпотекодавця після укладення іпотечного договору.

Не підлягають страхуванню:

- ✓ будівлі, споруди та приміщення, які на момент укладення договору обов'язкового страхування іпотеки підлягають зносу або реконструкції чи конструктивні елементи та інженерні системи яких перебувають в аварійному стані або потребують капітального ремонту;
- ✓ майно, розташоване в зоні військових дій;
- ✓ майно, яке не може бути предметом іпотеки відповідно до законодавства.

Страхова сума за договором обов'язкового страхування іпотеки визначається в розмірі повної вартості майна, що є предметом іпотеки, але не менше ніж артість, зазначена в іпотечному договорі.

Повна вартість застрахованого майна визначається з його справжньої вартості.

Договір обов'язкового страхування іпотеки укладається в письмовій формі на підставі письмової заяви страхувальника, складеної за формою, встановленою страховиком, яка містить необхідну інформацію про предмет договору та всі обставини, що мають істотне значення для оцінки ступеня страхового ризику.

До письмової заяви за вимогою страховика додаються:

- ✓ копії правовстановлювальних та технічних документів на майно, що підлягає страхуванню;
- ✓ опис майна, що підлягає страхуванню, із зазначенням його вартості;
- ✓ звіт про оцінку майна/акт оцінки майна (у разі наявності);
- ✓ копія іпотечного договору.

Страховими ризиками є:

стихійне лихо (землетрус, зсув, обвал, осип, осідання земної поверхні, карстове провалля, ерозія ґрунту, каменепад, зливи, град, сильний снігопад, тиск снігу, що виник внаслідок сильного снігопаду, сильний мороз, сильна спека, сильний вітер, включаючи шквали і смерчі, сильні пилові бурі, сильне налипання снігу, високий рівень води (водопілля, повінь), підтоплення (підвищення рівня ґрунтових вод), сходження снігової лавини, сіль, сильний туман, вітрогін, вітролом, удар блискавки, падіння дерев); пожежа; вибух; пошкодження димом;

проведення робіт, пов'язаних з будівництвом/реконструкцією об'єктів нерухомості, розміщених поряд із застрахованим майном, або сусідніх приміщень, які не належать страхувальнику;

падіння пілотованих літальних об'єктів, їх частин, вантажу та багажу, що ними перевозяться, а також розливання палива;

зіткнення із застрахованим майном або наїзд на це майно технічних засобів, що рухаються під керуванням чи без керування людини та використовують для пересування будь-який вид енергії;

аварії в системах тепло-, водо-, газопостачання, в електричних мережах, виробничі аварії (зокрема, викид перегрітих мас, розповсюдження хвилі токсичних газів і парів, витікання агресивних речовин);

падіння стовпів, щогл освітлення, інших конструкцій, за винятком тих випадків, що виникли внаслідок їх неправильної установки або монтажу;

протиправні дії третіх осіб: хуліганство, крадіжка, грабіж, розбій, умисне знищення або пошкодження майна (вандалізм, підпал, підрив), за винятком зазначених дій, що сталися під час громадянської війни, народного хвилювання, страйку або внаслідок терористичного акту;

вплив води та/або інших рідин у разі виникнення аварії (в тому числі пошкодження, розрив, замерзання) систем водопостачання, каналізації, опалювальних систем і систем пожежогасіння та/або проникнення води та/або інших рідин із сусідніх приміщень.

Завдання та запитання до теми:

1. Розкрийте страхові послуги з страхування фінансових ризиків на прикладі страхової компанії.
2. Визначте умови страхування кредитних ризиків.
3. З'ясуйте особливості страхування фінансових гарантій.
4. Охарактеризуйте сучасні види страхування технічних ризиків.
5. Окресліть методи захисту інтересів фізичних та юридичних осіб від ризиків у фінансово-кредитній сфері.
6. Обґрунтуйте специфіку страхування технічних ризиків.
7. Яка специфіка страхування відповідальності за неповернення кредитів?
8. Які умови страхування депозитів?
9. Які вам відомі страхові продукти з страхування фінансово-кредитних ризиків?
10. Які вам відомі страхові продукти з страхування технічних ризиків?

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Динаміка розвитку страхування кредитних ризиків Україні за 2018-2023 роки
2. Основні проблеми розвитку страхування депозитів та шляхи їх вирішення.
3. Складіть власний договір страхування фінансово-кредитних ризиків за придуманим вами об'єктами страхування.
4. Проаналізуйте послуги з страхування фінансово-кредитних і технічних ризиків, що пропонуються на ринку страхування страховими компаніями, проведіть порівняльний аналіз.

5. Розкрийте зарубіжний досвід страхування відповідальності за неповернення кредитів
6. Оцініть зарубіжний досвід страхування депозитів

Тестові завдання

1. Рівень страхової оцінки відносно вартості майна, яке прийнято до страхування – це

- A) страхова сума
- B) страховий платіж
- C) страхове забезпечення;
- D) страховий тариф

2. Які з видів страхування належать до страхування фінансово-кредитних ризиків?

- а) страхування життя;
- б) страхування наземного транспорту;
- в) страхування інвестицій;
- г) страхування пенсійного забезпечення;
- д) страхування відповідальності;
- е) страхування кредитів;
- є) страхування багаторічних насаджень;
- ж) страхування вантажів та багажу.

3. Хто може припинити дію договору страхування фінансових ризиків?

- а) страхувальник;
- б) ліга страхових організацій;
- в) страховик;
- г) судові органи;
- д) Нацбанк.

4. Чи можна протягом строку дії договору страхування фінансово-кредитних ризиків вносити зміни до його змісту?

- а) так;
- б) ні;
- в) з дозволу уповноваженого органу нагляду за ринком страхування;
- г) немає правильної відповіді.

5. За наявності кількох страхових полісів зі страхування фінансово-кредитних ризиків одного й того ж об'єкта, виплата відшкодування в повному обсязі:

- А) не відбувається;
- В) відбувається тільки з особистого страхування;
- С) відбувається тільки зі страхування відповідальності;
- Д) відбувається.

Практичні завдання

Завдання 1. Подайте у вигляді схеми страхування депозитів: зарубіжний досвід та українська практика

Завдання 2. Проаналізуйте умови договору страхування кредитного ризику на прикладі страхової компанії

Завдання 3. Оцініть умови договору страхування технічних ризиків на прикладі конкретної страхової компанії

Завдання 4. Проведіть аналіз ринку страхування фінансово-кредитних і технічних ризиків.

Завдання 5. Розрахуйте страхову суму та суму страхових платежів з добровільного страхування за такими вихідними даними: кредит отриманий на суму 800000 грн. Відсотки за кредит – 15 % річних. Термін користування кредитом – 1 рік. Межа відповідальності страхувальника – 60 %. Тарифна річна ставка – 2,8 %.

Завдання 6. Розрахуйте суму страхових платежів зі страхування відповідальності позичальників за непогашений кредит за наступними вихідними даними: кредит взято на суму 600000 грн, відсоткова ставка -18,9% річних. Термін користування кредитом – 2 роки. Межа відповідальності страхувальника – 70 %. Тарифна річна ставка – 3,5 %.

Завдання 7. Визначте розмір шкоди та розмір страхового відшкодування за наступними даними: позичальник по закінченні терміну кредитування не повернув комерційному банку суму основного боргу та суму відсотків за користування кредитом. Сума кредиту – 1000000 грн. Термін кредиту – 5 місяців. Відсоткова ставка – 31 % річних. Відповідальність страхувальника – 85 %.

Завдання 8. Визначте страхові премії та виплати, прибуток/збиток страхувальників за наступними вихідними даними: перший позичальник узяв кредит у сумі 1500000грн. під 32 % річних. Термін користування кредитом за договором – 8 місяців. Межа відповідальності страхувальника – 85 %. Тарифна річна ставка за договором страхування – 2,15. Другий позичальник узяв кредит у сумі 2500000 грн. на 1,5 роки під 38 % річних. Межа відповідальності страхувальника – 80 %. Річна тарифна ставка з страхування складає 2,4 %.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)
3. Про затвердження Порядку і правил обов'язкового страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування: Постанова КМУ від 6 квітня 2011 р. N 358. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/358-2011-%D0%BF#Text>
4. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. 5/те видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
5. Страхові послуги: Підручник /С.С Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
6. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. С.С. Осадець."Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
7. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 2008.
8. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
9. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.

10. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ.2020. 568 с.

11. Алексеев, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексеев, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.

12. Говорушко Т. А. Страхові послуги : підручник / Т.А. Говорушко. К.: ЦНЛ, 2011. 376 с.

13. Таркуцяк, А. О. Страхові послуги : навч.посіб. / А.О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.

ТЕМА 9. АВТОТРАНСПОРТНЕ, МОРСЬКЕ Й АВІАЦІЙНЕ СТРАХУВАННЯ

9.1. Особливості здійснення страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.

9.2. Суть і значення міжнародної системи «Зелена картка».

9.3. Особливості здійснення страхування відповідальності власників інших видів транспорту.

9.4. Страхування наземного, морського, повітряного транспорту.

9.5. Страхування вантажів.

Основні терміни та поняття

✓ Страхова компанія	✓ страховий продукт
✓ Договір страхування	✓ подорожуючий
✓ Предмет договору страхування	✓ Моторне (транспортне) страхове бюро
✓ страховий захист	✓ автострахування
✓ страхувальник	✓ Карго страхування
✓ власник ТЗ	✓ каско страхування
✓ цивільна відповідальність	✓ автоцивілка
✓ зелена карта	✓ повітряний транспорт
✓ ліміт відповідальності	✓ морський транспорт
✓ європротокол	✓ авіаперевізник
	✓ страхова сума

9.1. Особливості здійснення страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів

Автотранспортне страхування – комплекс особливих видів страхування, що покривають ризики, пов'язані з експлуатацією автотранспортних засобів.

Охоплює страхування механізованих транспортних засобів (страхування авто КАСКО), водіїв, пасажирів, вантажу, багажу, цивільно-правової відповідальності власників автомобільного транспорту.

Згідно із Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»: автотранспортне страхування передбачає страхування цивільно-правової відповідальності власників ТЗ в обов'язковій формі.

Обов'язкова форма проведення страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів утворює **системний ефект**. Кожен автовласник (він же і є страхувальник) отримує страховий захист по страхуванню його відповідальності на випадок, якщо він став винуватцем ДТП, і фактично він же отримує страховий захист (абсолютно безкоштовно), на випадок, якщо в результаті ДТП він чи його родина виявляться потерпілими.

Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності здійснюється з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну потерпілих унаслідок дорожньо-транспортної пригоди та захисту майнових інтересів

Суб'єктами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є **страхувальники та інші особи, відповідальність яких застрахована, страховики, Моторне (транспортне) страхове бюро України (далі - МТСБУ), потерпілі.**

Об'єктом обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної життю, здоров'ю, майну потерпілих внаслідок експлуатації забезпеченого транспортного засобу.

Страховим випадком є дорожньо-транспортна пригода, що сталася за участю забезпеченого транспортного засобу, внаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність особи, відповідальність якої застрахована, за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю

Страхувальниками є юридичні та фізичні особи, які уклали договір ОСЦПВВНТЗ за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю, майну третіх осіб під час експлуатації наземного ТЗ.

Звільняються від придбання поліса автоцивілки:

- ✓ Учасники бойових дій;
- ✓ Постраждали учасники Революції Гідності;
- ✓ Особи з інвалідністю внаслідок війни;
- ✓ Особи з інвалідністю 1 групи, які особисто керують належним їм ТЗ;
- ✓ Особи, які керують ТЗ, належним особі з інвалідністю 1 групи у її присутності.

50% вартості поліса сплачують:

- ✓ Громадяни України – учасники війни;
- ✓ Особи з інвалідністю 2 групи;
- ✓ Пенсіонери;
- ✓ Особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесені до 1 або 2 категорії.

За умови:

- ✓ Авто, на яке придбається автоцивілка, має бути власним;
- ✓ Об'єм двигуна – до 2500 см³;
- ✓ Особисте керування авто без надання платних послуг з перевезення пасажирів або вантажу.

Розмір страхового платежу (внеску, премії) встановлюється страховиком самостійно шляхом добутку розміру базового страхового платежу та значень відповідних коригуючих коефіцієнтів і залежить від

- ✓ типу транспортного засобу
- ✓ території переважного використання транспортного засобу
- ✓ сфери використання транспортного засобу
- ✓ водійського стажу осіб, відповідальність яких застрахована за договором
- ✓ кількості зазначених у договорі осіб
- ✓ наявності або відсутності у страхувальника (протягом попереднього року) доведених у судовому порядку спроб страхового шахрайства.

Види договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності:

- ✓ внутрішній договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (внутрішній договір страхування);
- ✓ договір міжнародного обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (договір міжнародного страхування).

Страхова сума – це грошова сума, в межах якої страховик зобов'язаний здійснити виплату страхового відшкодування відповідно до умов договору страхування

З 01.07.2022 року відповідно до Постанови Правління НБУ від 30.05.2022 №109 страхові суми за внутрішнім договором ОСЦПВ встановлені :

✓ За шкоду заподіяну життю, здоров'ю – 320000 грн на одного потерпілого, незалежно від кількості потерпілих;

✓ За шкоду заподіяну майну потерпілих – 160000 грн на одного потерпілого, але не більше 800000 грн на одну страхову подію.

Розмір франшизи при відшкодуванні шкоди, заподіяної майну потерпілих, устанавлюється при укладанні договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності і не може **перевищувати 2 відсотки** від страхової суми, в межах якої відшкодовується збиток, заподіяний майну потерпілих.

Франшиза при відшкодуванні шкоди, заподіяної життю та/або здоров'ю потерпілих, не застосовується.

Страховий поліс – це єдина форма внутрішнього договору страхування, яка посвідчує укладення такого договору.

Європротокол – це спеціальний бланк повідомлення про настання ДТП, який заповнюється водіями -учасниками ДТП на місці аварії, потім надається страховику та стає підставою для виплати відшкодування потерпілим.

Ліміт відшкодування: в межах 80000 грн

Умови складання Європротоколу:

- ✓ Наявність в обох учасників ДТП чинних полісів ОСЦПВ;
- ✓ Відсутні травмовані/загиблі особи;
- ✓ У водіїв відсутні ознаки алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння;
- ✓ Згода водіїв щодо обставин скоєння ДТП.

9.2. Суть і значення міжнародної системи «Зелена картка»

У разі виїзду транспортного засобу, зареєстрованого в Україні, до країн – членів міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена картка» власник такого транспортного засобу зобов'язаний мати чинний договір міжнародного страхування, посвідчений відповідним уніфікованим страховим сертифікатом «Зелена картка».

Виїзд з України до країн - членів міжнародної системи автострахування «Зелена картка» транспортного засобу, зареєстрованого в Україні, у разі відсутності договору міжнародного страхування, укладеного зі страховиком - повним членом МТСБУ і посвідченого відповідним уніфікованим страховим сертифікатом «Зелена картка», забороняється.

Страховий сертифікат «Зелена картка» - страховий сертифікат єдиної форми, що застосовується в країнах - членах міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена картка», які зазначені і не викреслені у такому сертифікаті

Міжнародний договір «Зелена картка» може укладатися на строк 15 днів, 1 місяць, 2 місяці, 3 місяці, 4 місяці, 5 місяців, 6 місяців, 7 місяців, 8 місяців, 9 місяців, 10 місяців, 11 місяців або один рік.

Вартість поліса «Зелена картка» залежить від:

- ✓ Типу ТЗ;
- ✓ Країни відвідування;
- ✓ Терміну перебування.

Добровільне страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (Добровільна «Автоцивілка») - це механізм захисту, який забезпечує відшкодування шкоди, заподіяної потерпілим у результаті ДТП третім особам, у випадку, якщо сума збитку перевищує ліміт відповідальності за полісом ОСЦПВВНТЗ.

Тобто, у випадку настання страхової події, виплата відшкодування третій особі здійснюється за полісом обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності. Якщо ж сума збитку перевищує ліміт відповідальності за ОСЦПВВНТЗ, то сума перевищення буде виплачена за договором Добровільної «Автоцивілки»

Ліміт відповідальності страховика становить від 150 000 грн. до 500 000 грн. та обирається клієнтом самостійно.

9.3. Особливості здійснення страхування відповідальності власників інших видів транспорту

Страхування відповідальності судновласників (СВСВ) – це вид страхування відповідальності, що передбачає створення такої системи страхового захисту власників, менеджерів, операторів, а також інших осіб, пов'язаних з експлуатацією суден, яка діє у визначених договором страхування чи передбачених законодавством випадках і стосується зобов'язань судновласників перед третіми особами, включаючи команду судна

Страхування відповідальності повітряного перевізника за шкоду, заподіяну пасажиром, багажу, пошти, вантажу

Об'єктом страхування відповідальності повітряного перевізника за шкоду, заподіяну пасажиром, багажу, пошти, вантажу є майнові інтереси страхувальника, які виникають унаслідок зобов'язання відшкодувати у порядку, встановленому законодавством, пасажиром (спадкоємцям), вантажовласникам збитки, заподіяні внаслідок страхового випадку.

Страховання відповідальності експлуатанта повітряного судна за шкоду, заподіяну третім особам

Об'єктом страхування відповідальності експлуатанта повітряного судна за шкоду, заподіяну третім особам, є майнові інтереси страхувальника, які виникають унаслідок зобов'язання відшкодувати у порядку, встановленому законодавством, збитки третім особам, заподіяні під час експлуатації повітряного судна.

Третіми особами вважаються фізичні та юридичні особи (їхнє майно), які не пов'язані із страхувальником договірними зобов'язаннями (зокрема договором на перевезення) та які не є працівниками страхувальника або не діють за його дорученням.

Страхова сума, встановлена за договором обов'язкового страхування, не повинна бути меншою, ніж:

✓ для польотів, що виконуються у межах України, на повітряному судні з максимальною злітною масою:

- а) до 500 кг - 100 000 грн.;
- б) від 501 до 1000 кг - 200 000 грн.;
- в) від 1001 до 2000 кг - 500 000 грн.;
- г) від 2001 до 6000 кг - 1 000 000 грн.;
- ґ) від 6001 до 25 000 кг - 5 000 000 грн.;
- д) від 25 001 до 50 000 кг - 25 000 000 грн.;
- є) від 50 001 до 100 000 кг - 50 000 000 грн.;
- є) від 100 001 до 500 000 кг - 100 000 000 грн.;
- ж) понад 500 001 кг - 150 000 000 грн.;

✓ для міжнародних польотів - у межах, передбачених міжнародними угодами або законодавством країн (зокрема для військових та пов'язаних з ними ризиків), на території яких виконують польоти повітряного судна, відповідно до уніфікованих умов об'єднання лондонських страховиків або інших умов, що застосовують у міжнародній практиці.

9.4. Страхування засобів наземного, повітряного, водного транспорту

Види добровільного страхування ст.6 Закону України «Про страхування»:

- 5) страхування залізничного транспорту;
- 6) страхування наземного транспорту (крім залізничного);
- 7) страхування повітряного транспорту;
- 8) страхування водного транспорту (морського

Види обов'язкового страхування ст.7 Закону України «Про страхування»:

- 7) авіаційне страхування цивільної авіації;
- 10) страхування засобів водного транспорту.

Страхування наземного транспорту

Страхування автотранспортних засобів «каско» охоплює ризики пошкодження, знищення або втрати винятково транспортного засобу і додаткового обладнання до нього. Страхування "каско" передбачає страховий захист від будь-яких збитків, котрі можуть виникнути внаслідок пошкодження, втрати транспортного засобу чи окремих його частин за настання обумовлених у страховому полісі подій. Цей вид страхування поширюють на всі автотранспортні, водні та наземні види транспортних засобів.

До страхових випадків належать:

1. Пошкодження чи знищення транспортного засобу або його частин (зокрема фар, дзеркал, скла) внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.
2. Викрадення транспортного засобу, крадіжка, пошкодження або знищення його частин, деталей, приладів і приладдя, що викликані навмисними діями третіх осіб у будь-якому місці знаходження транспортного засобу.
3. Пошкодження або знищення транспортного засобу внаслідок стихійного лиха (повінь, буря, ураган, смерч, цунамі, шторм, злива, град, обвал, лавина, сель, вихід підґрунтових вод, паводок, удар блискавки, осідання ґрунту), падіння дерев та інших предметів, нападу тварин, а також пожежі чи самозаймання транспортного засобу.

До страхових випадків **НЕ належать** ситуації, за яких зафіксовано:

- управління АТЗ особою, котра не має посвідчення водія;
- використання АТЗ та причепів до нього у заздалегідь відомому страхувальникові аварійному стані;
- управління АТЗ водієм, що перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння;
- непокору владі (втеча з місця події, переслідування працівниками ДАІ), вчинення дій, пов'язаних із порушенням правил дорожнього руху;
- порушення правил пожежної безпеки, перевезення та зберігання вогнебезпечних, вибухонебезпечних речовин і предметів, що легко займаються;
- груба недбалість страхувальника чи його представника, а також порушення будь-ким із них установлених правил експлуатації АТЗ;
- передавання страхувальником керування АТЗ особі, що перебуває у стані алкогольного наркотичного чи токсичного сп'яніння, а також особі, що не має посвідчення водія з дозволеною категорією транспортного засобу.

Страховання повітряного транспорту

Під час страхування повітряних суден об'єктом страхування є майнові інтереси страхувальника, що не суперечать законодавству, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням повітряним судном. Страхувальником є юридична чи фізична особа - власник повітряного судна або його експлуатант, який експлуатує це повітряне судно на законних підставах.

Страхова сума, встановлена договором обов'язкового страхування, не повинна бути меншою, ніж балансова вартість повітряного судна.

Страхові тарифи на один рік для повітряних суден із максимальною злітною масою до 15 000 кілограмів не повинні перевищувати 8%;

від 15 001 кілограма і більше – не більше 6%;

для гвинтокрилів – не більше 10% страхової суми, визначеної договором обов'язкового страхування.

На повітряне судно, що підлягає обов'язковому страхуванню, мають бути: посвідчення про державну реєстрацію цивільного повітряного судна; документи, що підтверджують право власності на повітряне судно або його оренди.

Страховим випадком є повна загибель повітряного судна, а також пошкодження окремих його частин, систем та елементів конструкції.

Повною загибеллю повітряного судна вважають:

- ✓ повну втрату повітряним судном здатності виконувати політ у зв'язку з руйнуванням основних елементів несучих конструкцій (планера) або у разі, коли компетентною комісією встановлено, що ремонт цього повітряного судна технічно неможливий чи економічно недоцільний;
- ✓ втрату повітряного судна у зв'язку з вимушеною посадкою на місцевість, яка не придатна для зльоту повітряного судна, або економічною недоцільністю його евакуації.

Зникнення повітряного судна безвісти, коли повітряне судно, яке виконувало плановий політ у період дії договору обов'язкового страхування, не прибуло до пункту призначення і заходи щодо його розшуку протягом 60 діб не дали наслідків, або коли його розшук офіційно припинено до закінчення зазначеного терміну, також вважають повною загибеллю повітряного судна.

Страхувальники мають право під час укладання договорів обов'язкового страхування призначати громадян або юридичних осіб (вигодонабувачів) для отримання страхового відшкодування.

Якщо повітряне судно є власністю кількох осіб, кожна особа отримує страхове відшкодування пропорційно до її частки у праві власності на повітряне судно.

Страховання водного транспорту

Об'єктом страхування є майнові інтереси страхувальника, що не суперечать законодавству України, пов'язані з завданням майнової шкоди водному транспорту, яким він володіє, користується або розпоряджається, який згідно з діючим законодавством, нормативними актами та розпорядженнями органів влади може використовуватись за призначенням і на який належним чином оформлено документи, що дають дозвіл на його використання за призначенням.

Страховим випадком є:

- пошкодження судна;
- загибель судна;
- збитки від втрати фрахту застрахованим судном, що виникли у період аварійного простою судна внаслідок його пошкодження.

Страхові ризики:

- відмови агрегатів, систем, вузлів у зв'язку з конструктивно-виробничними вадами чи неякісним ремонтом;
- загибель чи пошкодження судна внаслідок стихійних явищ і складних метеорологічних умов (крім зіткнення суден);
- загибель чи пошкодження судна внаслідок зіткнення суден;
- пошкодження судна внаслідок порушення Правил швартування;
- пропажа судна безвісти.

Страхова сума при страхуванні судна від загибелі або пошкодження визначається страхувальником, але не може перевищувати реальну вартість такого ж судна на світовому ринку на момент укладення Договору з урахуванням зносу.

Страхова сума при страхуванні від збитків від втрати фрахту застрахованим судном, що виникли у період аварійного простою судна внаслідок його пошкодження визначаються Страхувальником.

Договір страхування може бути укладений на таких умовах:

1. З відповідальністю за загибель судна та пошкодження:

- корпусу, гвинта, пера та балера керма;
- двигунів, допоміжних механізмів, устаткування та інших пристроїв.

2. З відповідальністю тільки за повну загибель судна.

3. З відповідальністю тільки за аварійні пошкодження:

- а) корпусу, гвинта, пера та балера керма;
- б) двигунів, допоміжних механізмів, устаткування та судових пристроїв.

4. З відповідальністю тільки за:

- збитки від втрати фрахту застрахованим судном, що виникли у період аварійного простою судна внаслідок страхового випадку;
- збитки від втрати фрахту застрахованим судном внаслідок простою судна під час ремонту.

Договір страхування укладається на строк до 1 року або на рейс.

9.5. Страхування вантажів

За своєю суттю страхування вантажів передбачає зобов'язання страховика здійснити виплати страхувальнику згідно з умовами договору в разі настання страхової події, що спричиняє йому збитки.

Об'єктом страхування за таким договором виступають майнові інтереси фізичної чи юридичної особи, що є власником, користувачем чи розпорядником вантажу, внаслідок ушкодження, знищення, зникнення безвісти вантажу за будь-якого способу його транспортування.

Страховальником може бути фізична чи юридична особа, котра є власником вантажу та має в ньому страховий інтерес. Страховиком виступає лише страхова компанія (юридична особа), що має відповідну ліцензію. При здійсненні зовнішньоторговельних операцій невіддільною частиною міжнародного торговельного контракту є положення про страхування вантажу.

Умови страхування вантажів визначаються правилами страхування, що розробляються індивідуально кожною страховою компанією. Переважно різниця між правилами різних страхових компаній полягає у визначенні обсягу відповідальності.

Умови страхування вантажів, що перевозяться авіа- та наземними видами транспорту, базуються на правилах морського страхування (CARGO), що сформувалися значно раніше. Різниця полягає у визначенні специфічності ризиків, які виникають у разі експлуатації цих засобів перевезення.

Розмір збитку, що стався внаслідок страхової події, визначається представником страховика за участю страхувальника. Згідно зі світовою практикою, представниками страховика (страхових компаній) є аварійні комісари та диспашери. При цьому обов'язок щодо доведення наявності страхового випадку покладається на страхувальника.

Страхування відповідальності обов'язкове для всіх суб'єктів перевезення небезпечних вантажів, а саме:

✓ відправник небезпечного вантажу — зазначена в перевізних документах юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка готує та подає цей вантаж для перевезення,

✓ перевізник небезпечного вантажу — юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка здійснює перевезення небезпечного вантажу,

✓ одержувач небезпечного вантажу — зазначена в перевізних документах юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка одержує небезпечний вантаж від перевізника.

✓ Страхувальником може виступати особа, яка виконує експедиторські функції в разі згоди на це перевізника.

Страховими ризиками, з настанням яких виникає цивільно-правова відповідальність страхувальника, є шкода, заподіяна життю, здоров'ю фізичних осіб, навколишньому природному середовищу, майну фізичних та юридичних осіб під час перевезення небезпечних вантажів.

Завдання та запитання до теми

1. Розкрийте суть страхування відповідальності власника транспортного засобу: національний та зарубіжний досвід
2. Охарактеризуйте специфіку визначення розміру збитків та порядку відшкодування в автострахованні
3. Розкрийте механізм надання послуг морського та авіаційного страхування на прикладі декількох страхових компаній
4. Порівняйте страхування вантажів, які транспортуються автомобільними транспортними засобами, водними та морськими суднами
5. Розкрийте суть обов'язкових та добровільних видів авіаційного страхування
6. Оцініть умови страхування вантажів в INCOTERMS
7. Окресліть особливості роботи МТСБУ, Морського бюро України, специфіку діяльності авіаційних пулів в Україні
8. Порівняйте міжнародну та національну законодавчі бази морського і авіаційного страхування.
9. Які ви знаєте види відповідальності, що підлягають страхуванню?
10. В чому полягає специфіка страхування засобів наземного транспорту?
11. Які особливості страхування морського транспорту?
12. Які ключові умови страхування повітряного транспорту?
13. В чому полягає необхідність діяльності Моторного (транспортного) страхового бюро?
14. На яких умовах здійснюється страхування вантажу?
15. Що таке КАСКО страхування?

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Послуги зі страхування ЦПВВТЗ на прикладі страхової компанії (на вибір студента).
2. Порівняльна оцінка послуг зі страхування відповідальності страховими компаніями (2-3 страхові компанії).
3. Основні проблеми розвитку страхування автоцивільної відповідальності в Україні.
4. Оцінка діяльності Моторного (транспортного) страхового бюро України

Тестові завдання

1. Страхування відповідальності – це:

- А) комплекс заходів, які забезпечують захист вкладів від їх утрати власником внаслідок банкрутства комерційного банку;
- В) обов'язкове страхування відповідальності експортера та особи, яка відповідає за утилізацію небезпечних відходів, щодо компенсування шкоди, яку може бути заподіяно здоров'ю людини;
- С) галузь страхування, де об'єктом виступає відповідальність перед третіми особами яким може бути спричинено збиток, унаслідок певних дій або бездіяльності страхувальника;
- Д) добровільне страхування відповідальності експортера й особи, яка відповідає за утилізацію небезпечних відходів, щодо компенсування шкоди, яку може бути заподіяно здоров'ю людини.

2. У якій формі проводиться страхування автотранспорту відповідно до законодавства?

- A) лише у добровільній;
- B) лише в обов'язковій;
- C) у добровільній та обов'язковій;
- D) не підлягає страхуванню.

3. Об'єктом обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів є:

- A) відповідальність страховика;
- B) відповідальність водія транспортного засобу;
- C) майнові інтереси, пов'язні з відповідальністю власника транспортного засобу за шкоду, заподіяну третім особам в результаті ДТП;
- D) відповідальність третьої особи, яка постраждала внаслідок ДТП.

4. Що таке ліміт відповідальності?

- A) мінімальна сума страхового відшкодування;
- B) максимальна сума страхового відшкодування;
- C) сума збитку;
- D) сума прибутку.

5. Страхова сума (максимальний розмір виплати) за шкоду, заподіяну життю і здоров'ю потерпілих при обов'язковому страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів дорівнює:

- A) 130000 грн.;
- B) 260000 грн.;
- C) 50000 грн.;
- D) 320000 грн.

6. До якої галузі належить страхування автотранспортних засобів?

- A) майнове страхування;
- B) особисте страхування;

- C) перестраховання;
- D) страхування відповідальності.

7. Страхова сума (максимальний розмір виплати) за шкodu, заподіяну майну потерпілих при обов'язковому страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів дорівнює

- A) 200000 грн.;
- B) 51000 грн.;
- C) 160000 грн.;
- D) 320000грн.

8. Хто встановлює причини настання страхового випадку, характер і розмір збитків, як правило, займається дорожньо-транспортними пригодами?

- A) аварійний комісар;
- B) аварійний комісар;
- C) аджастер;
- D) диспашер.

9. Найбільшим попитом на страховому ринку України користуються послуги з

- A) добровільного майнового страхування;
- B) добровільного страхування відповідальності;
- C) обов'язкового страхування відповідальності;
- D) страхування життя;

10. Хто є спеціалістом в галузі морського права, здійснює розрахунки при загальній аварії, розподіляє збитки між судном, вантажем і фрахтом?

- A) сюрвеєр;
- B) аварійний комісар;
- C) аджастер;
- D) диспашер.

Практичні завдання

Завдання 1. Розрахуйте вартість страхування відповідальності ВНТЗ на території України, визначити чинники впливу на вартість страховки.

Завдання 2. Заповніть бланк внутрішнього договору страхування відповідальності власника наземного транспортного засобу.

Завдання 3. Розрахуйте вартість страхування відповідальності ВНТЗ при перетині кордону України, визначити чинники впливу на вартість страховки.

Завдання 4. Заповніть бланк договору страхування відповідальності «Зелена картка» власника наземного транспортного засобу.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 01.08.2022)

2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (втрата чинності: 01.01.2024)

3. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 1 липня 2004 р. № 1961-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text> (дата звернення: 01.08.2022)

4. Русул Л.В., Федішин М.П., Лаврук Н.А. Страхування: від теорії до практики: навч. посібник; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. 288 с.

5. Вовчак О.Д. Страхування: навч. посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
6. Страхові послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.
7. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. Ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
8. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 2008.
9. Алексєєв, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексєєв, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.
10. Страхування : навчальний посібник / О.С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
11. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності : навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2015. 711 с.
12. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ.2020. 568 с.
- 13.Говорушко Т. А. Страхові послуги : підручник / Т.А. Говорушко. К.: ЦНЛ, 2011. 376 с.
- 14.Таркуцяк, А. О. Страхові послуги : навч.посіб. / А.О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.
- 15.Новини по автоцивілці - 2022. URL: [https://mtsbu.ua/ua/presscenter/news/168655/#:~:text=страхових%20сум%20\(максимального%20розміру%20виплат,становила%20130%20000%20гривень\)%3B](https://mtsbu.ua/ua/presscenter/news/168655/#:~:text=страхових%20сум%20(максимального%20розміру%20виплат,становила%20130%20000%20гривень)%3B)

ТЕМА 10. СТРАХУВАННЯ МАЙНА ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ГРОМАДЯН

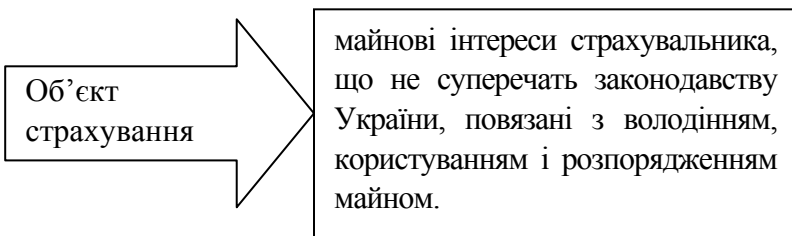
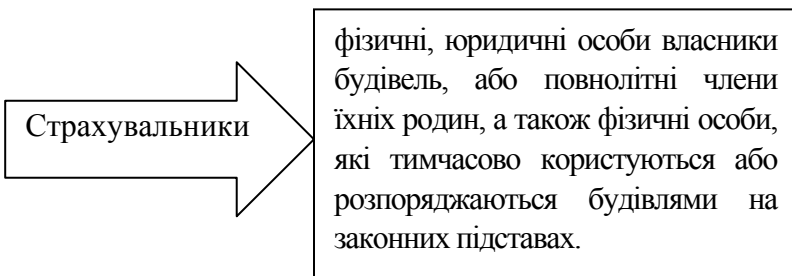
- 10.1. Види та форми страхування майна громадян.
- 10.2. Страхування будівель, що належать громадянам.
- 10.3. Страхування тварин, що належать громадянам.
- 10.4. Страхування домашнього майна громадян.
- 10.5. Страхування професійної відповідальності.

Основні терміни та поняття

✓ Страхова компанія	✓ страховий продукт
✓ Страхувальник-фізична особа	✓ страховий поліс
✓ Страхувальник-фізична особа-підприємець	✓ відшкодування збитків
✓ Майнові інтереси	✓ об'єкти страхування
✓ страховий захист	✓ форми страхування майна
✓ форми страхування відповідальності	✓ види страхування майна
	✓ види страхування відповідальності

10.1. Види та форми страхування майна громадян

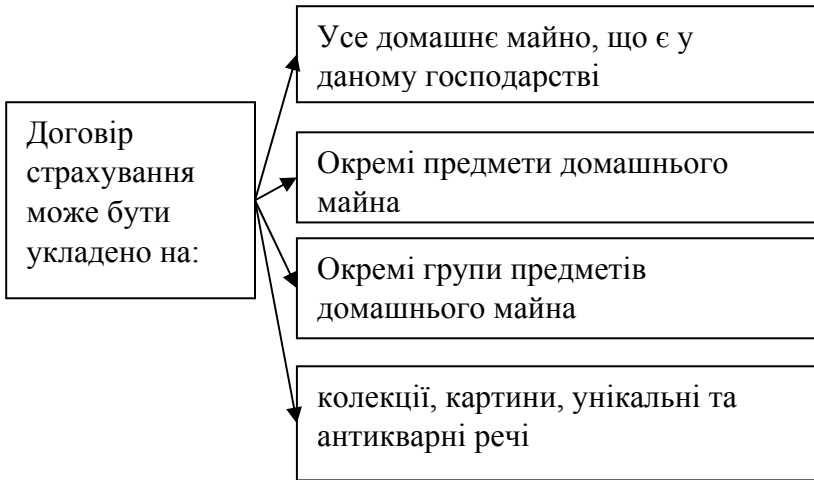
Усі види страхування майна громадян належать до загальних (ризикових) видів страхування, сутність яких проявляється в наданні необхідної економічної допомоги страхувальникам-громадянам у разі знищення або пошкодження їхнього майна внаслідок передбачених обставин (стихійного лиха, пожежі, аварії, викрадення, протиправних дій третіх осіб тощо).

Послуги щодо страхування майна громадян надаються в добровільній формі, відповідно до правил страхування, розроблених страховиками.

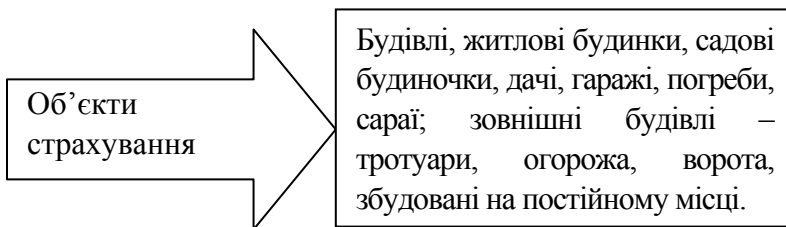
Існують різні види страхових послуг, які страхові компанії пропонують громадянам – власниками майна.

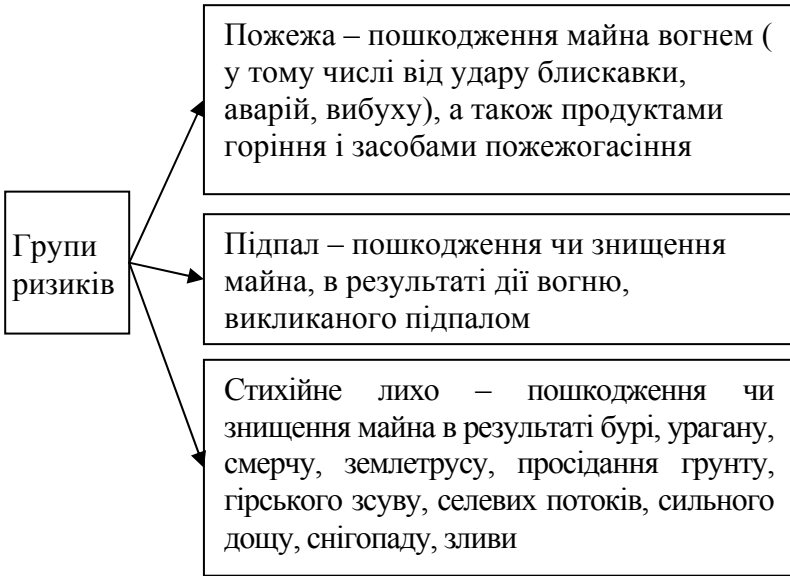
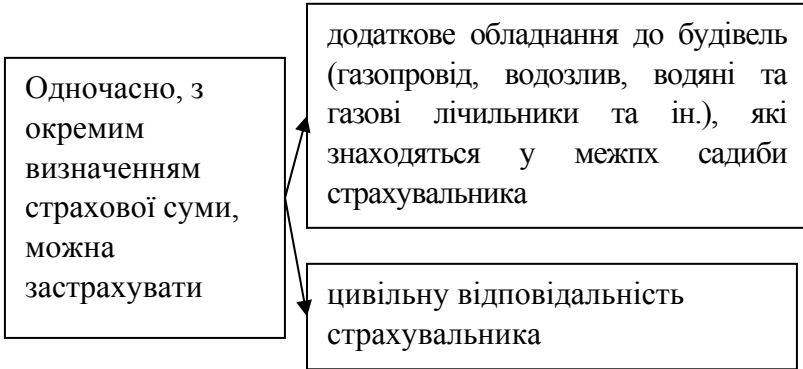
Страхова сума визначається страховальником або на умовах програм, запропонованих страховиком, але вона не повинна бути більшою від вартості застрахованого майна.

10.2. Страхування будівель, що належать громадянам

Страховому захисту підлягають будівлі й споруди, які належать громадянам за правом приватної власності.

Не підлягають страхуванню дуже старі будівлі, аварійні, а також ті, які перебувають в зоні, якій загрожують обвали, повені, селі, інші стихійні лиха. Не підлягає страхуванню за даними умовами також рухоме майно.

Як правило, договір страхування укладають на один рік чи на кілька місяців.

Страхову суму визначають для кожної будівлі на основі домовленості між страховиком і страхувальником, але не більшу за справжню вартість будівлі (первісна вартість з урахуванням зносу). Договір можна укладати і на меншу суму, тоді страхове відшкодування страховик виплачує пропорційно: в такому відсотку, який страхова сума становить від справжньої вартості будівлі.

У разі настання страхового випадку розмір збитку та страхового відшкодування визначають на підставі страхового акта. Залежно від ступеня знищення або пошкодження будівлі розрізняють тотальний або частковий збиток. Тотальний збиток (знищення будівлі) настає тоді, коли вартість відновлювальних робіт з урахуванням вартості залишків і витрат страхувальника на запобігання збитків чи їхнього зменшення перевищує справжню вартість будівлі. Розмір тотального збитку визначають:

- за повного знищення будівлі без залишків будівельних матеріалів, придатних для будівництва, - як суму вартості будівлі з урахуванням суми зносу та витрат на рятування;

- якщо є залишки будівельних матеріалів - як різницю між сумою вартості будівлі з урахуванням зносу та витрат на рятування і сумою вартості залишків матеріалів з урахуванням їхнього знецінення внаслідок страхового випадку.

Отже, суму збитку визначають за формулою:

$$C^* = ((B - I) + P) - Z,$$

де B - первісна вартість будівлі, I - сума зносу, P - витрати з рятування будівлі, Z - вартість залишків, придатних для будівництва.

За часткового збитку (пошкодження будівель) основою для визначення втрат є вартість відновлення (ремонту) будівлі з урахуванням суми зносу та вартості залишків від пошкоджених (знищених) конструктивних елементів. Вартістю відновлення будівлі є витрати, необхідні для того, щоб привести будівлю до стану, придатного для експлуатації, аналогічного тому, який був до страхового випадку.

Розмір суми збитку є вихідним показником для визначення суми страхового відшкодування. Якщо будівлі страхують за системою пропорційної відповідальності, то сума страхового відшкодування залежить також від суми, на яку застраховано будівлю.

10.3. Страхування тварин, що належать громадянам

Страхування тварин, що належать громадянам, забезпечує страховий захист на випадок загибелі, падежу чи вимушеного забою тварин. Це добровільне страхування, страхувальниками за якого є власники тварин - фізичні особи.

Об'єктом страхування є здорові тварини певного віку:
ВРХ, коні - від 1 місяця;
свині - від 6 місяців; невелика рогата худоба - від 1 року;
хутрові звірі - від 45 днів; собаки - від 6 місяців до 10-12 років;
бджоли, папуги, коти тощо.

Не підлягають страхуванню хворі, виснажені тварини, а також ті, які перебувають на території, де оголошено карантин. Крім того, собаки повинні бути зареєстровані в спілці собаководів-аматорів, Українському товаристві мисливців і рибалок або в товаристві сприяння обороні України. Для бджіл, наприклад, необхідно перевірити ветеринарно-санітарний паспорт.

Власники тварин повинні дотримуватися встановлених рекомендацій з догляду за тваринами, їхнього годування, а також мати умови для їхнього утримання.

Страхові випадки

загибель або падіж тварин від хвороб чи стихійного лиха, дії електричного струму, замерзання, задушення, отруєння травами, укусу змії чи отруйної комахи, утоплення, потрапляння під транспортний засіб, в ущелину, інші травми;

вимушений забій тварини, травмованої через нещасний випадок, якщо це унеможливило її подальше використання або вимушений забій за розпорядженням ветеринарних служб;

лікування тварин від хвороби чи травми внаслідок нещасного випадку (страхування додаткових витрат на утримання тварин);

викрадення, навмисні, протиправні дії третіх осіб.

Основні умови страхування:

- Страхувий захист тварин обмежують територією (житлові та допоміжні приміщення, присадибна ділянка), обумовленою як місце страхування. Якщо тварини не перебувають за вказаним місцем, то страхувий захист припиняють.

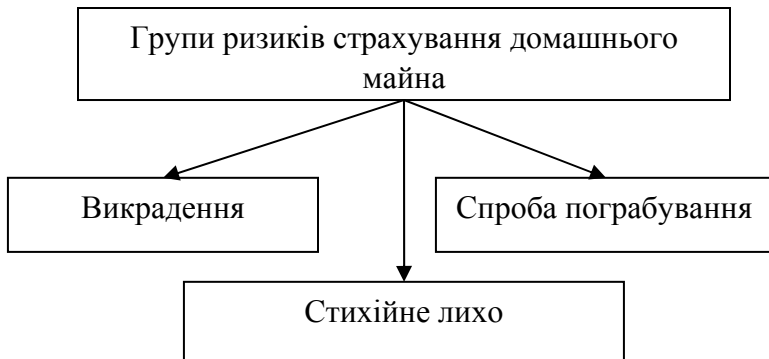
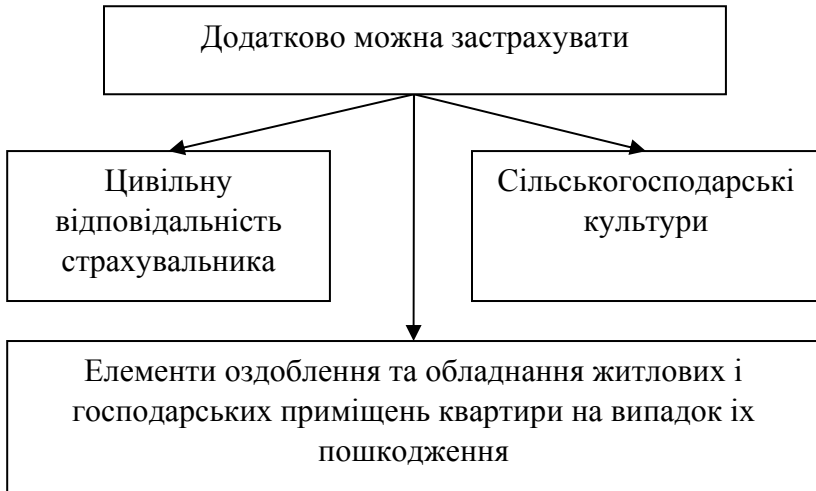
- Страхуву суму встановлюють на кожду тварину окремо, причому її максимальний розмір не може перевищувати ринкову вартість тварини (страхувой оцінки). Для всіх тварин одного виду й однієї вікувой групи страхова сума мас бути однаковою.

- Страхувий тариф може становити 1-10% від страхувой суми. Для ВРХ граничний розмір страхувих тарифів - від 2 до 5% від страхувой суми, для коней - 3-7%. Для постійних страхувальників передбачено пільги: знижки сум страхувих платежів, додатковий місячний термін для поновлення договору.

- Для встановлення факту та причини загибелі тварини використовують висновок ветеринарної служби, пожежної служби, міліції тощо.

- Страхове забезпечення під час страхування тварин базують на системі першого ризику, тобто у разі знищення (вимушеного забою, викрадення або лікування) тварини страхове відшкодування виплачують у розмірі збитку, але вона не мас перевищувати страхуву суму.

10.4. Страхування домашнього майна громадян

Страхова сума встановлюється за бажанням страхувальника, але не повинна перевищувати вартості будівель за ринковими цінами даного регіону.

Страхові платежі визначаються за розміром страхової суми, терміном страхування та ступенем ризику з одночасним використанням граничних розмірів тарифних ставок:

на будівлі у сільській місцевості – від 0,2% до 0,45% страхової суми;

на будівлі у міській місцевості – від 0,18% до 0,4% страхової суми.

До обсягу страхової відповідальності не вносять збитки, які виникли внаслідок ведення воєнних дій, введення воєнного стану, зносу, технічного браку, технічних поломок, перевищення строку експлуатації домашнього майна, навмисних дій страхувальника або члена його родини.

Тарифна ставка встановлюється у % від страхової суми за рік.

Тарифна ставка залежить від:

- обсягу відповідальності страховика;
- вибраних ризиків;
- виду домашнього майна;
- умов зберігання майна;
- наявності пожежної та охоронної сигналізації;
- типу будівлі, в якій знаходяться майно;
- тощо.

Розмір збитку:

- визначається окремо за кожним предметом домашнього майна;
- визначається окремо за кожним ризиком знищення або ушкодження майна.

Страхове відшкодування дорівнює розміру визначених збитків за вирахуванням встановленої договором страхування франшизи та сум, отриманих страхувальником на відшкодування збитків від інших осіб, але не більше страхової суми.

Взаємовідносини сторін у разі настання страхового випадку ґрунтують на виконанні страхувальником та страховиком певних зобов'язань.

Збиток визначають:

-у разі знищення майна - у розмірі дійсної ("первісної") вартості застрахованого майна з урахуванням залишків (якщо такі є);

-у разі викрадення - це дійсна або первісна вартість майна;

-у разі пошкодження майна - втрачена вартість, яку визначають як різницю між дійсною вартістю та вартістю з урахуванням знищення, тобто втрати якості та цінності майна через страховий випадок.

Страховання домашнього майна здійснюють за принципом першого ризику. Це означає, що страхове відшкодування виплачують за знищене (вкрадене або пошкоджене) майно в розмірі суми збитку, але не вищої за страхову суму.

10.5. Страхування професійної відповідальності

Страхування відповідальності – важлива галузь страхового бізнесу в країнах з ринковою економікою, тому що в умовах жорстких законів ринкової економіки існує її економічна підстава, яка пов'язана із постійною відповідальністю громадян та юридичних осіб за свої дії.

При страхуванні професійної відповідальності настання страхового випадку пов'язане не з неконтрольованими і незалежними від волі людини факторами (стихійними природними явищами, аваріями, діями третіх осіб), а залежить від особистих характеристик фахівця, що займається професійною діяльністю (кваліфікації, досвіду, навичок, знань).

Страховий ризик – імовірність спричинення страхувальником прямих матеріальних збитків третім особами (юридичними чи фізичними) внаслідок неналежного виконання ним своїх обов'язків або порушення положень законодавчих актів під час надання професійних послуг.

Об'єкт страхування – відповідальність за матеріальні витрати, яких зазнала третя особа внаслідок ненавмисно завданих їй страхувальником фактичних прямих матеріальних збитків під час надання послуг.

У страхуванні професійної відповідальності виділяють дві групи ризиків:

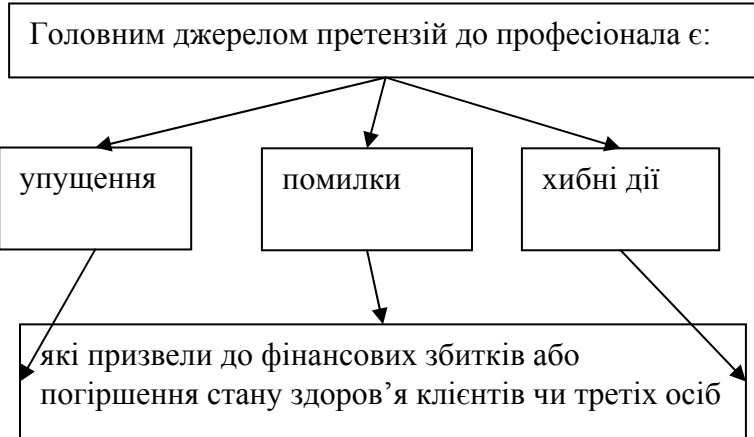
–пов'язані з можливістю заподіяння третім особам тілесних ушкоджень та шкоди здоров'ю. Такі випадки трапляються в роботі лікарів, хірургів, дантистів, фармацевтів, водіїв транспортних засобів, що працюють за наймом, тощо;

–пов'язані з можливістю заподіяння матеріальних збитків, що містять строк втрати права на висунення претензій. Вони пов'язані з діяльністю архітекторів, будівельників, консультантів та ін.

Страховання відповідальності власників зброї

Страховальниками можуть бути громадяни України, які володіють, зберігають або використовують:

- бойову нарізну вогнепальну зброю армійських зразків або зброю, виготовлену за спеціальним замовленням,
- вихолощену та навчальну зброю,
- несучасну стрілецьку зброю,
- мисливську нарізну вогнепальну зброю (карабіни, малокаліберні гвинтівки, комбіновані рушниці тощо);
- мисливську гладкоствольну вогнепальну зброю,
- спортивну вогнепальну зброю (спортивні пістолети, револьвери, гвинтівки, рушниці, призначені для використання в спортивних цілях тощо),
- холодну зброю (арбалети, луки, мисливські ножі, катани, мечі, палаші, ятагани, фінські ножі, кортики, кинджали, багнети, багнети-ножі, які не перебувають на озброєнні військових формувань),
- пневматичну зброю (пістолети, револьвери, гвинтівки калібру більш як 4,5 міліметра з швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, в яких снаряд (куля) приводиться в рух за рахунок стиснутих газів).

Страхувальниками можуть бути також громадяни, які на законних підставах зберігають та використовують зброю, власниками якої є юридичні особи (крім військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань, працівників органів внутрішніх справ, прокуратури, суду та інших правоохоронних органів під час виконання ними службових обов'язків).

Об'єкт страхування: майнові інтереси, що не суперечать законодавству, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди життю, здоров'ю та/або майну фізичних і юридичних осіб, внаслідок володіння, зберігання чи

Страховими ризиками, в результаті яких настає цивільно-правова відповідальність страхувальника, є смерть, інвалідність чи втрата працездатності фізичної особи, а також пошкодження (знищення) майна фізичної та/або юридичної особи внаслідок володіння, зберігання чи використання зброї.

Страховання відповідальності власників собак у випадку заподіяння шкоди третім особам

Страховальниками можуть бути дієздатні громадяни та юридичні особи (крім підрозділів Збройних Сил та інших військових формувань, органів внутрішніх справ, прокуратури, суду та інших державних органів, які утримують собак для виконання службових обов'язків), які на законних підставах є власниками собак.

Об'єкт страхування: відповідальність перед третіми особами за матеріальну та фізичну шкоду.

Страховими ризиками, внаслідок яких настає цивільно-правова відповідальність страхувальника, є смерть, інвалідність чи втрата працездатності фізичної особи, тимчасовий розлад здоров'я у дитини, а також пошкодження (знищення) майна третьої особи.

Завдання та запитання до теми

1. Розкрийте специфіку страхових послуг з добровільних видів майнового страхування фізичних осіб: характеристика умов надання на прикладі декількох компаній.
2. Порівняйте умови страхових послуг з обов'язкових видів страхування відповідальності громадян на прикладі декількох компаній.
3. Розкрийте суть обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї.
4. Розкрийте особливості здійснення страхування домашнього майна громадян: вигідні пропозиції на прикладі декількох компаній.
5. Розкрийте значення страхування відповідальності фізичних осіб в сучасних умовах.
6. У яких формах здійснюється страхування майна і відповідальності громадян?
7. Які існують види страхування майна громадян?
8. Яке домашні тварини громадян не підлягають страхуванню?
9. Які особливості відшкодування збитку за страховими випадками з страхування домашнього майна громадян?
10. Які існують види страхування відповідальності громадян?
11. Які основні умови страхування відповідальності власників зброї за шкоду, заподіяну третім особам?
12. Які істотні умови страхування відповідальності власників собак за шкоду заподіяну третім особам?

Теми індивідуальних науково-пошукових завдань, повідомлень, доповідей

1. Послуги з страхування майна громадян на прикладі страхової компанії (на вибір студента).
2. Порівняльна оцінка послуг з страхування відповідальності громадян страховими компаніями.
3. Основні проблеми розвитку страхування майна фізичних осіб в Україні.
4. Основні проблеми розвитку страхування відповідальності фізичних осіб в Україні
5. Ринок майнового страхування: аналіз, проблеми, перспективи.
6. Оцінка діяльності страховиків, які займаються майновим страхуванням

Тестові завдання

1. **Договір страхування домашнього майна можна укласти на майно, що знаходиться:**
 - A) у будь-якій будівлі;
 - B) у квартирі страхувальника;
 - C) поряд зі страхувальником, який перебуває на відпочинку в іншій країні;
 - D) в офісі, де працює страхувальник.

2. **Діями працівника, який проводив ремонт обладнання у приміщенні клієнта, спричинено шкоду третій стороні у вигляді тілесних пошкоджень. Відшкодування може бути здійснене за договором страхування:**
 - A) відповідальності перед споживачем;
 - B) відповідальності товаровиробника за якість продукції;
 - C) професійної відповідальності;
 - D) відповідальності роботодавця.

3. Додатковий договір страхування майна фізичної особи -страхувальника укладається, якщо страхувальник:

- A) переїздить на нове місце проживання;
- B) бажає збільшити страхову суму;
- C) бажає зменшити страхову суму;
- D) бажає застрахувати пізніше придбані предмети домашнього майна;

4. Який фактор не впливає на розмір тарифних ставок у разі страхування домашнього майна?

- A) вік власника майна;
- B) обсяг відповідальності страховика;
- C) термін страхування;
- D) вартість майна;

5. Які наведені дії охоплюється поняттям «страховий захист»?

- A) реалізація заходів, спрямована на зниження страхового ризику;
- B) фінансування витрат, пов'язаних із боротьбою з страховою подією;
- C) відшкодування збитків, завданих стихійним лихом;
- D) збільшення запасів товарів, беручи до уваги сезонність їх виробництва.

Практичні завдання

Завдання 1. У результаті ДТП згорів автомобіль, застрахований за договором автокаско. Ціна придбання автомобіля 750000 грн. Зношення на день укладання договору 20%. Після аварії залишилися деталі на суму 66000 грн. На приведення до робочого стану вказаних деталей витратили 8500 грн. Знецінення деталей склало 50%. Обчисліть розмір збитку страхувальника та страхове відшкодування, якщо договором встановлено страхову суму 550000 грн і безумовну франшизу - 6,5%.

Завдання 2. Фізична особа-підприємець, яка надає послуги з перевезення, страхує 8 мікроавтобусів «Форд» від знищення або пошкодження. Страхова оцінка та страхова сума кожного мікроавтобуса однакова і становлять по 185 тис.грн.

Страхові тарифи такі:

- 1) за знищення і пошкодження внаслідок ДТП-2%;
- 2) за нищення і пошкодження внаслідок дії стихійних сил природи - 0,2%;
- 3) за крадіжку чи угон машини третіми особами - 4%.

Страхова компанія надає такі скидки з тарифів: за страхування понад 6 автомашин - 20%; за страхування від усіх трьох ризиків - 15%.

Якщо ризик «крадіжка або угон машини» не застосовується, друга скидка не надається. Визначте сумарний страховий платіж за страхування 10 мікроавтобусів при страхуванні: а) від усіх трьох ризиків; б) від двох перших ризиків.

Завдання 3. Громадянин застрахував будинок вартістю 160 тис.грн. від вогневих ризиків терміном на 5 років. При цьому була встановлена безумовна франшиза - 5,5%. Через 3 роки в результаті пожежі будинок було знищено, але при цьому визначено, що залишки, придатні для будівництва, становлять 20 тис.грн. Експертами встановлено, що витрати по врятуванню будинку становлять 12 тис.грн., а сума зносу будинку до моменту пожежі - 8 тис.грн. Визначте розмір повного збитку страхувальника та розмір страхового відшкодування, якщо будинок застрахований на повну вартість.

Завдання 4. У результаті ДТП згорів автомобіль, що був застрахований за договором автокаско. Ціна придбання автомобіля 750000 грн. Зношення на день укладання договору 20%. Після аварії залишились деталі на суму

66000 грн. На приведення до робочого стану вказаних деталей витратили 3500 грн. Знецінення деталей склало 50%. Обчисліть розмір збитку страхувальника та страхове відшкодування, якщо договором установлено страхову суму 600000 грн та безумовну франшизу - 6,5%.

Завдання 5. Громадянин застрахував будинок вартістю 150 тис.грн. від вогневих ризиків терміном на 5 років. При цьому встановлена безумовна франшиза – 5%. Через 3 роки в результаті пожежі будинок було знищено, але при цьому визначено, що залишки, придатні для будівництва, становлять 20 тис.грн. Експертами встановлено, що витрати по врятуванню будинку становлять 10 тис.грн., а сума зносу будинку до моменту пожежі – 8 тис.грн. Визначте розмір повного збитку страхувальника та розмір страхового відшкодування, якщо будинок застрахований на повну вартість.

Використана література

1. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909 - IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Русул Л.В., Федішин М.П., Лаврук Н.А. Страхування: від теорії до практики: навч. посібник; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. 288 с.
4. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. 3-тє видання. Львів: «Новий світ -2000», 2006. 480 с.
5. Страхові послуги: Підручник /С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; Кер авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. КНТЕУ, 2007. 464 с.

6. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред.. С.С. Осадець. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНТЕУ, 2006.
7. Страхування: Підручник / За. ред. В.Д. Базилевича. Київ, Знання, 20086.
8. Алексеев, І. В. Страхові послуги : навч. посіб. / І.В. Алексеев, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів : Львів. політехніка, 2006. 204 с.
9. Говорушко Т. А. Страхові послуги : підручник / Т.А. Говорушко. К.: ЦНД, 2011. 376 с.
10. Таркуцяк, А. О. Страхові послуги : навч. посіб. / А.О. Таркуцяк. К., 2004. 584 с.
11. Страхування: навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми: Сумський державний університет, 2020. 350 с.
12. Страхування та страхові послуги у господарській діяльності: навчальний посібник / В.І.Антонік та ін. Кривий Ріг: Роман Козлов, 2015. 711 с.
13. Клаптів Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ. 2020. 568 с.

Навчальне видання

СТРАХОВІ ПОСЛУГИ:
У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

Навчальний посібник

Укладачка:

Майя Пилипівна **ФЕДИШИН**

Літературний редактор *Лукул О.В.*

Технічний редактор *Чорасва Г.К.*

Дизайн обкладинки *Кудрінська О.М.*

Підписано до друку 22.09.2023. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 11,4.

Обл.-вид. арк. 12,2. Зам. Н-059.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.